

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 1.7.2025.
COM(2025) 375 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2025. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā

1. IEVADS

Iedarbīgām tiesu sistēmām ir svarīga nozīme ES tiesību aktu piemērošanā un izpildē, kā arī tiesiskuma un pārējo dalībvalstīm kopīgo ES pamatvērtību ievērošanā. Valstu tiesas ES tiesību aktu piemērošanā darbojas kā ES tiesas. Tieši valstu tiesas ir tās, kas nodrošina, ka tiek rezultatīvi īstenotas ES tiesību aktos noteiktās tiesības un pienākumi (Līguma par Eiropas Savienību (LES) 19. pants).

Turklāt iedarbīgas tiesu sistēmas ir svarīgas arī, lai nodrošinātu savstarpējo uzticēšanos un uzlabotu ieguldījumu vidi un ilgtermiņa izaugsmes ilgtspēju. Tādēļ valstu tiesu sistēmu efektivitātes, kvalitātes un neatkarības uzlabošana ir viena no Eiropas pusgada – ES ikgadējā ekonomikas politikas koordinēšanas cikla – prioritātēm. 2025. gada ES Konkurētspējas kompasa⁽¹⁾ un tam pievienotajā 2025. gada ziņojumā par vienoto tirgu un konkurētspēju⁽²⁾ ir atgādināts, ka tiesiskuma ievērošanai ir būtiska nozīme vienotā tirgus darbībai, jo tas nodrošina stabilu darbības vidi, kas dod ES un tās dalībvalstīm globālās konkurētspējas priekšrocības. Tiesiskums nodrošina uzņēmējdarbības vidi, kurā tiesību akti tiek piemēroti efektīvi un vienādi, kurā uzņēmumi var strādāt citā dalībvalstī ar tādiem pašiem nosacījumiem kā vietējie uzņēmumi un kurā budžets tiek tērēts pārredzami un objektīvi. Labi funkcionējošas un pilnīgi neatkarīgas tiesu sistēmas var pozitīvi ietekmēt ieguldījumus un ir būtisks nosacījums ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanai. Tās ir saistītas ar lielāku produktivitāti un konkurētspēju. Tām ir nozīme arī rezultatīvas līgumu, administratīvo lēmumu un strīdu izšķiršanas procedūru pārrobežu izpildes nodrošināšanā, kas ir nepieciešama vienotā tirgus darbībai⁽³⁾.

Šajā ziņā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz ikgadēju pārskatu par rādītājiem, mērot iedarbīgas tiesu sistēmu trīs būtiskus parametrus:

- efektivitāte;
- kvalitāte un
- neatkarība.

Jaunie un atjauninātie dati ietver datus par tiesu iestāžu pieejamību noziegumos cietušajiem, personām, kas cietušas no vardarbības pret sievietēm / vardarbībā ģimenē, personām, kurām draud diskriminācija, un vecāka gadagājuma cilvēkiem, kā arī par tieslietu sistēmu digitalizāciju⁽⁴⁾. 2025. gada rezultātu pārskatā ir sīkāk apskatīti arī citi rādītāji, ņemot vērā to, ka ziņojumā par tiesiskumu ir iekļauta vienotā tirgus dimensija, kā paziņots priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas politikas pamatnostādņēs 2024.–2029. gadam. Šajā rezultātu apkopojuma izdevumā ar jaunu nosaukumu “Citi rādītāji, kas attiecas uz vienoto tirgu” ir izklāstīti rādītāji, kas attiecas uz vienotā tirgus darbību, kura centrā ir efektīvas tiesu sistēmas un tiesiskuma ievērošana. Tas nostiprina darījumdarbības un vienotā tirgus dimensiju, iesniedzot jaunus rādītājus par pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūrām, augstākajām revīzijas iestādēm un valstu konkurences iestādēm.

¹ 2025. gada ES Konkurētspējas kompasa konkurētspējas atgūšanai un ilgtspējīgas labklājības nodrošināšanai (COM(2025) 30 final).

² COM(2025) 26 final.

³ Sk. Komisijas Paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana” (COM(2020) 93) un tam pievienoto dokumentu (SWD(2020) 54).

⁴ Sk. Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Tieslietu sistēmu digitalizācija Eiropas Savienībā: Iespēju rīkkopa” (COM(2020) 710) un tam pievienoto dokumentu (SWD(2020) 540).

Komisija 2020. gadā izveidoja visaptverošu ikgadējo tiesiskuma ciklu, lai padziļinātu tiesiskuma situācijas uzraudzību dalībvalstīs. Tiesiskuma gada cikls ir preventīvs instruments, kas veicina dialogu un uzlabo kopīgu izpratni par tiesiskuma jautājumiem. Cikla centrālais elements ir gada ziņojums par tiesiskumu, kurā ir apkopotas svarīgākās pozitīvās un negatīvās norises visās dalībvalstīs un ES kopumā. Ziņojums, kura pēdējā versija tika publicēta 2024. gada 24. jūlijā, pamatojas uz dažādiem avotiem, tai skaitā ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā⁽⁵⁾. 2025. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir pilnveidots arī, lai atspoguļotu salīdzinošu papildinformāciju, kas konstatēta 2024. gada ziņojuma par tiesiskumu sagatavošanas laikā, nolūkā atbalstīt turpmāko gada ziņojumu par tiesiskumu izstrādi.

Kas ir ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā?

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir ikgadējs salīdzinošs informācijas rīks. Tā mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm uzlabot valsts tiesu sistēmu darbības rezultativitāti, sniedzot objektīvus, ticamus un salīdzināmus datus par vairākiem rādītājiem, kas ir būtiski visu dalībvalstu tiesu sistēmu i) efektivitātes, ii) kvalitātes un iii) neatkarības novērtējumam. Tajā ir sniegts nevis atsevišķs vispārējs novērtējums, bet gan pārskats par visu dalībvalstu tiesu sistēmu darbību, un tā pamatā ir rādītāji, kas saistīti ar visu dalībvalstu kopīgajām interesēm un ir nozīmīgi visām dalībvalstīm.

Rezultātu apkopojums nepopularizē kādu konkrētu tiesu sistēmas veidu, un tajā pret visām dalībvalstīm ir pausta vienlīdzīga attieksme.

Efektivitāte, kvalitāte un neatkarība ir būtiski iedarbīgas tiesu sistēmas parametri neatkarīgi no tā, uz kādu valsts tiesu sistēmas modeli vai tiesiskajām tradīcijām tā ir balstīta. Dati, kas attiecas uz minētajiem trim parametriem, būtu jāinterpretē visi kopumā, jo tie bieži vien ir savstarpēji saistīti (iniciatīvas ar mērķi uzlabot vienu parametru var ietekmēt citu).

Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji, kas attiecas galvenokārt uz civillietām, komercietām un administratīvajām lietām un, atkarībā no datu pieejamības, dažām krimināllietām (t. i., lietām par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un kukuļošanu pirmās instances tiesās). Tās mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm to centienos izveidot efektīvu, investīcijām labvēlīgu vidi, kas darbojas gan uzņēmumu, gan sabiedrības interesēs. Rezultātu apkopojums ir salīdzinošs rīks, kas attīstās dialogā ar dalībvalstīm un Eiropas Parlamentu⁽⁶⁾. Tā mērķis ir novērtēt iedarbīgas tiesu sistēmas būtiskos parametrus un sniegt attiecīgus gada datus.

Kāda metodika ir izmantota, izstrādājot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā?

Rezultātu apkopojumā izmantoti dati no dažādiem informācijas avotiem. Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisija (CEPEJ), ar ko Komisija ir noslēgusi līgumu par īpaša gada pētījuma veikšanu, sniedz lielu daļu kvantitatīvo datu. Šie dati attiecas uz laikposmu no 2014. gada līdz 2023. gadam, un dalībvalstis tos ir sniegušas atbilstoši CEPEJ metodikai. Pētījumā iekļautas arī detalizētas piezīmes un faktu lapas par īpašām iezīmēm konkrētā valstī, kas sniedz plašāku kontekstu. Tās būtu jāinterpretē kopā ar sniegtajiem datiem⁽⁷⁾.

CEPEJ ievāktie dati par tiesvedības ilgumu liecina par nolēmuma pieņemšanas laiku, kas ir lēstais tiesvedības ilgums (ko aprēķina kā nepabeigto lietu un pabeigto lietu skaita attiecību gada laikā). Dati par tiesu un administratīvo iestāžu efektivitāti, piemērojot ES tiesības konkrētās jomās, norāda vidējo tiesvedības ilgumu, kas iegūts no tiesās esošo lietu reālā izskatīšanas ilguma. Jāņem vērā, ka tiesvedības

⁵ https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_lv.

⁶ Piemēram, Eiropas Parlamenta 2018. gada 29. maija rezolūcija par ES 2017. gada rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā (P8_TA(2018)0216).

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv.

ilgums dažādos dalībvalsts reģionos var būtiski atšķirties; īpaši ilgs laiks var būt vajadzīgi pilsētu centros, kur komercdarbības koncentrācija var izraisīt lielāku lietu skaitu.

Citi datu avoti, kas aptver laikposmu no 2014. gada līdz 2024. gadam, ir:

- valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupa ⁽⁸⁾;
- Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (*ENCJ*) ⁽⁹⁾;
- ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls (*NPSJC*) ⁽¹⁰⁾;
- Eiropas Savienības Valstu padomju un Augstāko administratīvo tiesu asociācija (*ACA-Europe*) ⁽¹¹⁾;
- Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padome (*CCBE*) ⁽¹²⁾;
- Eiropas Konkurences tīkls (*EKT*) ⁽¹³⁾;
- Pirmās instances pārskatīšanas iestāžu tīkls publiskā iepirkuma jomā ⁽¹⁴⁾;
- Sakaru komiteja (*COCOM*) ⁽¹⁵⁾;
- Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ⁽¹⁶⁾;
- Patērētāju tiesību aizsardzības sadarbības tīkls (*CPC*) ⁽¹⁷⁾;
- Ekspertu grupa nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā (*EGMLTF*) ⁽¹⁸⁾;
- Eurostat ⁽¹⁹⁾;

⁸ Lai palīdzētu sagatavot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā un sekmētu labākās prakses apmaiņu par tiesu sistēmu darbības rezultativitāti, Komisija aicināja dalībvalstis norīkot divas kontaktpersonas, proti, vienu personu no tiesu iestādēm un vienu no Tieslietu ministrijas. Šī neformālā grupa regulāri tiek sanāksmēs.

⁹ *ENCJ* apvieno dalībvalstu valsts iestādes, kas darbojas neatkarīgi no izpildvaras un likumdevēja varas un kas ir atbildīgas par atbalstu tiesu iestādēm neatkarīgas tiesu sistēmas nodrošināšanā: <https://www.encj.eu/>.

¹⁰ *NPSJC* piedāvā forumu, kurā Eiropas iestādēm ir iespēja pieprasīt augstāko tiesu atzinumus un kurā nodrošināt ciešāku to sadarbību, veicinot diskusiju un ideju apmaiņu: <http://network-presidents.eu/>.

¹¹ *ACA-Europe* sastāvā ir ES Tiesa un katras ES dalībvalsts augstākā administratīvā tiesa vai valsts padome: <https://www.aca-europe.eu/index.php/en/>.

¹² *CCBE* pārstāv Eiropas advokatūras un juristu biedrības to kopīgajās interesēs Eiropas un citās starptautiskās iestādēs. Tā regulāri darbojas kā kontaktpunkts starp tās locekļiem un Eiropas iestādēm, starptautiskām organizācijām un citām juridiskām organizācijām visā pasaulē: <https://www.ccbe.eu/>.

¹³ *EKT* tika izveidots kā forums Eiropas konkurences iestāžu diskusijai un sadarbībai lietās, kurām piemēro Līguma par ES darbību (LESD) 101. un 102. pantu. *EKT* ir Padomes Regulā (EK) Nr. 1/2003 minētais ciešas sadarbības satvars. Ar *EKT* palīdzību cita ar citu sadarbojas Komisija un visu ES dalībvalstu konkurences iestādes: http://ec.europa.eu/competition/ecn/index_lv.html.

¹⁴ Pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas iestāžu tīkls tika izveidots, lai stiprinātu sadarbību starp valstu pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas iestādēm ES. Grupas uzdevums ir konsultēt Eiropas Komisiju jautājumos, kas saistīti ar tiesiskās aizsardzības līdzekļu direktīvu īstenošanu un valstu tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēmu darbību. Tiesiskās aizsardzības līdzekļu direktīvu efektivitātes novērtējuma (*COM(2017) 28*, 2017. gada 24. janvāris) rezultātā Eiropas Komisija mudina pirmās instances pārskatīšanas struktūras sadarboties, lai uzlabotu informācijas un paraugprakses apmaiņu.

¹⁵ *COCOM* sastāvā ir ES dalībvalstu pārstāvji. Tās galvenais uzdevums ir sniegt atzinumus par pasākumu projektiem, kurus Komisija plāno pieņemt digitālā tirgus jautājumos: <https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C15401/consult?lang=lv>.

¹⁶ Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ir ekspertu un ieinteresēto speciālistu tīkls. Tā sastāvā ir publiskā un privātā sektora pārstāvji, kuri sadarbojas aktīvās darba grupās: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/lv/web/observatory/home>.

¹⁷ *CPC* apvieno valstu iestādes, kas ir atbildīgas par ES patērētāju tiesību aizsardzības tiesību aktu ieviešanu ES un EEZ valstīs: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection-cooperation-network_lv.

¹⁸ *EGMLTF* regulāri tiekas, lai apmainītos ar viedokļiem un palīdzētu Komisijai formulēt politiku un sagatavot jaunus tiesību aktus par cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lv&do=groupDetail.groupDetail&groupID=2914>.

¹⁹ *Eurostat* ir ES statistikas birojs: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.

- valstu kontaktpunkti cīņā pret korupciju ⁽²⁰⁾;
- Eiropas Savienības dalībvalstu Augstāko tiesu prokuratūru vai līdzvērtīgu iestāžu tīkls (NADAL tīkls) ⁽²¹⁾; kā arī
- Kontaktkomiteja augstāko revīzijas iestāžu jautājumos ⁽²²⁾.

Rezultātu apkopojumā izmantotā metodika gadu gaitā ir pilnveidota un precizēta ciešā sadarbībā ar tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu, it īpaši izmantojot aptaujas anketu (tā tiek atjaunināta katru gadu) un vācot datus par konkrētiem tiesu sistēmu darbības aspektiem.

Datu pieejamība, it īpaši attiecībā uz tiesu sistēmu efektivitātes rādītājiem, turpina uzlaboties. Tas skaidrojams ar apstākli, ka daudzas dalībvalstis ir ieguldījušas līdzekļus, lai sagatavotu labāku tiesu statistiku. Ja vēl pastāv kādas grūtības savākt vai nodrošināt datus, tā iemesls ir vai nu nepietiekama statistikas kapacitāte, vai arī fakts, ka valsts kategorijas, par kurām dati tiek vākti, precīzi neatbilst rezultātu apkopojumā izmantotajām kategorijām. Tikai dažos gadījumos datu nepilnību iemesls ir valstu iestāžu nesniegtās ziņas. Komisija turpina mudināt dalībvalstis samazināt šīs datu nepilnības vēl vairāk.

Kā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ietekmē Eiropas pusgadu un kā tas ir saistīts ar Atveseļošanas un noturības mehānismu?

Rezultātu apkopojumā ir sniegti dati valstu tiesu sistēmu efektivitātes, kvalitātes un neatkarības novērtēšanai. Tādējādi tā mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm uzlabot savu valstu tiesu sistēmu darbības rezultativitāti. Rezultātu apkopojumā tiek salīdzināta informācija par dalībvalstu tiesu sistēmām, tādējādi atvieglojot labākās prakses un trūkumu identificēšanu, kā arī problēmu un progresu izsekošanu. Eiropas pusgada kontekstā konkrētu valstu novērtējumi tiek veikti, organizējot divpusēju dialogu ar attiecīgajām valstu iestādēm un ieinteresētajām personām. Ja identificētie trūkumi ir nozīmīgi no makroekonomikas viedokļa, Komisija, pamatojoties uz Eiropas pusgada ietvaros veikto analīzi, var ierosināt Padomei pieņemt konkrētām valstīm adresētus ieteikumus par dalībvalstu tiesu sistēmu uzlabošanu ⁽²³⁾.

Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) ir nodrošinājis vairāk nekā 650 miljardus EUR aizdevumu un neatmaksājama finansiāla atbalsta veidā, un katrai dalībvalstij vismaz 20 % no minētajiem aizdevumiem un atbalsta būs jāpiešķir digitālās pārkārtošanās procesam un vismaz 37 % – pasākumiem, kas veicina klimata mērķu sasniegšanu. Līdz šim dalībvalstu ierosinātās reformas un investīcijas ir pārsniegušas šos mērķus, un, kā liecina aplēses, digitālie izdevumi veido 26 %, savukārt izdevumi klimata jomā – aptuveni 42 %. ANM sniedz iespēju pievērsties konkrētām valstīm adresētiem ieteikumiem, kas saistīti ar valstu tiesu sistēmām, un paātrināt valstu centienus pabeigt tiesu sistēmu digitalizāciju. Maksājumi dalībvalstīm atbilstīgi uz darbības rezultātiem balstītajam ANM ir atkarīgi no starpposma un galīgo mērķrādītāju izpildes. Tika izvirzīti aptuveni 7100 atskaites punkti un mērķrādītāji, no kuriem aptuveni divas trešdaļas ir ieguldījumi un viena trešdaļa ir reformas. Saskaņā ar ANM regulu Komisijai pirms dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānu (ANP) pieņemšanas bija jānovērtē, vai tie varētu palīdzēt rezultatīvi risināt visas problēmas vai ievērojamu daļu problēmu, kas konstatētas attiecīgajos konkrētai valstij adresētajos ieteikumos, vai problēmas, kas konstatētas citos

²⁰ Komisija uztur neformālu kontaktpersonu grupu, kas nodarbojas ar korupcijas apkarošanu. Skatīt arī https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-network-against-corruption_lv.

²¹ <https://attorneygeneral.mt/activities/nadal-network-conference/>.

²² Kontaktkomiteja pulcē dalībvalstu augstāko revīzijas iestāžu un Eiropas Revīzijas palātas vadītājus un nodrošina forumu, kurā apspriest un uzlabot sadarbību revīzijas un ar to saistīto darbību jomā. <https://www.eca.europa.eu/sites/CC/en/pages/about.aspx>.

²³ Eiropas pusgada kontekstā Padome pēc Komisijas priekšlikuma konkrētai valstij adresētus ieteikumus, kas saistīti ar to tiesu sistēmām, 2019. gadā nosūtīja septiņām dalībvalstīm (Horvātijai, Itālijai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Portugālei un Slovākijai) un 2020. gadā astoņām dalībvalstīm (Horvātijai, Itālijai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Polijai, Portugālei un Slovākijai). Pašlaik notiekošo ANM procesu dēļ 2021. gadā konkrētām valstīm adresētu ieteikumu nebija. 2022. gadā divām dalībvalstīm (Polijai un Ungārijai) tika sniegti konkrētai valstij adresēti ieteikumi saistībā ar tiesu neatkarību. 2024. gadā vienai dalībvalstij bija konkrētai valstij adresēts ieteikums par tiesu un korupcijas apkarošanas sistēmas efektivitāti, neatkarību un integritāti (Slovākijai).

Komisijas dokumentos, kuri pieņemti Eiropas pusgada kontekstā⁽²⁴⁾. Līdz 2025. gada maijam kā priekšfinansējuma maksājumi un pēc dalībvalstu maksājumu pieprasījumiem un pozitīviem Komisijas novērtējumiem par attiecīgo atskaites punktu un mērķrādītāju⁽²⁵⁾ izpildi dalībvalstīm ANM dotācijās un aizdevumos pavisam ir izmaksāti 308,04 miljardi EUR. Par to pašu laikposmu Komisijai vēl ir jānovērtē 71 % atskaites punktu un mērķrādītāju izpilde.

Kāpēc efektīvas tiesu sistēmas ir svarīgas ieguldījumiem labvēlīgai uzņēmējdarbības videi?

Efektīvas tiesu sistēmas, kurās tiek ievērots tiesiskums, labvēlīgi ietekmē ekonomiku. Tiesiskuma ievērošana nodrošina uzņēmējdarbības vidi, kurā tiesību akti tiek piemēroti efektīvi un vienādi, kurā uzņēmumi var darboties citā dalībvalstī ar tādiem pašiem nosacījumiem kā vietējie uzņēmumi. Tiesiskumam ir būtiska nozīme vienotā tirgus darbībā un tādas stabilas darbības vides uzturēšanā, kas sniedz ES un tās dalībvalstīm globālas konkurences priekšrocības⁽²⁶⁾. Efektīvas tiesu sistēmas ir īpaši svarīgas arī Eiropas pusgada un ANM kontekstā. Ja tiesu sistēmas garantē tiesību īstenošanu, kredītiestādes labprātāk izsniedz aizdevumus, darījumu izmaksas samazinās, un uzņēmumi ar lielāku varbūtību veic ieguldījumus, pieaug to palāvība, un tiem ir mazāka tendence rīkoties oportūnistiski. Iedarbīga tiesu sistēma ir ļoti svarīga noturīgas ekonomikas izaugsmes nodrošināšanai. Tā var uzlabot uzņēmējdarbības vidi, veicināt inovāciju, piesaistīt ārvalstu tiešos ieguldījumus, nodrošināt nodokļu ieņēmumus un atbalstīt ekonomikas izaugsmi. Par labi funkcionējošu valsts tiesu sistēmu labvēlīgo ietekmi uz ekonomiku liecina arī plašs pētījumu⁽²⁷⁾ klāsts, tai skaitā tie, kuru autori ir Starptautiskais Valūtas fonds (SVF)⁽²⁸⁾, Eiropas Centrālā banka (ECB)⁽²⁹⁾, Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls⁽³⁰⁾, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO)⁽³¹⁾, Pasaules Ekonomikas forums⁽³²⁾ un Pasaules Banka⁽³³⁾.

²⁴ 19. panta 3. punkta b) apakšpunkts un 24. panta 3. un 5. punkts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2021/241 (2021. gada 12. februāris), ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu (OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp.).

²⁵ ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir viens no informācijas avotiem, ko izmanto Eiropas pusgadā. Šī informācija neskar Komisijas novērtējumu par ANM atskaites punktu un mērķrādītāju apmierinošu izpildi.

²⁶ ES Konkurētspējas kompass (COM(2025) 30 final), 19. lpp., 2025. gada ziņojums par vienoto tirgu un konkurētspēju (COM(2025) 26 final), 3. lpp.

²⁷ *Justice and finance: Does judicial efficiency contribute to financial system efficiency?* (2024), Muhammad Atif Khan, Muhammad Asif Khan, Mohammed Arshad Khan, Shahid Hussain, Veronika Fenyves: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023001709> ; Chemin, M., 2020. *Judicial efficiency and firm productivity: Evidence from a world database of judicial reforms*, *The Review of Economics and Statistics* 102(1): p. 49–64, <https://direct.mit.edu/rest/article/102/1/49/58536/Judicial-Efficiency-and-Firm-Productivity-Evidence> ; Kapopoulos, P. and Rizos, A., 2024, *Judicial efficiency and economic growth: Evidence based on European Union data*, *Scottish Journal of Political Economy* 71(1): 101.–131. lpp., <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/sjpe.12357?msocid=1a8244b340af65701f02511641c36474> .

²⁸ SVF, *Regional Economic Outlook*, 2017. gada novembris, *Europe: Europe Hitting its Stride*, xviii. lpp., 40., 70. lpp.: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en> .

²⁹ ECB, *Structural policies in the euro area*, 2018. gada jūnijs, ECB vienreizējo izdevumu sērija Nr. 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651> .

³⁰ Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls un Utrehtas Universitātes Monteņa Tiesiskuma un tiesvedības centrs, *Economic value of the judiciary, A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases*, 2021. gada jūnijs: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-Reports/Economic%20value%20of%20the%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf> .

³¹ Sk., piemēram, *What makes civil justice effective?*, ESAO Ekonomikas departamenta politikas piezīmes Nr. 18, 2013. gada jūnijs, un *The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics*, ESAO Ekonomikas departamenta darba dokumenti, Nr. 1060, 2013. gada augusts.

³² Pasaules Ekonomikas forums, *The Global Competitiveness Report 2019*, 2019. gada oktobris: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019> .

³³ Pasaules Banka, *World Development Report 2017: Governance and the Law*, 3. nodaļa: *The role of law*, 83., 140. lpp.: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017> .

Vienā pētījumā tika konstatēta izteikta korelācija starp tiesvedības ilguma samazināšanos (mērot pēc nolēmuma pieņemšanas laika ⁽³⁴⁾) un uzņēmumu izaugsmes tempu ⁽³⁵⁾. Turklāt saskaņā ar pētījumu to uzņēmumu īpatsvars, kuri tiesu sistēmu uztver kā neatkarīgu, ir saistīts ar lielāku uzņēmumu apgrozījumu un lielāku produktivitātes pieaugumu ⁽³⁶⁾.

Citās aptaujās ir uzsvērts, cik svarīga ir efektīva valsts tiesu sistēma uzņēmumu lēmumiem par investīcijām un spējai risināt intelektuālā īpašuma tiesību konfliktus. Piemēram, kādā aptaujā 93 % lielo uzņēmumu atbildēja, ka tie sistemātiski un pastāvīgi izvērtē tiesiskuma apstākļus (ieskaitot tiesu neatkarību) valstīs, kurās tie veic ieguldījumus ⁽³⁷⁾. Citā aptaujā vairāk nekā puse mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) atbildēja, ka tiesvedības par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem tie galvenokārt neuzsāk attiecīgi tiesvedības lielo izmaksu un lielā ilguma dēļ ⁽³⁸⁾. Efektīvu tiesu sistēmu nozīme vienotā tirgus darbībai, it īpaši uzņēmumiem, ir uzsvērtā arī Komisijas paziņojumos *Vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana* ⁽³⁹⁾ un *Rīcības plānā vienotā tirgus noteikumu izpildei* ⁽⁴⁰⁾.

Kā Komisija atbalsta labu tiesu sistēmas reformu īstenošanu, sniedzot tehnisko atbalstu?

Dalībvalstis var izmantot Komisijas tehnisko atbalstu, kas pieejams ar Reformu un investīciju darba grupas (SG REFORM) palīdzību tehniskā atbalsta instrumenta (TAI) ietvaros ⁽⁴¹⁾. TAI mērķis ir sniegt pieprasījuma iesniedzējām dalībvalstīm tehnisku atbalstu, lai stiprinātu to institucionālās un administratīvās spējas izstrādāt un īstenot reformas. No 2021. līdz 2025. gadam TAI finansēja 36 projektus, ieskaitot 43 reformas, lai atbalstītu 20 dalībvalstis to tieslietu reformu īstenošanā. TAI ir atbalstījusi projektus, kuru mērķis ir uzlabot tiesu sistēmas kvalitāti un efektivitāti, piemēram, izmantojot tehnoloģijas, lai labāk pārvaldītu lietu darbplūsmas un izmantotu uz datiem balstītu pieeju lietu un resursu sadalei, atvieglotu tiesu iestāžu pieejamību neaizsargātām grupām un uzlabotu prokuratūras iestāžu spējas efektīvi izskatīt īpaši svarīgas un pārrobežu korupcijas lietas. 2025. gada TAI uzaicinājums iesniegt priekšlikumu nodrošināja platformu, kurā dalībvalstis var pieteikties uz atbalstu digitalizācijas reformām, piemēram, tehnoloģiju izmantošanai, lai risinātu masveida tiesvedības problēmas un automatizētus rutīnas uzdevumus manuālā darba un kļūdu samazināšanai, lai tādējādi tiesneši un administratīvie darbinieki varētu koncentrēties uz sarežģītākiem uzdevumiem. TAI arī papildina citus instrumentus, proti, ANM, jo TAI var atbalstīt dalībvalstis to atvērēšanas un noturības plānu īstenošanā (ANP). ANP ir iekļautas darbības tiesu sistēmas efektivitātes uzlabošanai,

³⁴ “Nolēmuma pieņemšanas laika” rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām). Tas ir standarta rādītājs, ko izstrādājusi Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisija (CEPEJ): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

³⁵ Vincenzo Bove un Leandro Elia, *The judicial system and economic development across EU Member States*, JRC tehniskais ziņojums, EUR 28440 EN, ES Publikāciju birojs, Luksemburga, 2017. gads: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

³⁶ *Idem*.

³⁷ *The Economist Intelligence Unit, Risk and Return – Foreign Direct Investment and the Rule of Law*, 2015. gads, http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, 22. lpp.

³⁸ ES Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO), *Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2016*: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive_summary_en.pdf.

³⁹ COM(2020) 93 un SWD(2020) 54.

⁴⁰ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai *Ilgtermiņa rīcības plāns vienotā tirgus noteikumu labākai īstenošanai un izpildei* (COM(2020) 94), jo īpaši 4., 6. un 18. darbība.

⁴¹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/tsi>.

TAI regula tika pieņemta 2021. gada martā. Saskaņā ar šīs regulas 5. pantu “institucionālā reforma, efektīva un uz pakalpojumiem vērsta publiskās pārvaldes un e-pārvaldes darbība, noteikumu un procedūru vienkāršošana, revīzija, spējas palielināšana Savienības fondu apgūšanai, administratīvās sadarbības veicināšana, **faktisks tiesiskums, tieslietu sistēmu reforma**, konkurences un pretmonopola iestāžu spēju veidošana, pastiprināšana un finanšu uzraudzības uzlabošana un cīņa pret krāpšanu, korupciju un noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju” (izcēlums pievienots).

proti, izmantojot digitalizāciju, neizskatīto lietu skaita samazināšanu, tiesu un lietu pārvaldības uzlabošanu un tiesu kartes reformu.

Kā programma “Tiesiskums” atbalsta tiesu sistēmu darbības efektivitāti?

Programma “Tiesiskums”, kuras kopējais budžets laikposmam no 2021. gada līdz 2027. gadam ir aptuveni 305 miljoni EUR, atbalsta turpmāku Eiropas tiesiskuma telpas attīstību, kuras pamatā ir tiesiskums, tai skaitā tiesu sistēmas neatkarība, kvalitāte un efektivitāte, pamatojoties uz savstarpēju atzīšanu un savstarpēju uzticēšanos, un tiesu iestāžu sadarbība. 2024. gadā tika piešķirti aptuveni 41,2 miljoni EUR, lai finansētu projektus un citas darbības saskaņā ar trim programmas konkrētajiem mērķiem:

- 11,1 miljons EUR tika piešķirts, lai veicinātu tiesu iestāžu sadarbību civillietās un krimināllietās; veicinātu ES instrumentu efektīvu un saskaņotu piemērošanu un izpildi; kā arī atbalstītu dalībvalstu saikni ar Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēmu – trešo valstu valstspiederīgie (ECRIS-TCN);
- 15,9 miljoni EUR tika piešķirti tieslietu speciālistu apmācībai par ES civiltiesībām, krimināltiesībām un pamattiesībām, dalībvalstu tiesību sistēmām un tiesiskumu;
- 14,2 miljoni EUR tika piešķirti, lai veicinātu tiesu iestāžu (ieskaitot e-tiesiskuma portāla) pieejamību; aizsargātu cietušo tiesības un noziegumos aizdomās turēto vai apsūdzēto personu tiesības; kā arī atbalstītu digitālo rīku izstrādi un izmantošanu un e-tiesiskuma portāla uzturēšanu un paplašināšanu (kopā ar programmu “Digitālā Eiropa”).

Kāpēc Komisija uzrauga valstu tiesu sistēmu digitalizāciju?

Tiesu sistēmu digitalizācija ir būtiska, lai palielinātu tiesu sistēmu darbības rezultativitāti, un tā ir ļoti efektīvs instruments, lai veicinātu piekļuvi tiesu iestādēm un palielinātu tiesu sistēmas darbības kvalitāti. Digitālie rīki arī uzlabo tiesu iestāžu sadarbību. Pēc Covid-19 pandēmijas dalībvalstīs paātrināja modernizācijas reformas šajā jomā. MI arvien vairāk tiek izmantots arī tieslietu jomā⁴².

Kopš 2013. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ietver salīdzinošu informāciju par tiesu sistēmu digitalizāciju visās dalībvalstīs, piemēram, tiešsaistes piekļuvi spriedumiem vai tiešsaistes prasību iesniegšanu un turpmākiem pasākumiem.

Ar Regulu (ES) 2023/2844 par tiesu iestāžu pieejamības digitalizāciju pārrobežu civillietās, komercietās un krimināllietās (⁴³) fiziskām un juridiskām personām tiek dotas tiesības saistībā ar pārrobežu tiesvedību elektroniski sazināties ar kompetentajām tiesu iestādēm, kā arī elektroniski samaksāt tiesas nodevas. Regula arī izveido juridisko pamatu videokonferenču rīkošanai pārrobežu civillietās, komercietās un krimināllietās. Tiek izveidots arī digitāls saziņas kanāls, kas izmantojams datu apmaiņai starp kompetentajām tiesu iestādēm. Šajā ziņā ar rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā tiek uzraudzīts progress, ko dalībvalstis guvušas šīs regulas īstenošanā un videokonferenču īstenošanā. 2025. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā dati tiks izmantoti arī gaidāmajā digitālo tehnoloģiju izmantošanas stratēģijā, lai padarītu ES civiltiesību un krimināltiesību sistēmas efektīvākas, noturīgākas un drošākas⁴⁴.

⁴² MI var veicināt efektīvāku tiesu sistēmu, palīdzot tiesnešiem un tieslietu speciālistiem koncentrēties uz viņu pamata darbu. Piemēram, MI ir izmantots šādos gadījumos, dokumentu iesniegšanā vai atkārtotu uzdevumu izpildē, kā arī tiesību aktu un judikatūras izpētē.

⁴³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/2844 (2023. gada 13. decembris) par tiesu iestāžu sadarbības un tiesu iestāžu pieejamības digitalizāciju pārrobežu civillietās, komercietās un krimināllietās un ar ko groza dažus tiesību aktus tiesu iestāžu sadarbības jomā (PE/50/2023/REV/1, OV L, 2023/2844, 27.12.2023.).

⁴⁴ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14517-Digital-Justice-strategy-for-2025-2030_lv.

2. ES 2025. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ GALVENIE KONSTATĒJUMI

Efektivitāte, kvalitāte un neatkarība ir efektīvas tiesu sistēmas galvenie parametri. Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji par katru no šiem parametriem.

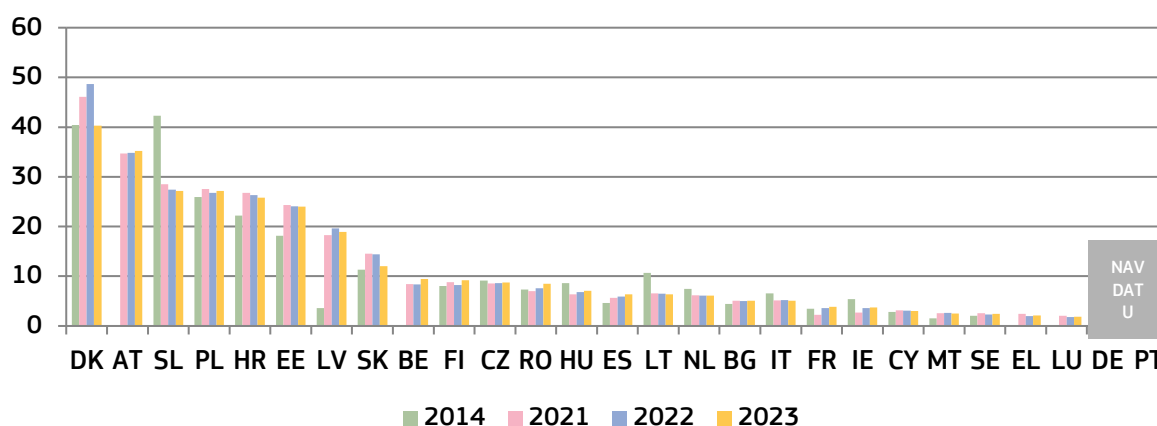
2.1. Tiesu sistēmu efektivitāte

Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji, kas raksturo tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās un konkrētās jomās, kurās administratīvās iestādes un tiesas piemēro ES tiesības⁽⁴⁵⁾.

2.1.1. Izskatāmo lietu apjoma dinamika

Valstu tiesu sistēmu lietu skaits samazinājās piecās dalībvalstīs, divās no kurām šis samazinājums bija ievērojams salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Divdesmit dalībvalstīs tas palielinājās vai saglabājās stabils. Kopumā dalībvalstu vidū joprojām vērojamas būtiskas atšķirības (1. attēls).

1. attēls. Saņemto civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits 2014. un 2021.– 2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums⁽⁴⁶⁾)

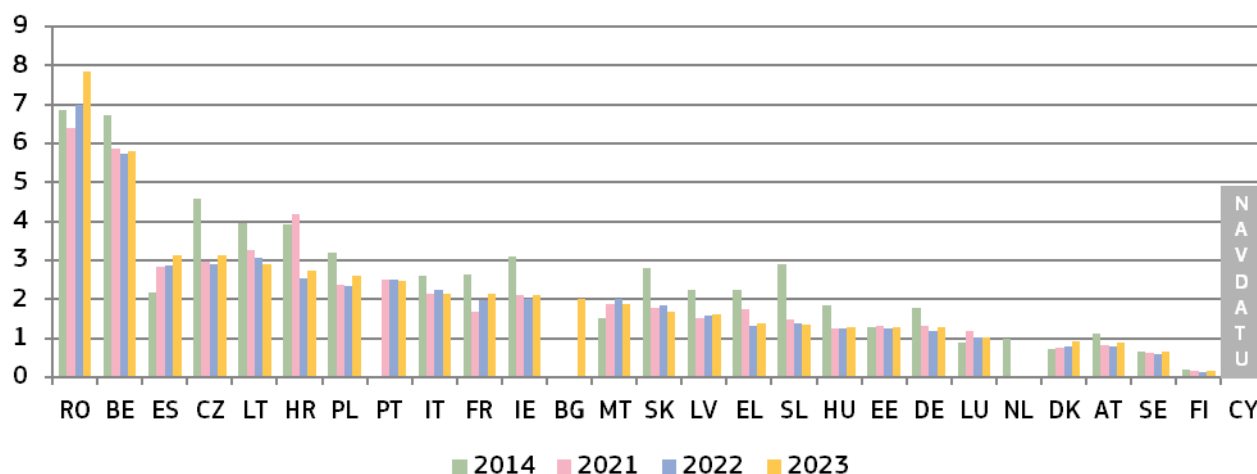

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdus un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas.

⁴⁵ Tiesu sistēmas efektivitātei svarīga ir arī tiesas nolēmumu izpilde. Tomēr salīdzināmi dati vēl nav uzreiz pieejami. Sīkāka informācija par konkrētu dalībvalstu situāciju ir izklāstīta valstu profilos 2024. gada pētījumā par tiesu sistēmu darbību ES dalībvalstīs, ko Komisijas uzdevumā veicis CEPEJ sekretariāts: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lv.

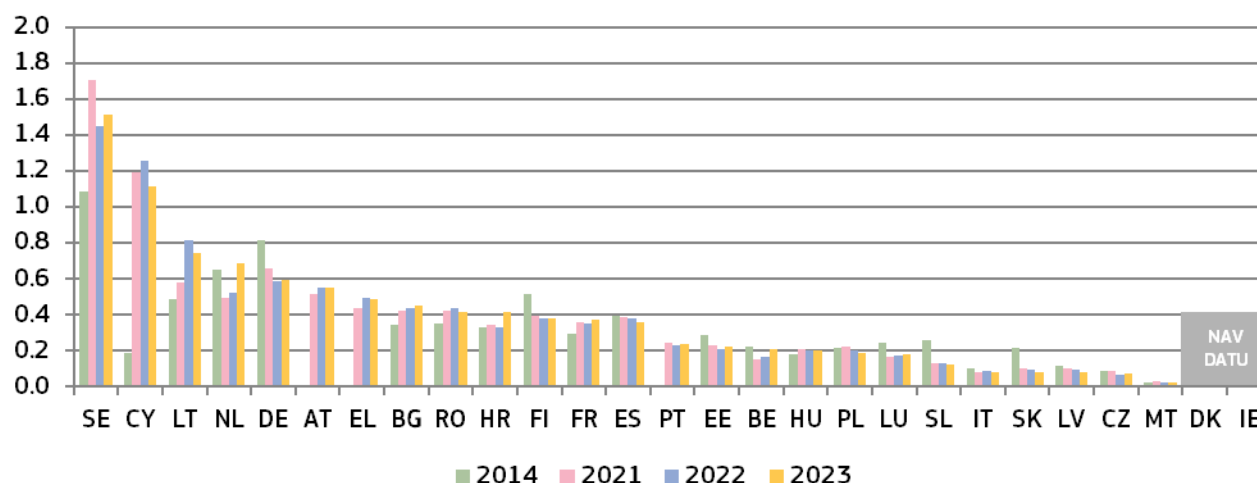
⁴⁶ 2024. gada pētījums par tiesu sistēmu darbību ES dalībvalstīs, ko Komisijas uzdevumā veicis CEPEJ sekretariāts: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#documents.

2. attēls. Saņemto civillietu un komercietu skaits 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdus civillietas/komerclietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civillietas / komerclietas attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem.

3. attēls. Saņemto administratīvo lietu skaits 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp fiziskām personām un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. **DK** un **IE** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. **EL**, **SK** un **SE** ir mainīta metodika.

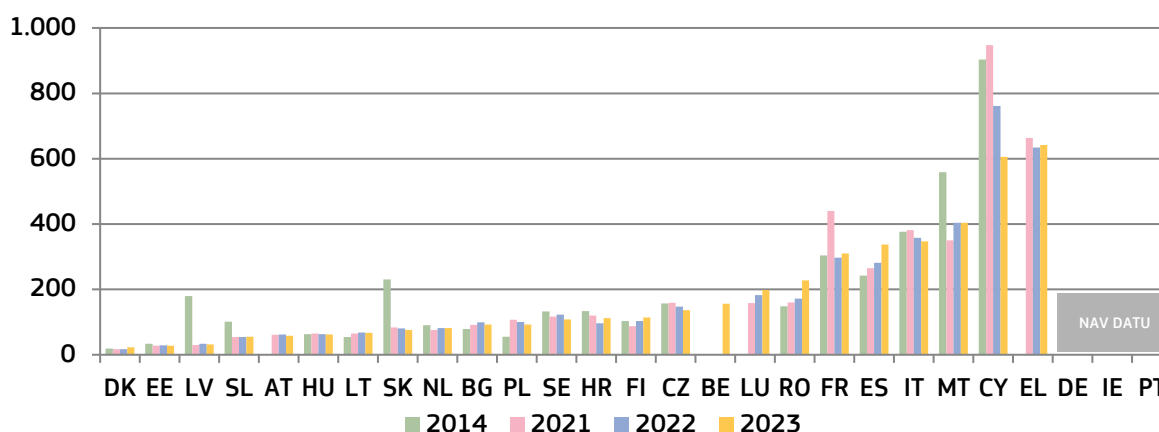
2.1.2. Vispārīgie dati par efektivitāti

Rādītāji, kas attiecas uz tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās, ir šādi: i) paredzamais tiesvedības ilgums (nolēmuma pieņemšanas laiks), ii) lietu pabeigšanas koeficients un iii) nepabeigto lietu skaits.

– Paredzamais tiesvedības ilgums –

Lēstais tiesvedības ilgums ir paredzamais laiks (dienās), kas nepieciešams, lai lietu izskatītu tiesā, t. i., laiks, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmās instances tiesā. “Nolēmuma pieņemšanas laiks” ir aprēķināts minimālais laiks, kāds tiesai pašreizējos darba apstākļos būtu nepieciešams, lai izskatītu lietu. Šis rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām) ⁽⁴⁷⁾. Jo lielāka šī vērtība, jo lielāka ir iespējamība, ka tiesai nolēmuma pieņemšanai ir nepieciešams ilgāks laiks. Dati pārsvarā attiecas uz tiesvedību pirmās instances tiesās, un, kad iespējams, ir salīdzināti 2014., 2021., 2022. un 2023. gada dati ⁽⁴⁸⁾. 6. attēlā ir redzams nolēmuma pieņemšanas laiks 2023. gadā civillietās un komerclietās visās tiesu instancēs, un 8. attēlā – administratīvajās lietās visās tiesu instancēs.

4. attēls. Paredzamais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu civillietas, komerclietas, administratīvās un citas lietas 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums).

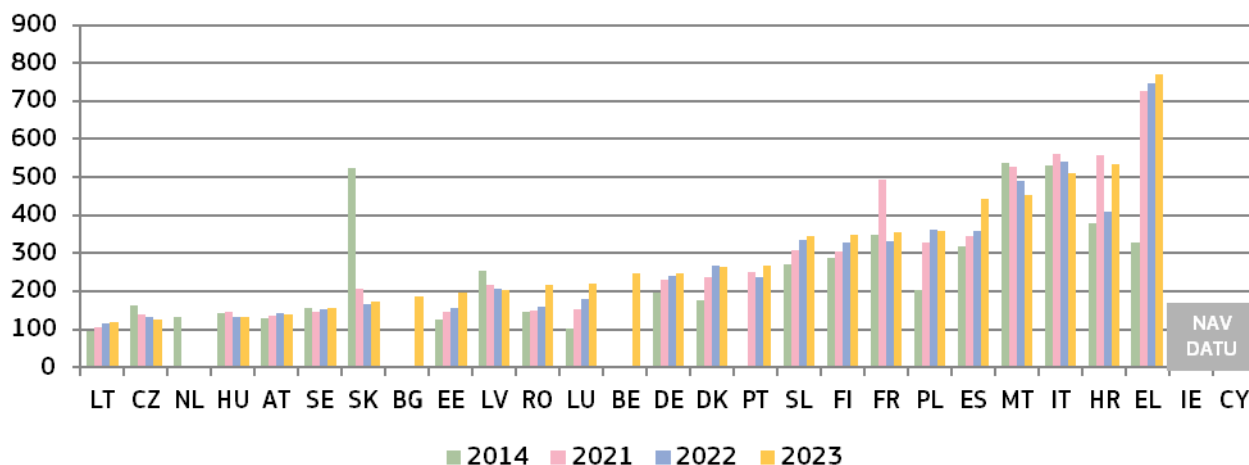

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdus un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. Metodikas izmaiņas **SK**. Nepabeigtās lietas ietver visas instances **CZ** un līdz 2016. gadam **SK**. **LV** krasais samazinājums ir saistīts ar tiesu sistēmas reformu, kļūdu pārbaudēm un informācijas sistēmas datu izlabošanu. **PT** 2013. gada 1. septembrī stājās spēkā jaunais Civilprocesa kodekss, ar ko izveido jaunu izpildes režīmu. Tā pamatā ir jauna pieeja, saskaņā ar kuru tiesvedība ir skaidri jānošķir no ārpustiesas procedūrām. Tomēr līdz šim nav izdevies attiecīgi pielāgot datu vākšanu un nav bijis iespējams sniegt šim attēlam vajadzīgos datus.

⁴⁷ Tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits ir standarta rādītāji, ko definējusi CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

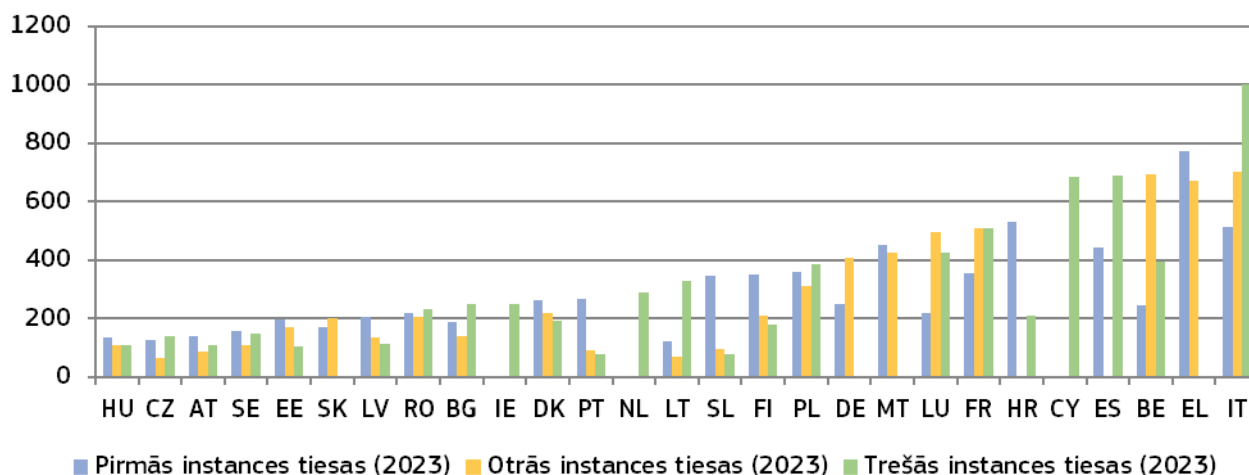
⁴⁸ Šie gadi tika izvēlēti, lai ievērotu deviņu gadu perspektīvu ar 2014. gadu kā atsauces gadu, vienlaikus nepārpildot attēlus. Dati par 2010., 2012., 2013., 2015., 2016., 2017., 2018., 2019. un 2020. gadu ir pieejami CEPEJ ziņojumā.

5 .attēls. Paredzamais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdus civilīetās un komerclietās pirmās instances tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums).

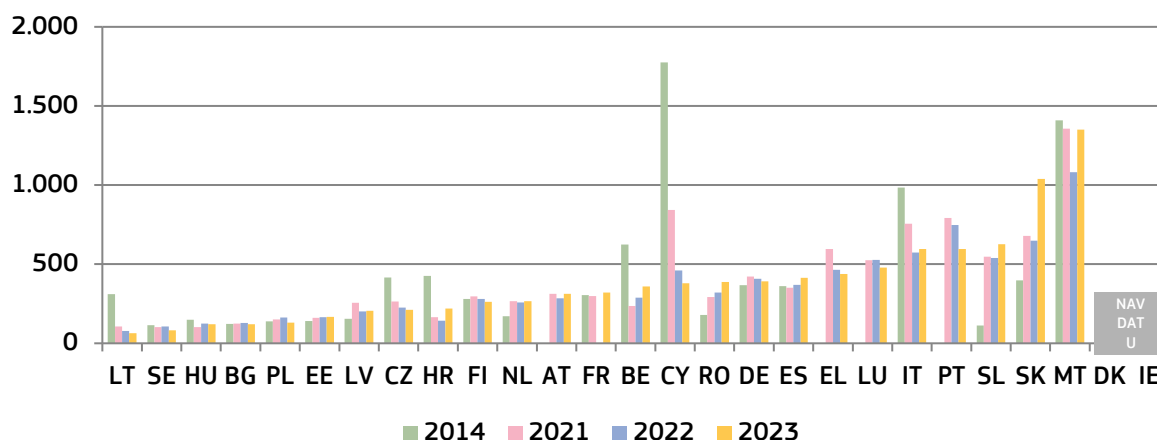
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdus civilīetās / komerclietās attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civilīetās / komerclietās attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem. Metodikas izmaiņas **EL** un **SK**. Nepabeigtās lietas visās instancēs **CZ** un līdz 2016. gadam **SK**. Attiecībā uz **IT** nolēmuma pieņemšanas laiku ietekmēja tiesvedības darbības pagaidu palēnināšanās, ko izraisīja stingri ierobežojoši pasākumi Covid-19 pandēmijas novēršanai. Dati par **NL** ietver bezstrīdus lietas.

6 .attēls. Paredzamais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdus civilīetās un komerclietās visās tiesu instancēs 2023. gadā (*) (pirmās, otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums).

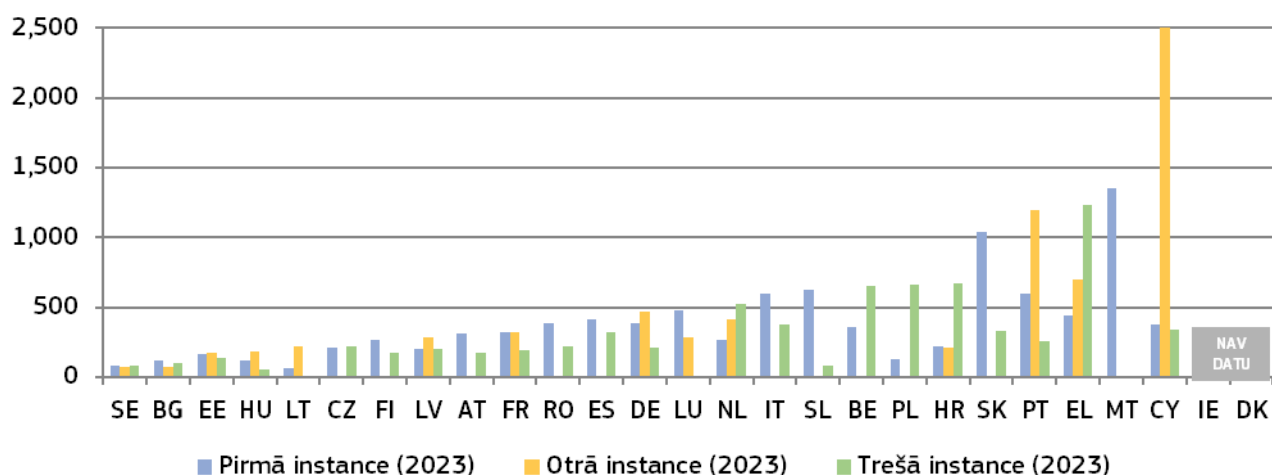
(*) Dalībvalstu secību attēlā nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Dati nav pieejami par pirmās un otrās instances tiesām **CY**, **NL** un **IE**, par otrās instances tiesām **HR** un **ES** un par trešās instances tiesām **EL** un **SK**. **DE** un **MT** nav trešās instances tiesas. Dažās dalībvalstīs piekļuve trešās instances tiesai var būt ierobežota.

7. attēls. Paredzamais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas pirmās instances tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp fiziskām personām un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. Metodikas izmaiņas EL un SK. Nepabeigtās lietas ietver visu instanču tiesas CZ un līdz 2016. gadam SK. DK un IE administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

8. attēls. Paredzamais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas visās tiesu instancēs 2023. gadā (*) (pirmās un attiecīgā gadījumā otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums).

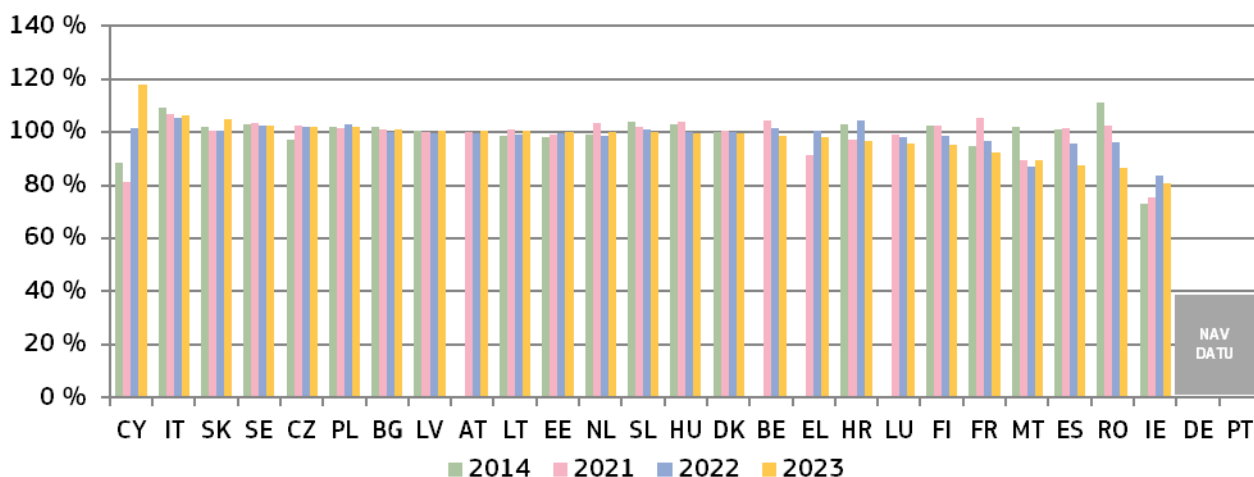

(*) Atspoguļošanas nolūkos iepriekšējās vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (CY otrajā instancē = 5,429). Dalībvalstu secību attēlā nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Dati nav pieejami par otrās instances tiesām BE, CZ, HU, MT, AT, PL, RO, SI, SK un FI, kā arī par trešās instances tiesām LT, LU un MT. Augstākā tiesa vai cita augstākās tiesas instance ir vienīgā apelācijas instance CZ, IT, AT, SI un FI. Šiem lietu veidiem trešās instances tiesu nav LT, LU un MT. BE augstākā administratīvā tiesa konkrētās lietās ir pirmā un vienīgā instance. Piekļuve trešās instances tiesai dažās dalībvalstīs var būt ierobežota. DK un IE administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. CY 2023. gada jūlijā tika veikta būtiska tiesu sistēmas organizācijas reforma, tai skaitā tika izveidota Apelācijas tiesa un trešā instance.

– Lietu pabeigšanas koeficients –

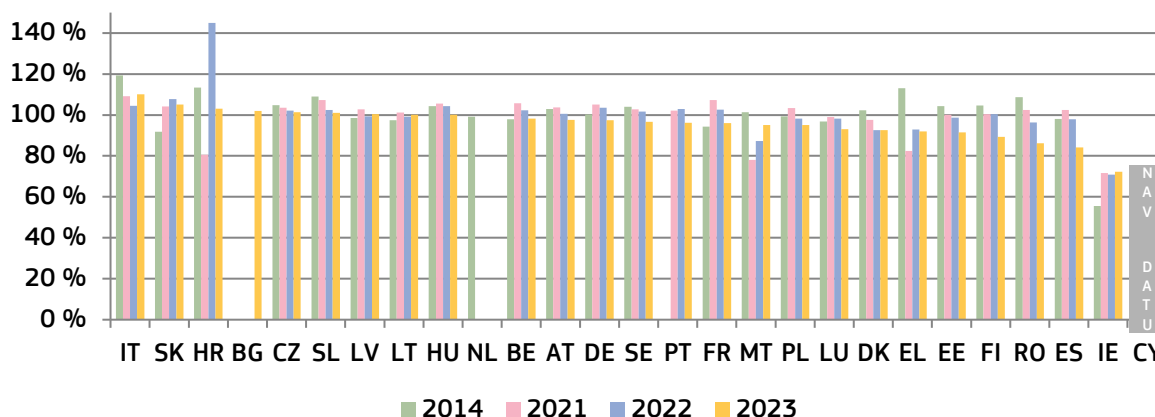
Lietu pabeigšanas koeficients ir pabeigto lietu attiecība pret saņemtajām lietām. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj laikus izskatīt ienākošās lietas. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izskatīt vismaz tik daudz lietu, cik ienāk tiesās. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka tiesās izskatīto lietu skaits ir mazāks par ienākošo lietu skaitu.

9. attēls. Civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu pabeigšanas koeficients 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / procentos – par 100 % lielākas vērtības liecina, ka pabeigto lietu skaits pārsniedz jauno lietu skaitu, savukārt par 100 % mazākas vērtības liecina, ka pabeigto lietu skaits ir mazāks nekā jauno lietu skaits) (avots: CEPEJ pētījums).

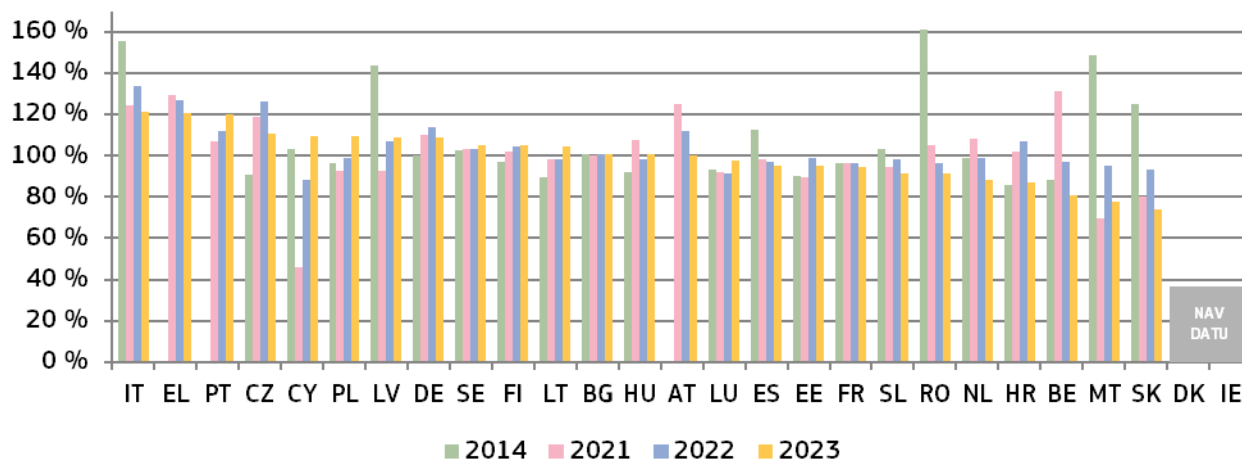
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdus un bezstrīdus civillietas un komercietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. SK ir mainīta metodika. IE paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits.

10. attēls. Strīdus civillietu un komerclietu pabeigšanas koeficients 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) EL un SK ir mainīta metodika. IE paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits. Dati par NL ietver bezstrīdus lietas.

11. attēls. Administratīvo lietu pabeigšanas koeficients 2014. un 2021.–2023. gadā (*)
(pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums).

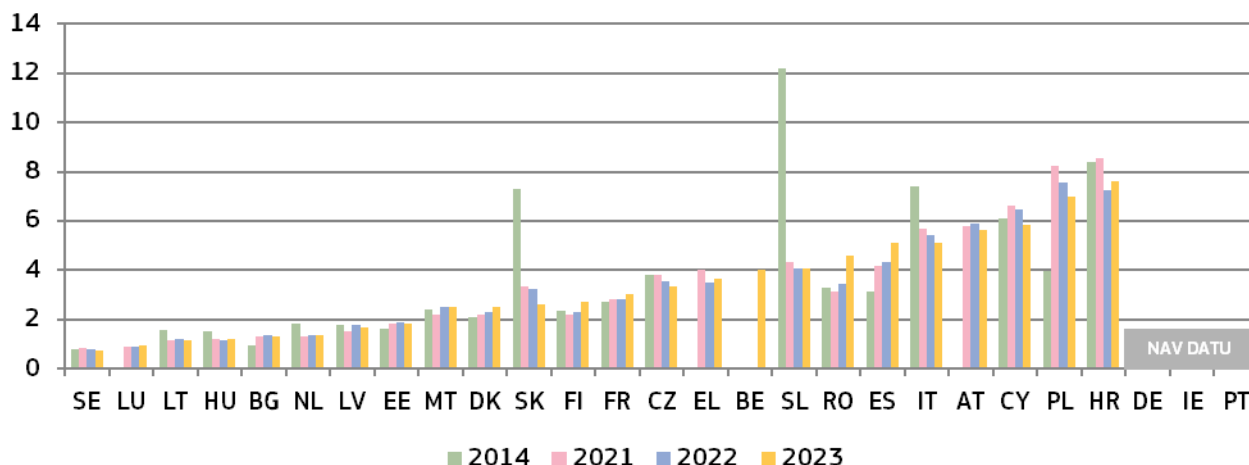

(*) **EL** un **SK** metodika ir mainīta. **DK** un **IE** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. **CY** pabeigto lietu skaits ir palielinājies, jo lietas tika izskatītas kopā, 2724 apvienotās lietas tika atsauktas un 2015. gadā tika izveidota administratīvā tiesa.

– Nepabeigtās lietas –

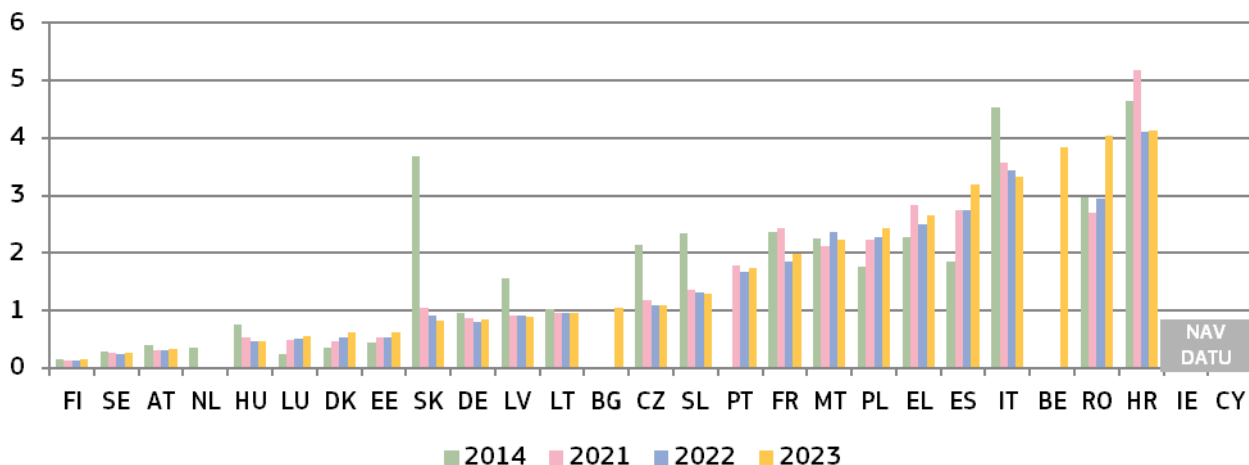
Nepabeigto lietu skaits ir to lietu skaits attiecīgā gada beigās, kuras vēl ir jāizskata. Tas ietekmē arī nolēmuma pieņemšanas laiku.

12. attēls. Nepabeigto civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums).

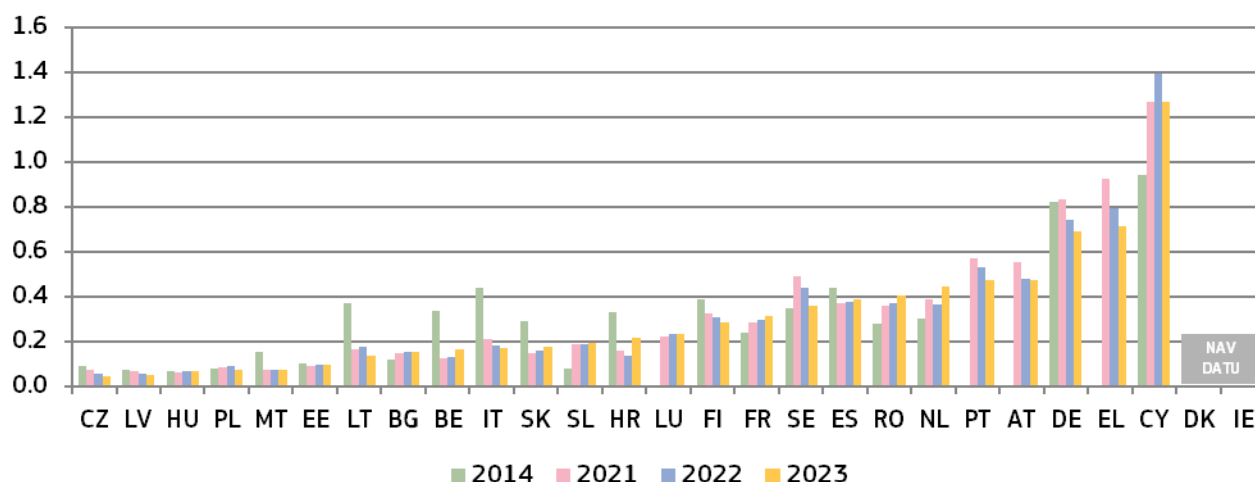
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdus un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. **SK** metodika mainīta. Nepabeigto lietu skaits ietver lietas visu instanču tiesās **CZ** un līdz 2016. gadam **SK**.

13. attēls. Nepabeigto strīdus civillietu un komerclietu skaits 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) Metodikas izmaiņas **EL** un **SK**. Nepabeigtās lietas ietver visu instanču tiesas **CZ** un līdz 2016. gadam **SK**. **NL** dati ietver bezstrīdus lietas.

14. attēls. Nepabeigto administratīvo lietu skaits 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums).

(*) Metodikas izmaiņas **EL** un **SK**. Nepabeigtās lietas ietver visu instanču tiesas **CZ** un līdz 2016. gadam **SK**. **DK** un **IE** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

2.1.3. Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Šajā iedaļā sniegtie dati papildina vispārīgos datus par tiesu sistēmu efektivitāti. Tajā ir norādīts vidējais tiesvedības ilgums ⁽⁴⁹⁾ konkrētās ES tiesību jomās. 2025. gada rezultātu apkopojums ir balstīts uz iepriekšējiem datiem tādās jomās kā konkurence, elektroniskie sakari, ES preču zīme, patērētāju tiesības, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana un korupcijas apkarošana.

Šīs sešas ES tiesību jomas tika izvēlētas, ņemot vērā to būtiskumu vienotajam tirgum un uzņēmējdarbības videi. Pārskats par administratīvo iestāžu efektivitāti ir iekļauts arī šajā rezultātu apkopojuma izdevumā, un ietver atjauninātus datus par konkurences un patērētāju aizsardzības jomām. Kopumā ilgstoši tiesvedības un administratīvo procesu kavējumi var negatīvi ietekmēt no ES tiesību aktiem izrietošo tiesību izmantošanu, piemēram, gadījumos, kad piemēroti tiesiskās aizsardzības līdzekļi vairs nav pieejami vai arī smagi finansiāli zaudējumi kļūst neatgūstami. Jo īpaši uzņēmumiem administratīvā kavēšanās un nenoteiktība dažos gadījumos var radīt ievērojamas izmaksas un apdraudēt plānotos vai esošos ieguldījumus ⁽⁵⁰⁾.

— Konkurence —

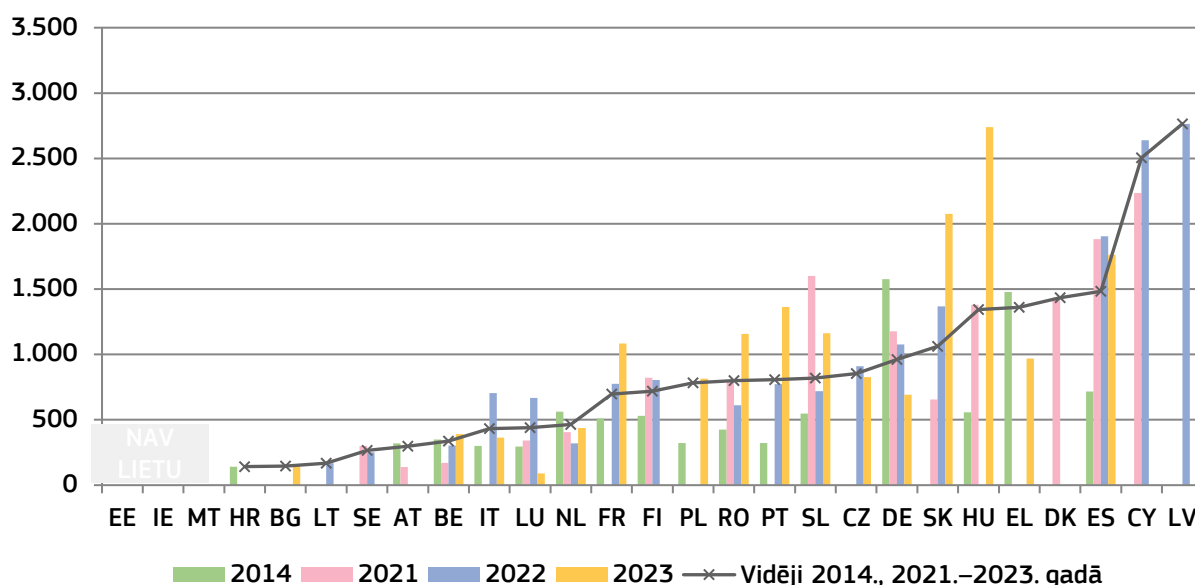
Konkurences tiesību rezultatīva īstenošana ir būtiska pievilcīgai uzņēmējdarbības videi, jo tā nodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem. Tā veicina ekonomisko iniciatīvu

⁴⁹ Tiesvedības ilgums konkrētās jomās tiek aprēķināts kalendārajās dienās, skaitot no dienas, kurā lieta vai pārsūdzība iesniegta tiesā (vai kurā apsūdzība kļuvusi galīga), līdz dienai, kurā tiesa pieņem nolēmumu (15–22. attēls). Vērtības ir sakārtotas, pamatojoties uz vidējiem svērtajiem datiem par 2014. un 2021–2023. gadu 15., 17., 18. un 19. attēlā un par 2014. un 2021–2023. gadu 20. un 21. attēlā. 16. attēlā ir ietverti dati par 2021. un 2023. gadu. 22. attēlā ir ietverti dati par 2021. un 2023. gadu. Ja dati nebija pieejami par visiem gadiem, vidējais rādītājs atspoguļo grafikā norādītos pieejamos datus, kas aprēķināti, pamatojoties uz visām lietām, lietu izlasi vai dažās valstīs uz aplēsēm.

⁵⁰ 18. attēls. Ārvalstu tiešo ieguldījumu saglabāšana un paplašināšana, politiskais risks un politikas reaģēšanas pasākumi, 2019. gads, Pasaules Bankas grupa.

un efektivitāti un nodrošina patērētājiem plašāku izvēli, zemākas cenas un labāku kvalitāti. 15. attēlā ir redzams vidējais ilgums lietām pret valstu konkurences iestāžu lēmumiem, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 101. un 102. pantu ⁽⁵¹⁾. 16. attēlā ir parādīts vidējais tiesvedības ilgums valstu konkurences iestādēs, kas piemēro LESD 101. un 102. pantu.

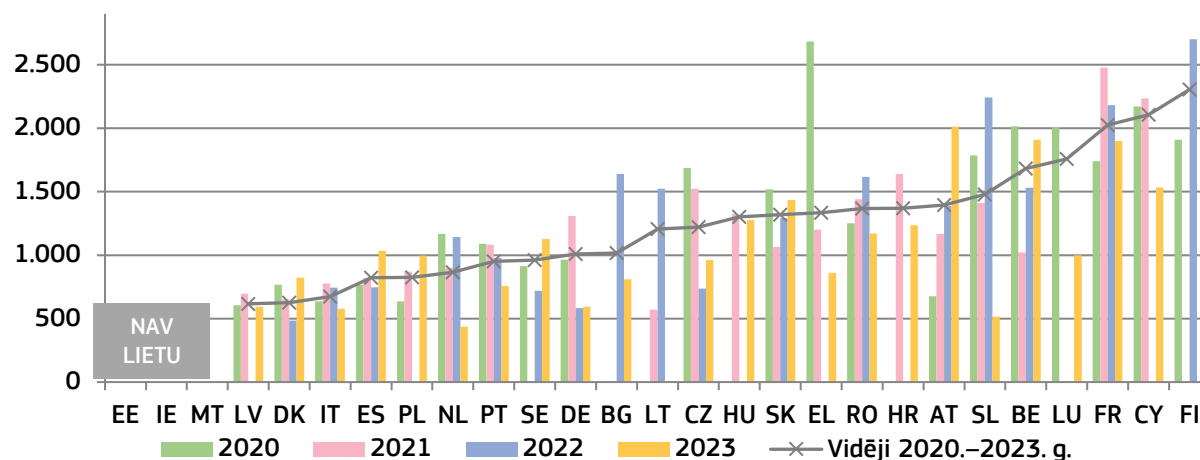
15. attēls. Konkurence: vidējais lietu pārskatīšanas ilgums tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Konkurences tīklu)

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **AT:** dati par 2014. un 2021. gadu ietver Karteļu tiesas lēmumus pēc būtības, nevis šo lēmumu pārskatīšanu Augstākajā tiesā. Kopš 2024. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā Karteļu tiesas lēmumi tiek iekļauti tiesvedības ilgumā valstu konkurences iestādēs (sk. turpmāk). **IT:** par 2014., 2021. un 2022. gadu tika izmantota ilguma aplēse. Tukšs stabiņš var norādīt uz to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā. Daudzās dalībvalstīs lietu skaits ir neliels (mazāk par piecām lietām gadā). Tas var izraisīt to, ka gada dati lielā mērā ir balstīti uz vienu gadījumu, kas ir ārkārtīgi garš vai īss (piemēram, **LU**, kur bija tikai viens gadījums). **ES:** pārsūdzību skaits atbilst to uzņēmumu skaitam, kuri pārsūdzēja katru CNMC lēmumu. **IE:** nav piemērojams attiecībā uz 2020., 2021. un 2022. gadu, jo pirms 2023. gada CCPC nebija pilnvarota pieņemt tāda veida lēmumus, kurus varētu pārskatīt tiesā.

⁵¹ Sk. Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2003 (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (Dokuments attiecas uz EEZ) (OV L 1, 4.1.2003., 1.–25. lpp.), jo īpaši 3. un 5. pantu.

16. attēls. Konkurence: vidējais tiesvedības ilgums valstu konkurences iestādēs 2021.–2023. gadā (*) (dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Konkurences tīklu)

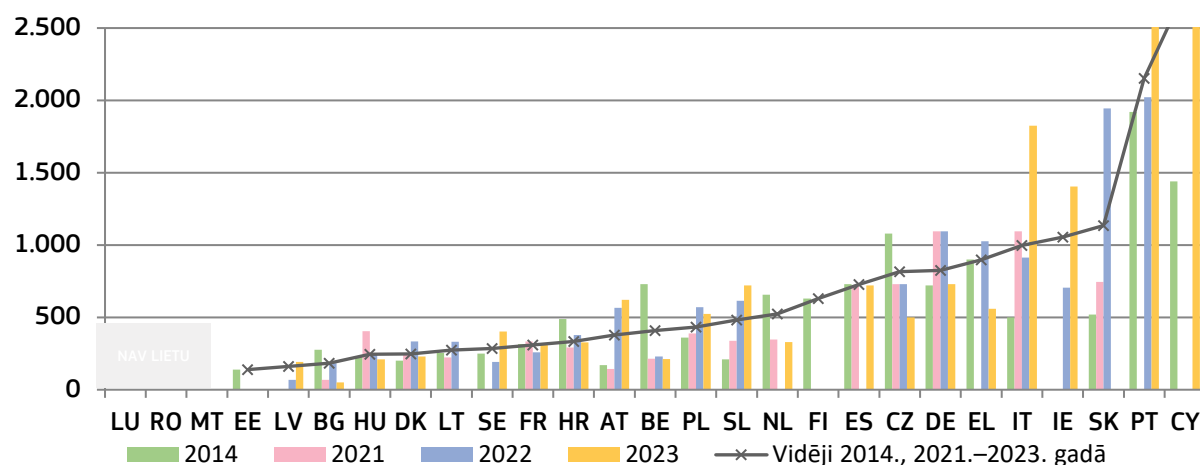
(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. Kopš 2024. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā vidējais tiesvedības ilgums valstu konkurences iestādēs tiek aprēķināts šādi: dienu skaits no pirmā oficiālā izmeklēšanas pasākuma līdz brīdim, kad valsts konkurences iestāde (administratīvā iestāde vai dalībvalstīs ar tiesu sistēmu – tiesa, kurai ir pilnvaras pieņemt aizlieguma lēmumu un/vai piemērot vai apstiprināt naudas sodus) pieņem galīgo lēmumu. Šā iemesla dēļ datus kopš 2024. gada izdevuma pēdējā attēlā nevar salīdzināt ar datiem, kas publicēti iepriekšējos izdevumos. Šī aprēķina metode ļauj iegūt salīdzināmus datus ES līmenī tikai ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā vajadzībām un var atšķirties no ziņojumiem valstu līmenī dažās dalībvalstīs. **CZ** un **SK** ir divu instanču administratīvā procedūra. Pārsūdzības gadījumā pirmās instances lēmumus pārskata iestādes otrās instances iestāde, kas var pagarināt tiesvedību. **DK**: 2021. gadā pēc EKT+ direktīvas transponēšanas Dānija no tūri krimināltiesiskas izpildes sistēmas pārgāja uz sistēmu, kurā Dānijas konkurences iestāde tagad var tieši lūgt naudas soda piemērošanu civiltiesā un pieņemt izlīguma lēmumus savā administratīvajā procesā. Tā rezultātā kopš 2022. gada ir palielinājies lēmumu skaits. **AT**, **DK** un **FI** tiesvedības ilgums aptver kopējo tiesvedības ilgumu valsts konkurences administratīvajās un tiesu iestādēs. **AT**: dati ietver procesus, kas saistīti ar liela mēroga karteli būvniecības nozarē. Ņemot vērā šīs lietas apmēru, ar pirmo izmeklēšanas pasākumu uzsāktā tiesvedība tika (un joprojām tiek) vesta un noslēgta secīgi, līdz ar to pakāpeniski tiek sagrozīti dati par procesa vidējo ilgumu. **ES** un **IT**: dati neietver valsts konkurences iestādes pieņemtos saistību lēmumus. **IE**: nav piemērojams attiecībā uz 2020., 2021. un 2022. gadu, jo CCPC nebija pilnvaru pašai pieņemt saistošus administratīvus lēmumus pretmonopola lietās līdz 2023. gada septembrim (pirms minētā datuma tā šādās lietās varēja veikt izpildes pasākumus tikai ar tiesu starpniecību).

— Elektroniskie sakari —

ES tiesību aktu elektronisko sakaru jomā mērķis ir iedrošināt konkurenci, veicināt vienotā tirgus attīstību un radīt ieguldījumus, inovāciju un izaugsmi. Labvēlīgo ietekmi patērētājiem var sasniegt, nodrošinot šo tiesību aktu rezultatīvu izpildi, kas rezultātā var pazemināt cenas galalietotājiem un uzlabot pakalpojumu kvalitāti. 17. attēlā ir norādīts to lietu vidējais pārskatīšanas ilgums tiesās, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, piemērojot ES tiesību aktus elektronisko sakaru jomā⁵²). Attēls aptver plašu lietu klāstu – no sarežģītākām “tirgus analīzes” lietām līdz vienkāršākiem jautājumiem, kas saistīti ar patērētājiem.

⁵² Aprēķins tika veikts, pamatojoties uz to pārsūdzības lietu izskatīšanas ilgumu, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, kuros piemēroti valsts tiesību akti, ar ko tiek īstenoti ES reglamentējošie noteikumi attiecībā uz elektroniskajiem sakariem (Direktīva 2002/19/EK (Piekļuves direktīva), Direktīva 2002/20/EK (Atļauju izsniegšanas direktīva), Direktīva 2002/21/EK (Pamatdirektīva), Direktīva 2002/22/EK (Universālā pakalpojuma direktīva), kā arī citi atbilstoši ES tiesību akti, piemēram, radiofrekvenču spektra politikas programma, Komisijas lēmumi attiecībā uz spektru, izņemot Direktīvu 2002/58/EK par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju).

17. attēls. Elektroniskie sakari: vidējais lietu pārskatīšanas ilgums tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Sakaru komiteju).

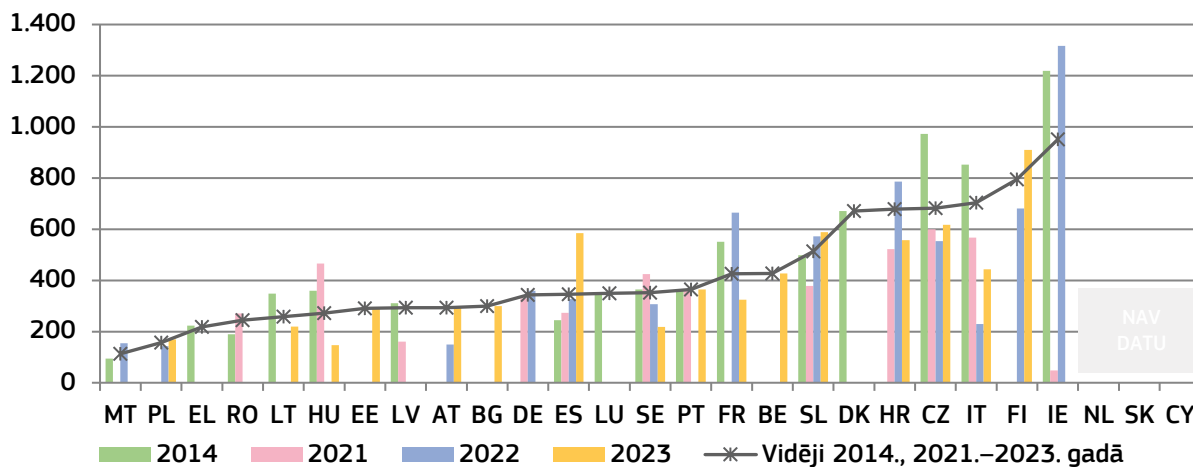
(*) Atspoguļošanas nolūkos vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (**PT** 2023. gads = 2,830; **CY** 2023. gadā = 3,285). Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. Lietu skaits dalībvalstīs ir atšķirīgs. Tūkstis stabiņš liecina par to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā. Dažkārt ierobežotais attiecīgo lietu skaits (**CZ, DK, IE, ES, LV, AT, PT**) var izraisīt to, ka gada dati lielā mērā balstās uz vienu lietu, kas ir ārkārtīgi gara vai īsa; tas var izraisīt lielas datu atšķirības gadu griezumā. **DK** pirmās instances apelācijas lietas izskata tiesām pielīdzināma iestāde. **ES, AT** un **PL** izskata dažādas tiesas atkarībā no lietas būtības.

— ES preču zīme —

Intelektuālā īpašuma tiesību rezultatīvai īstenošanai ir būtiska nozīme inovācijās veikto ieguldījumu veicināšanā. ES preču zīmes reglamentējošie ES tiesību akti (⁵³) piešķir nozīmīgu lomu valstu tiesām, dodot tām iespēju darboties kā ES tiesām, pieņemot lēmumus, kuri skar vienoto tirgu. 18. attēlā ir redzams vidējais ES preču zīmju pārkāpumu lietu izskatīšanas ilgums tiesvedībā starp privātpersonām.

⁵³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1001 (2017. gada 14. jūnijs) par Eiropas Savienības preču zīmi (OV L 154, 16.6.2017., 1.–99. lpp.).

18. attēls. ES preču zīme: vidējais ES preču zīmju pārkāpumu lietu izskatīšanas ilgums 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centru)

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **FR, IT, LT, LU:** datiem par konkrētiem gadiem izmantota lietu izlase. **DK:** dati par visām preču zīmju lietām (ne tikai ES) augstākajās komerciesās un jūras lietu tiesās; 2023. gadā tika pabeigtas 372 lietas saistībā ar intelektuālā īpašuma tiesībām. 53 bija parastās civillietas, 275 tika izskatītas kā maza apmēra prasību procedūras un 44 bija aizlieguma procedūras un rīkojuma procedūras. Informācija par lietu izskatīšanas laikiem nav pieejama. **EL:** datu pamatā ir vidējais svērtais ilgums par divām tiesām. **ES:** vidējā ilguma aprēķinā iekļautas lietas, kas attiecas uz citām ES II tiesībām. **PL:** attiecībā uz 2023. gadu vidējais svērtais rādītājs tika aprēķināts, pamatojoties uz pabeigto lietu skaitu. **FI:** 2023. gadā Tiesai tika lūgts sniegt prejudiciālu nolēmumu vienā no abām lietām. Laiks, kurā lieta tika izskatīta Tiesā, tika iekļauts vidējā dienu skaita aprēķinā.

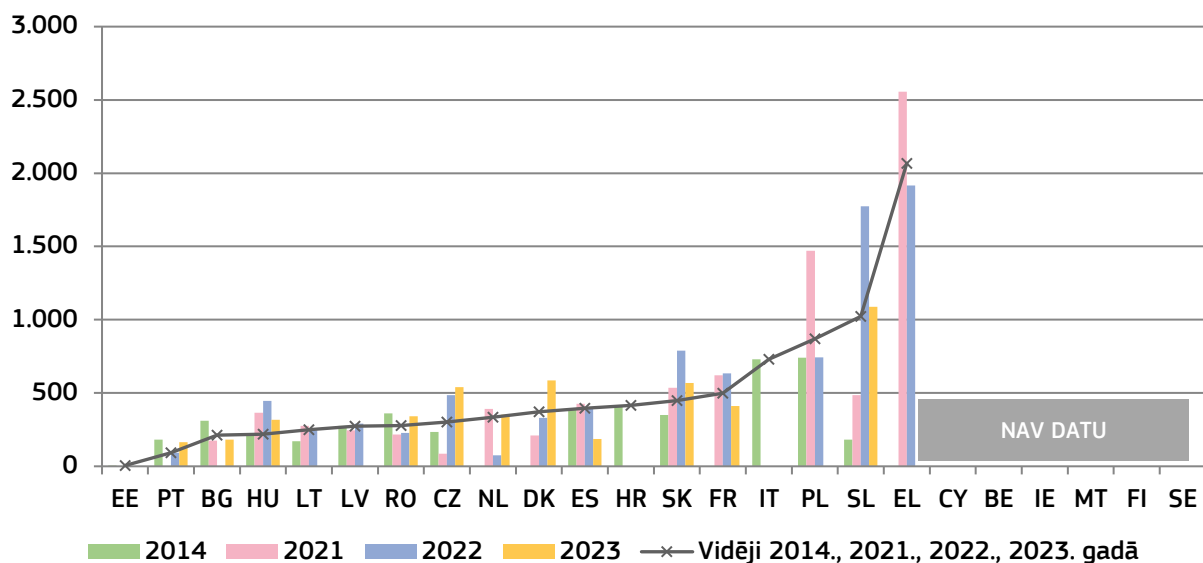
— Patērētāju tiesību aizsardzība —

Rezultatīva tiesību aktu izpilde patērētāju tiesību aizsardzības jomā nodrošina, ka patērētāju tiesības tiek aizsargātas un ka uzņēmumi, kuri pārkāpj tiesību aktus patērētāju tiesību aizsardzības jomā, negūt netaisnīgas priekšrocības. Patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm un tiesām ir svarīga loma patērētāju tiesību aizsardzības jomā pastāvošo ES tiesību aktu⁽⁵⁴⁾ izpildes nodrošināšanā dažādajās valstu tiesībaizsardzības sistēmās. 19. attēlā ir redzams vidējais to lietu pārskatīšanas ilgums tiesās, kas ierosinātas pret patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu lēmumiem, ar ko piemēro ES tiesību aktus.

Patērētājiem vai uzņēmumiem rezultatīva izpilde var ietvert vairāku dalībnieku ķēdi, kas ietver ne tikai tiesas, bet arī administratīvās iestādes. Lai sniegtu vairāk informācijas par šo izpildes ķēdi, ir norādīts tiesvedības ilgums patērētāju tiesību aizsardzības iestādē. 20. attēlā ir redzams vidējais ilgums no lietas uzsākšanas brīža, lai valstu patērētāju tiesību aizsardzības iestādes pieņemtu administratīvus lēmumus, 2014. un 2021.–2023. gadā. Lēmumi ir šādi: materiālo noteikumu pārkāpumu konstatēšana, pagaidu pasākums, rīkojumu atcelšana un anulēšana, tiesvedības sākšana un lietas slēgšana.

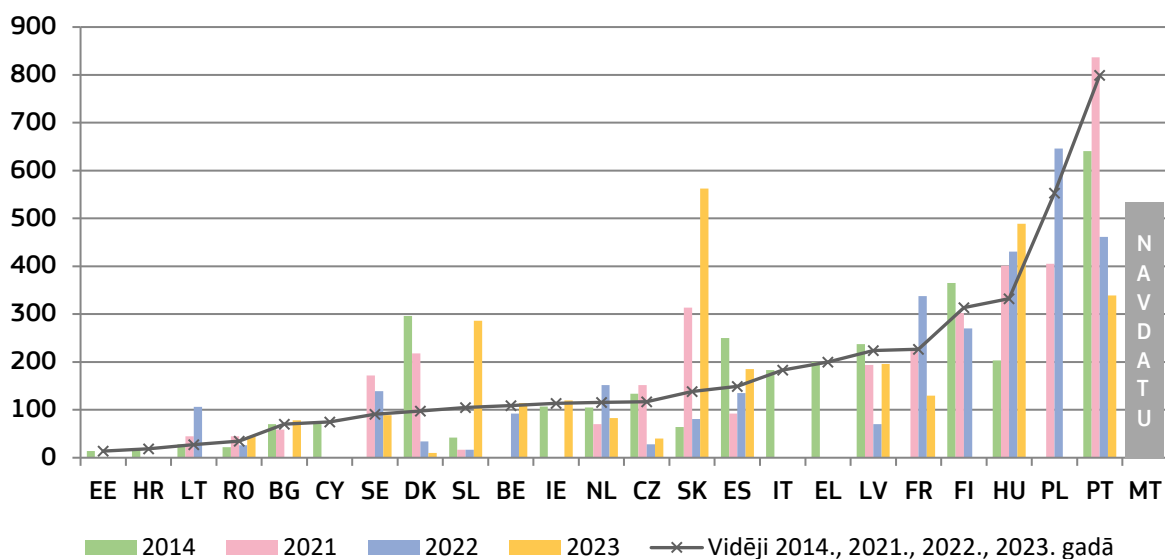
19. attēls. Patērētāju tiesību aizsardzība: vidējais lietu pārskatīšanas ilgums tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Sadarbības tīklu patērētāju tiesību aizsardzības jomā)

⁵⁴ 20. un 21. attēls attiecas uz Negodīgu līguma noteikumu direktīvas (93/13/EEK), Patēriņa preču pārdošanas un garantiju direktīvas (1999/44/EK), Negodīgas komercprakses direktīvas (2005/29/EK), Patērētāju tiesību direktīvas (2011/83/ES) un to īstenojošo valstu tiesību normu izpildi.

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **DE, LU, AT:** scenārijs netiek piemērots, jo patērētāju tiesību aizsardzības iestādes nav pilnvarotas pieņemt lēmumus par attiecīgo patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu pārkāpumiem. **EL** un **RO** par konkrētiem gadiem iesniedza vidējā ilguma aplēses.

20. attēls. Patērētāju tiesību aizsardzība: vidējais patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu administratīvo lēmumu pieņemšanas ilgums 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmā instance/ dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Sadarbības tīklu patērētāju tiesību aizsardzības jomā)

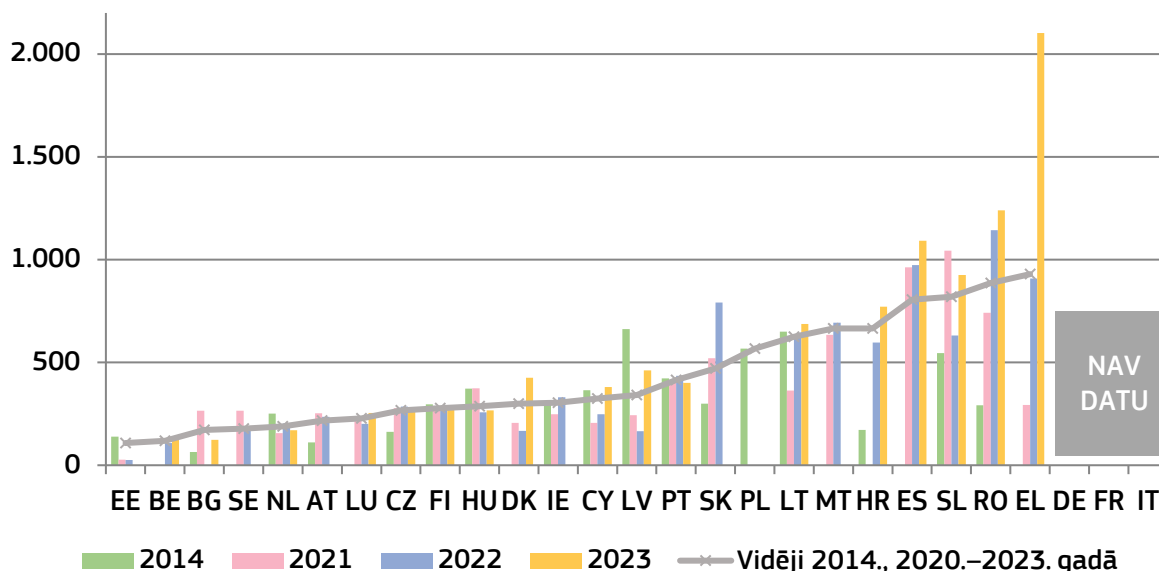

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **DE, LU, AT:** Nav piemērojams, jo patērētāju tiesību aizsardzības iestādes nav pilnvarotas pieņemt lēmumus par attiecīgo patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu pārkāpumiem. **DK, EL, FR, RO** un **FI** par konkrētiem gadiem iesniedza vidējā ilguma aplēses.

— Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija —

Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas profilakse un cīņa pret to ⁽⁵⁵⁾ ne tikai atņem noziedzniekiem viņu nelikumīgo darbību veikšanai nepieciešamos līdzekļus un efektīvi grauj organizētās noziedzības tīklus, bet arī ir svarīga finanšu nozares drošībai, integritātei un stabilitātei, finanšu sistēmas uzticamībai un godīgai konkurencei vienotajā tirgū ⁽⁵⁶⁾. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija var atturēt ārvalstu ieguldījumus, kropļot starptautiskās kapitāla plūsmas un negatīvi ietekmēt valsts makroekonomiku, kā rezultātā samazinās labklājība un no produktīvākiem saimnieciskās darbības veidiem aizplūst resursi ⁽⁵⁷⁾. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva paredz, ka dalībvalstīm ir jāuztur statistika par to sistēmu efektivitāti, lai cīnītos pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu ⁽⁵⁸⁾. Sadarbībā ar dalībvalstīm, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, tika apkopoti dati par tiesvedības aspektiem valstu režīmos, ar ko novērš nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. 21. attēlā ir norādīts ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas noziedzīgiem nodarījumiem saistītu lietu vidējais izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesās.

21. attēls. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās 2014. un 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **PT:** datubāze tika filtrēta katram tiesu apgabalam pēc atbilstošiem kritērijiem, lai iegūtu informāciju, kas saistīta ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietām; attiecībā uz vidējo dienu skaitu tika ņemts vērā pārkāpuma izdarīšanas datums un galīgā lēmuma pieņemšanas vai lietas slēgšanas datums. **CY:** nopietnas lietas zvērināto tiesā vidēji tiek izskatītas gada laikā. Mazāk smagu pārkāpumu gadījumā apgabaltiesās izskatīšana ir ilgāka. **SK:** dati atbilst visas tiesvedības vidējam ilgumam, ieskaitot apelācijas tiesu.

⁵⁵ ES tiesību akti pievēršas cīņai pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2018/1673 (2018. gada 23. oktobris) par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām.

⁵⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvas (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, 2. apsvērums.

⁵⁷ SVF fakts, lapa, 2018. gada 8. marts: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

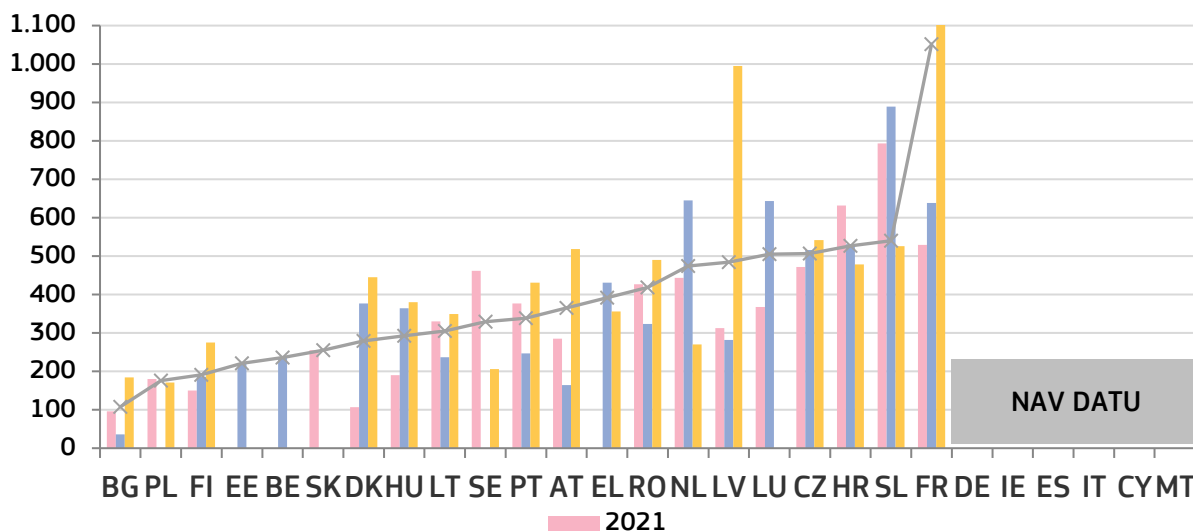
⁵⁸ Direktīvas (ES) 2015/849 44. panta 1. punkts. Sk. arī pārskatīto 44. pantu Direktīvā (ES) 2018/843, kas stājas spēkā 2018. gada jūnijā un kas dalībvalstīm bija jāstājas spēkā līdz 2020. gada janvārim.

Korupcija ir šķērslis ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei, jo tā virza resursus prom no produktīviem rezultātiem, mazinot publisko izdevumu efektivitāti un padziļinot sociālo nevienlīdzību. Tā kavē vienotā tirgus efektīvu un vienmērīgu darbību, rada nenoteiktību uzņēmējdarbībā un bremzē investīcijas. Korupciju ir īpaši sarežģīti apkarot, jo atšķirībā no vairuma noziedzīgu nodarījumu abas korupcijas lietā iesaistītās puses parasti ir ieinteresētas saglabāt to noslēpumā. Tas arī ir viens no faktoriem, kas rada vispārējas grūtības noteikt korupcijas gadījumu patieso skaitu visā ES. Korupcija ir īpaši smags noziegums ar pārrobežu dimensiju, kā norādīts Līguma par Eiropas Savienības darbību 83. panta 1. punktā un ko var efektīvi apkarot tikai ar kopēju noteikumu minimumu visā Eiropas Savienībā. Komisija 2023. gada 3. maijā izvirzīja priekšlikumu direktīvai par korupcijas apkarošanu ar krimināltiesībām un kopīgu paziņojumu par cīņu pret korupciju⁽⁵⁹⁾. Ar direktīvas priekšlikumu ir atjaunināti un saskaņoti ES noteikumi par korupcijas nodarījumu definīcijām un sodiem, lai nodrošinātu augstus standartus cīņā pret visu veidu korupcijas nodarījumiem (t. i., kukuļošanu, taču arī nelikumīgu piesavināšanos, tirgošanos ar ietekmi, funkciju ļaunprātīgu izmantošanu, tiesvedības kavēšanu un nelikumīgu iedzīvošanos saistībā ar korupcijas nodarījumiem), lai labāk novērstu korupciju un uzlabotu izpildi. Sadarbībā ar dalībvalstīm 2022. gadā tika izstrādāta jauna anketa, lai apkopotu datus par tiesas procesu ilgumu pirmās instances tiesās kukuļošanas lietās, kas redzami 22. attēlā⁽⁶⁰⁾.

⁵⁹ Priekšlikums direktīvai par korupcijas apkarošanu (COM(2023) 234) un Kopīgs paziņojums par cīņu pret korupciju (JOIN(2023) 12 final).

⁶⁰ Šī datu vākšana ir vērsta uz pirmās instances krimināltiesām, kuras parasti veido lielāko daļu no kopējā kriminālprocesa ilguma.

22. attēls. Korupcija (kukulošana): vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās 2021.–2023. gadā (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija ar valstu korupcijas apkarošanas kontaktpunktiem)

(*) Vidējam rādītājam rādītājam piemēro svērumu, izmantojot lietu skaitu attiecīgajā gadā. **Vācija, Īrija, Spānija, Itālija, Kipra, Malta u Nīderlande** nesniedza atbildi uz šo jautājumu: šajā aprēķinā par 2022. gadu periods sākas dienā, kad prokuratūra ir uzaicinājusi atbildētāju ierasties tiesā; periods beidzas dienā, kad pirmās instances tiesnesis pasludina galīgo spriedumu. Vidējais minēto 35 lietu izskatīšanas laiks ir 645 dienas. Tomēr ir jāņem vērā, ka, periodam sākoties, lieta bieži vien nav gatava izskatīšanai tiesā. Līdz ar to pāiet zināms laiks, līdz lieta tiek nodota izskatīšanai. Vidējais laika periods no pirmās tiesas sēdes līdz galīgā sprieduma pasludināšanai ir 194 dienas.

2.1.4. Kopsavilkums par tiesu sistēmu efektivitāti

Efektīva tiesu sistēma tiek galā ar izskatāmo lietu apjomu un neizskatīto lietu uzkrāšanos un pieņem lēmumus bez nepamatotas kavēšanās. Tāpēc ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā izmantotie galvenie tiesu sistēmu efektivitātes uzraudzības rādītāji ir **tiesvedības ilgums** (nolēmuma pieņemšanas laiks vai lietas izskatīšanai nepieciešamais vidējais laiks dienās), **lietu pabeigšanas koeficients** (pabeigto lietu skaita un saņemto lietu skaita attiecība) un **nepabeigto lietu skaits** (to lietu skaits gada beigās, kuras vēl ir jāizskata).

Vispārīgie dati par efektivitāti

2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti efektivitātes dati par deviņu gadu laikposmu (2014.–2023. gadu). Šī laikposma gads tika atjaunināts no 2012. uz 2014. gadu, lai nodrošinātu labāku datu pieejamību, vienlaikus saglabājot līdzīgu ilgumu, lai varētu redzēt tendences. Šis laikposms ļauj ņemt vērā to, ka tiesu sistēmas reformu ietekme bieži vien ir jūtama ar laiku.

Dati par laikposmu no 2014. līdz 2023. gadam civillietās, komercietās un administratīvajās lietās atklāj tendences, kas vairumā gadījumu ir pozitīvas. Pēc 2020. gadā novērotā efektivitātes samazinājuma, iespējams, Covid-19 pandēmijas dēļ, 2021. un (vēl jo vairāk) 2022. gadā var novērot, ka efektivitāte atgriežas 2019. gada līmenī. 2023. gadā dažas dalībvalstis, kas sniedz datus, turpināja uzlabot savu efektivitāti, savukārt citās efektivitātes līmenis saglabājās stabils. Tas parāda to pasākumu ietekmi, ko dalībvalstis veikušas, lai padarītu savas sistēmas noturīgākas pret turpmākiem traucējumiem.

Dalībvalstīs, kas pēdējos gados tika uzskatītas par tādām, kuras saskaras ar īpašām problēmām Eiropas pusgada kontekstā, bija vērojamas dažas pozitīvas norises ⁽⁶¹⁾.

- Kopš 2014. gada saskaņā ar esošajiem datiem par šīm dalībvalstīm, 16 dalībvalstīs **tiesvedības ilgums pirmās instances tiesās** plašajā “visu lietu” kategorijā (4. attēls) samazinājās vai saglabājās stabils. Kategorijā “strīdus civillietās un komercietās” (5. attēls) pirmās instances tiesvedības ilgums turpināja samazināties vai saglabājās stabils 13 dalībvalstīs. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 4. un 5. attēlā redzams, ka tiesvedības ilgums katrā kategorijā samazinājās astoņās dalībvalstīs, dažos gadījumos nokrītoties zem 2020. gada līmeņa. Administratīvajās lietās (7. attēls) 15 no šīm dalībvalstīm tiesvedības ilgums kopš 2012. gada ir samazinājies vai saglabājies stabils. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2023. gadā 12 dalībvalstīm tiesvedības ilgums administratīvajās lietās samazinājās.
- Rezultātu apkopojumā ir sniegti dati par **tiesvedības ilgumu visās tiesas instancēs** strīdus civillietās un komercietās (6. attēls), kā arī administratīvajās lietās (8. attēls). Dati liecina, ka piecās dalībvalstīs, kas apzinātas kā tādas, kuras saskaras ar grūtībām

⁶¹ Eiropas pusgada kontekstā Padome pēc Komisijas priekšlikuma konkrētai valstij adresētus ieteikumus, kas saistīti ar to tiesu sistēmām, 2019. gadā nosūtīja septiņām dalībvalstīm (Horvātijai, Itālijai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Portugālei un Slovākijai) un 2020. gadā astoņām dalībvalstīm (Horvātijai, Itālijai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Polijai, Portugālei un Slovākijai). 2021. gadā tobrīd notiekošā ANM procesa dēļ konkrētām valstīm adresētu ieteikumu nebija. 2022. gadā KVAI saistībā ar tiesu neatkarību tika sniegti divām dalībvalstīm (Polijai un Ungārijai). Turklāt 2023. gadā tiesu sistēma tika pieminēta divām dalībvalstīm (Ungārijai un Polijai). 2023. gadā KVAI par tiesu sistēmu, kura pamatā bija 2022. gada KVAI, saņēma tikai Polija. Slovākija 2024. gadā saņēma KVAI saistībā ar tiesu sistēmu un korupcijas apkarošanas regulējumu, HU saņēma KVAI saistībā ar tiesiskumu kopumā, savukārt BG saņēma KVAI par regulatīvajām iestādēm un to neatkarību. Saskaņā ar Komisijas 2025. gada jūnija projektu KVAI ir atkārtoti uzsvērti tie paši jautājumi attiecībā uz Slovākiju, Ungāriju un Bulgāriju. Tajos arī pievēršas korupcijas apkarošanas pasākumu efektivitātei attiecībā uz Bulgāriju un likumdošanas procesam attiecībā uz Slovākiju, savukārt Spānijai tiek izdots KVAI par tiesu sistēmas efektivitāti. Vairākos atvēršanas un noturības plānos ir iekļauti pasākumi, kuru mērķis ir palielināt tiesu sistēmas efektivitāti, kvalitāti vai neatkarību.

saistībā ar tiesvedības ilgumu pirmās instances tiesās, augstākas instances tiesas ir darbojušās efektīvāk. Tomēr piecās citās dalībvalstīs, kas saskaras ar grūtībām, vidējais tiesvedības ilgums augstākas instances tiesās ir pat lielāks nekā pirmās instances tiesās.

- Plašajā “visu lietu” kategorijā un strīdus civillietu un komercietu kategorijā (9. un 10. attēls) kopējais to dalībvalstu skaits, kurās **lietu pabeigšanas koeficients** ir lielāks par 100 %, saglabājās tāds pats kā 2022. gadā. 2023. gadā 18 dalībvalsts, tai skaitā tās, kas saskaras ar grūtībām, ziņoja par augstu lietu pabeigšanas koeficientu (vairāk nekā 97 %). Tas nozīmē, ka tiesas parasti spēj izskatīt ienākošās lietas šajās kategorijās. Administratīvajās lietās (11. attēls) 2023. gadā 14 dalībvalstīs lietu pabeigšanas koeficients kopumā saglabājās tāds pats kā 2022. gadā. Lai gan administratīvo lietu pabeigšanas koeficients kopumā ir zemāks nekā citās lietu kategorijās, 15 dalībvalstis turpina īstenot pienācīgu virzību. Konkrēti – septiņas dalībvalstis, kuras saskaras ar grūtībām, ziņo, ka kopš 2014. gada administratīvo lietu pabeigšanas koeficients ir uzlabojies.
- Kopš 2014. gada situācija saglabājas stabila vai turpina uzlaboties četrās dalībvalstīs, kas saskārās ar vislielākajām grūtībām **uzkrāto neizskatīto lietu skaita ziņā** neatkarīgi no lietu kategorijas (12. attēls). Lai gan nepabeigto lietu skaits pieauga, 2023. gadā nepabeigto lietu skaita ir saglabāties stabils gan strīdus civillietās un komercietās (13. attēls), gan administratīvajās lietās (14. attēls) desmit dalībvalstīs. Tomēr joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm, kurās ir salīdzinoši maz nepabeigto lietu, un dalībvalstīm, kurās ir liels nepabeigto lietu skaits.

Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Dati par vidējo tiesvedības ilgumu konkrētās ES tiesību jomās (15.–22. attēls) sniedz priekšstatu par tiesu sistēmu darbību attiecībā uz konkrētiem ar uzņēmējdarbību saistītu strīdu veidiem.

Dati par efektivitāti konkrētajās ES tiesību jomās ir apkopoti, pamatojoties uz šauri definētiem scenārijiem, tāpēc atbilstošo lietu skaits var būt mazs. Tomēr, salīdzinot ar aprēķināto tiesvedības ilgumu, kas atspoguļots vispārīgajos datos par efektivitāti, šie skaitļi parāda faktisko vidējo izskatīšanas ilgumu visām atbilstošajām lietām attiecīgajās jomās konkrētajā gadā. Ir vērts atzīmēt, ka dalībvalstis, kas, spriežot pēc vispārīgajiem datiem par efektivitāti, nav saskārušās ar grūtībām, tomēr ziņo par ievērojami ilgāku lietu vidējo izskatīšanas ilgumu konkrētajās ES tiesību jomās. Tajā pašā laikā tiesvedības ilgums dažādās konkrētās jomās var ievērojami atšķirties arī vienā un tajā pašā dalībvalstī.

Vēl viens pagājušogad ieviests rādītājs norāda uz kriminālprocesu ilgumu, it īpaši kukuļošanas gadījumā, atklājot efektivitātes līmeni šajā ES tiesību jomā.

Visbeidzot, 2025. gada rezultātu pārskats turpina sniegt ieskatu par izpildes panākšanas ķēdes vispārējo efektivitāti, kas ir svarīga pozitīvai uzņēmējdarbības un ieguldījumu videi. Piemēram, konkurences tiesību lietu gadījumā ir diagramma, kurā galvenā uzmanība pievērsta tiesvedības ilgumam valsts konkurences iestādē un tam, cik ilgi šīs iestādes lēmumus pārskata tiesā.

- Attiecībā uz **konkurences lietu pārskatīšanu tiesās** (15. attēls) jānorāda, ka, kopējam lietu apjomam, kas jāizskata tiesām ES, palielinoties, lietu pārskatīšanas ilgums tiesās samazinājās vai saglabājās stabils piecās dalībvalstīs, bet septiņās – palielinājās. Neraugoties uz mēreni pozitīvo tendenci, septiņas dalībvalstis ziņoja, ka vidējais ilgums 2023. gadā pārsniedzis 1000 dienas. **Attiecībā uz procesiem valsts konkurences iestādēs** (16. attēls) 11 dalībvalstis ziņoja, ka tiesvedība aizņem mazāk nekā 1000 dienas. No dalībvalstīm, kuras norādītas kā tādas, kuras saskaras ar

efektivitātes problēmām konkurences lietu pārskatīšanā tiesā, trīs ir vienas no efektīvākajām attiecībā uz procesiem valsts konkurences iestādēs.

- **Elektronisko sakaru** jomā (17. attēls) izskatāmo lietu apjoms tiesās samazinājās salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, turpinot 2022. gadā novēroto pozitīvo tendenci attiecībā uz tiesvedības ilguma samazināšanos. 2023. gadā deviņās dalībvalstīs tika reģistrēta vidējā tiesvedības ilguma samazināšanās salīdzinājumā ar 2022. gadu vai tas saglabājās stabils, un septiņās dalībvalstīs tika konstatēts palielinājums.
- **ES preču zīmju pārkāpumu lietās** (18. attēls) 2023. gadā kopējais izskatāmo lietu apjoms samazinājās salīdzinājumā ar 2022. gadu. Lai gan četrām dalībvalstīm izdevās sekmīgāk tikt galā ar izskatāmo lietu apjomu un tajās tika reģistrēts mazāks vai nemainīgs tiesvedības ilguma līmenis, sešās dalībvalstīs bija skaidri vērojams vidējā tiesvedības ilguma palielinājums.
- **ES patērētāju tiesību** jomā ir atspoguļota iespējama apvienotā ietekme, ko rada izpildes ķēde, kura sastāv gan no administratīvās procedūras, gan no lietu pārskatīšanas tiesā (19. un 20. attēls). 2023. gadā sešas dalībvalstis ziņoja, ka to patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm vidēji bija vajadzīgi mazāk nekā trīs mēneši, lai pieņemtu lēmumu lietā, uz kuru attiecas ES patērētāju tiesību akti. Deviņās citās dalībvalstīs tām bija vajadzīgs laiks līdz vienam gadam. Gadījumos, kad patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu lēmumi tika apstrīdēti tiesā, 2023. gadā tendences attiecībā uz administratīvo lēmumu izskatīšanas ilgumu tiesā atšķīrās – salīdzinājumā ar 2022. gadu ilgums palielinājās piecās dalībvalstīs un samazinājās piecās citās dalībvalstīs. Divās dalībvalstīs vidējais lietu pārskatīšanas ilgums tiesās joprojām pārsniedz 1000 dienas.
- Efektīvi **nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas** apkarošanas pasākumi ir būtiski finanšu sistēmas aizsardzībā, godīgas konkurences nodrošināšanā un negatīvu ekonomisko seku novēršanā. Pārmērīgi ilga tiesvedība var mazināt ES spēju cīnīties pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju vai var samazināt pasākumu efektivitāti šajā jomā. 21. attēlā ir sniegti atjaunināti dati par tās tiesvedības ilgumu, kurā izskata noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas noziegumus. Tas liecina, ka, lai gan septiņu dalībvalstīs tiesvedība pirmās instances tiesās ilgst vidēji līdz gadam, piecās dalībvalstīs šāda tiesvedība ilgst līdz pieciem gadiem, bet piecās dalībvalstīs tā ilgst vidēji līdz 3,5 gadiem ⁽⁶²⁾.
- **Korupcija** ir īpaši smags noziegums ar pārrobežu dimensiju. Tā negatīvi ietekmē ekonomiku, un to var efektīvi apkarot tikai ar kopēju ES noteikumu minimumu. Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji par tās tiesvedības ilgumu, kurā izskata kukuļošanas lietas. 22. attēlā redzams, ka dažādās dalībvalstīs datu pieejamība atšķiras un atšķiras arī vidējais tiesvedības ilgums pirmās instances krimināltiesās. Apskatot 2023. gada datus, var redzēt, ka astoņās dalībvalstīs tiesvedība tiek pabeigta aptuveni gada laikā, savukārt pārējās septiņās dalībvalstīs, kurās ir pieejami dati, tiesvedība var ilgt līdz aptuveni diviem gadiem. Kopumā ar kukuļošanu saistītu noziedzīgu nodarījumu kriminālvajāšanas un iztiesāšanas sarežģītība atspoguļo nozieguma nopietnību. Par to liecina arī tiesvedības ilgums.

⁶² Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2018/1673 (2018. gada 23. oktobris) par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām tiks likvidēti juridiskie šķēršļi, kas var kavēt kriminālvajāšanu, piemēram, noteikums, ka kriminālvajāšanu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju var sākt tikai tad, kad ir noslēgusies tiesvedība par pamatā esošo predikatīvo nodarījumu. Dalībvalstīm šī direktīva bija jātransponē līdz 2020. gada 8. decembrim.

2.2. Tiesu sistēmu kvalitāte

Nav vienota veida, kā novērtēt tiesu sistēmu kvalitāti. 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā turpina izvērtēt rādītājus, kas ir vispārēji pieņemti kā būtiski tiesiskuma kvalitātes uzlabošanai. Tie iedalīti četrās kategorijās:

- 1) tiesu iestāžu pieejamība iedzīvotājiem un uzņēmumiem;
- 2) atbilstoši finanšu resursi un cilvēkresursi;
- 3) novērtēšanas rīku ieviešana un
- 4) digitalizācija.

2.2.1. Tiesu iestāžu pieejamība

Visai tiesu sistēmas ķēdei ir jābūt pieejamai, lai nodrošinātu iespējas visiem iedzīvotājiem, ieskaitot cilvēkus, kas ir pakļauti diskriminācijas riskam, vecāka gadagājuma cilvēkus un noziegumos cietušos, saņemt attiecīgo informāciju par tiesu sistēmu, par to, kā celt prasību un kādi ir ar to saistītie finanšu aspekti, par tiesvedības statusu līdz pat tās beigām, kā arī lai nodrošinātu piekļuvi spriedumam tiešsaistē.

— *Juridiskā palīdzība, tiesas nodevas un maksa par juridiskiem pakalpojumiem* —

Svarīgs tiesu iestāžu pieejamību noteicošs faktors ir tiesvedības izmaksas. Lielas tiesvedības izmaksas, ieskaitot tiesas nodevas ⁽⁶³⁾ un maksu par juridiskiem pakalpojumiem ⁽⁶⁴⁾, var traucēt tiesu iestāžu pieejamību. Tiesvedības izmaksas civillietās un komercietās ES līmenī nav saskaņotas. Tās nosaka valstu tiesību akti, un tās dažādās dalībvalstīs savstarpēji atšķiras.

Piekļuve juridiskajai palīdzībai ir pamattiesības, kas nostiprinātas ES Pamattiesību hartā ⁽⁶⁵⁾. Tā ļauj personām, kas citādi nespētu apmaksāt tiesvedības izmaksas vai veikt to priekšapmaksu, piekļūt tiesu iestādēm. Lielākā daļa dalībvalstu piešķir juridisko palīdzību, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja ienākumiem ⁽⁶⁶⁾.

23. attēlā ir atspoguļota pilnīgas vai daļējas juridiskās palīdzības pieejamība konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā, kurā ir iesniegta prasība par 6000 EUR. Tajā ir salīdzināts ienākumu sliekšnis juridiskās palīdzības sniegšanai, izteikts procentos no *Eurostat* noteiktā nabadzības riska sliekšņa katrā dalībvalstī ⁽⁶⁷⁾. Piemēram, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir 20 %, tas nozīmē, ka pieteikuma iesniedzējs, kura ienākumi ir par 20 % lielāki

⁶³ Ar tiesas nodevām saprot naudas summas, kas ir jāmaksā, lai ierosinātu ar krimināltiesībām nesaistītu tiesvedību tiesā.

⁶⁴ Maksa par juridiskiem pakalpojumiem ir atlīdzība par pakalpojumiem, ko advokāti sniedz klientiem.

⁶⁵ ES Pamattiesību hartas 47. panta 3. punkts.

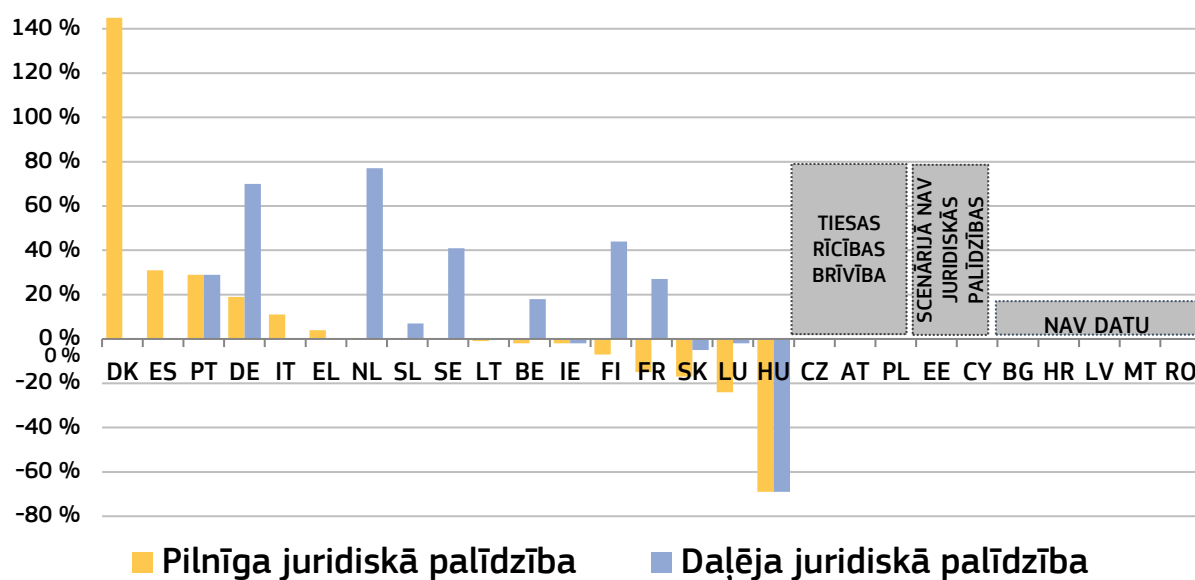
⁶⁶ Atbilstības sliekšņa noteikšanai dalībvalstīs izmanto dažādas metodes, piemēram, atšķirīgus atsauces periodus (mēneša/gada ienākumi). 14 dalībvalstīs ir arī sliekšnis, kas piesaistīts pieteikuma iesniedzēja personiskajam kapitālam. Šajā attēlā tas nav ņemts vērā. Beļģijā, Bulgārijā, Francijā, Horvātijā, Īrijā, Lietuvā, Luksemburgā, Nīderlandē, Portugālē, Ungārijā un Spānijā noteiktām personu grupām (piemēram, fiziskām personām, kuras saņem noteiktus pabalstus) ir automātiski piešķirtas tiesības saņemt juridisko palīdzību civillietu/komercietu strīdu gadījumā. Citi kritēriji, ko dalībvalstīs var piemērot, piemēram, lietas būtība, šajā attēlā nav atspoguļoti. Lai gan tas nav tieši saistīts ar attēlu, vairākās dalībvalstīs (AT, CZ, DE, DK, IT, NL, PL, SI) juridiskā palīdzība ir pieejama ne tikai fiziskām personām. Igaunijā lēmums piešķirt juridisko palīdzību nav balstīts uz pieteikuma iesniedzēja finanšu resursu apmēru. Īrijā attiecībā uz daļēju juridisko palīdzību jāņem vērā arī pieteikuma iesniedzēja izmantojamie līdzekļi. Latvijā dati nav salīdzināmi ar iepriekšējo gadu aprēķina metodes pielāgošanas dēļ.

⁶⁷ Lai apkopotu salīdzināmus datus, katras dalībvalsts *Eurostat* noteiktais nabadzības riska sliekšnis ir pārrēķināts mēneša ienākumos. Nabadzības riska sliekšnis ir 60 % no valsts vidējā ekvivalentā izmantojamā mājsaimniecības ienākuma. Eiropas aptauja par ienākumiem un dzīves apstākļiem, *Eurostat* tabula ilc_li01, pieejama vietnē https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en.

nekā Eurostat noteiktais nabadzības riska sliekšnis attiecīgajā dalībvalstī, joprojām būs tiesīgs saņemt juridisko palīdzību. Tomēr, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir zemāks par 0, tas nozīmē, ka persona, kuras ienākumi ir mazāki par nabadzības riska sliekšni, nevar saņemt juridisko palīdzību.

Deviņās dalībvalstīs pastāv gan juridiskās palīdzības sistēma, kuras ietvaros ar tiesvedību saistītās izmaksas tiek segtas 100 % apmērā (juridiskā palīdzība pilnā apmērā), gan arī sistēma daļējai izmaksu segšanai (daļēja juridiskā palīdzība), kurā piemērojami atšķirīgi atbilstības kritēriji. Desmit dalībvalstīs pastāv vai nu tikai pilna apmēra, vai daļējas juridiskās palīdzības sistēma, bet ne abas. Četrās dalībvalstīs juridisko palīdzību var piešķirt tiesas.

23. attēls. Ienākumu sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā, 2024. gads (*) (atšķirība (procentos) no Eurostat noteiktā nabadzības riska sliekšņa) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomi (CCBE) ⁽⁶⁸⁾)

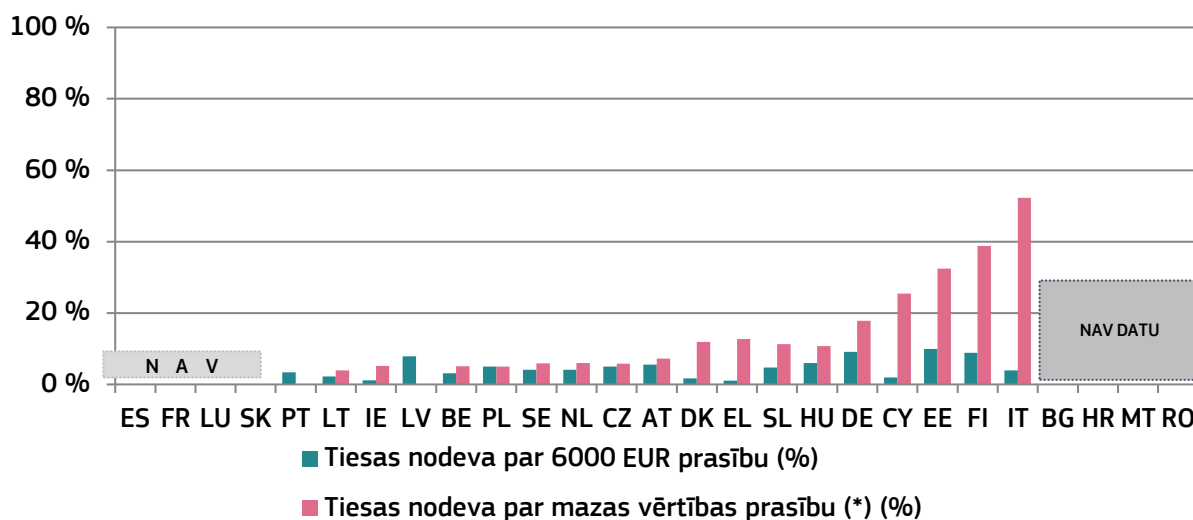
(*) Aprēķinu pamatā ir 2023. gada nabadzības riska sliekšņa vērtības. **BE, DE, ES, FR, IE, IT, LT, LU, NL, SI, SK, FI:** saistībā ar juridisko palīdzību jāņem vērā arī pieteikuma iesniedzēja rīcībā esošie aktīvi. **EL:** juridiskās palīdzības saņēmējs ir persona, kuras gada ienākumi no kapitāla nepārsniedz 2/3 no spēkā esošajos tiesību aktos noteiktās zemākās gada algas. **LU:** tika ieviests daļējas juridiskās palīdzības režīms. Konkrēta sliekšņa nav, juridiskās palīdzības piešķiršana ir atkarīga no pieteikuma iesniedzēja vispārējās finansiālās un ģimenes situācijas. **BG, HR, LV, MT un RO:** netika sniegti dati.

Juridiskās palīdzības saņēmēji bieži ir atbrīvoti no tiesas nodevas maksāšanas. Juridiskās palīdzības saņēmējus automātiski no tiesas nodevas maksāšanas neatbrīvo tikai sešās dalībvalstīs (Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Austrijā, Maltā un Polijā). Čehijā tiesa katrā konkrētā lietā lemj par juridiskās palīdzības saņēmēja atbrīvošanu vai neatbrīvošanu no tiesas nodevas maksāšanas. Luksemburgā tiesvedības pusēm, kuras saņem juridisko palīdzību, nav jāmaksā nodeva tiesas izpildītājiem. 24. attēlā divos scenārijos ir salīdzināta tiesas nodevas summa, kas izteikta kā daļa no prasības vērtības. Piemēram, ja attēlā tālāk norādītā tiesas nodeva ir 10 %

⁶⁸ 2024. gada dati savākti, izmantojot Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomes (CCBE) locekļu atbildes uz anketas jautājumiem, kuras pamatā ir šāds konkrēts scenārijs: patērētāja strīds ar uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības – 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī). Ņemot vērā, ka juridiskās palīdzības nosacījumi ir atkarīgi no pieteikuma iesniedzēja situācijas, tika izmantots šāds scenārijs: neprecējies 35 gadus vecs pieteikuma iesniedzējs, kurš strādā algotu darbu, kura apgādībā nav nevienas personas un kuram nav juridisko izdevumu apdrošināšanas, ir pastāvīgi ienākumi un īrēts dzīvoklis.

no prasības vērtības 6000 EUR, patērētājam par tiesvedības sākšanu būs jāmaksā tiesas nodeva 600 EUR apmērā. Prasība ar mazu vērtību ir balstīta uz Eurostat nabadzības riska sliekšni katrā dalībvalstij.

24. attēls. Tiesas nodeva tiesvedības sākšanai konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā, 2024. gads(*) (tiesas nodevas summa, izteikta kā daļa no prasības vērtības) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomi (CCBE) ⁽⁶⁹⁾)

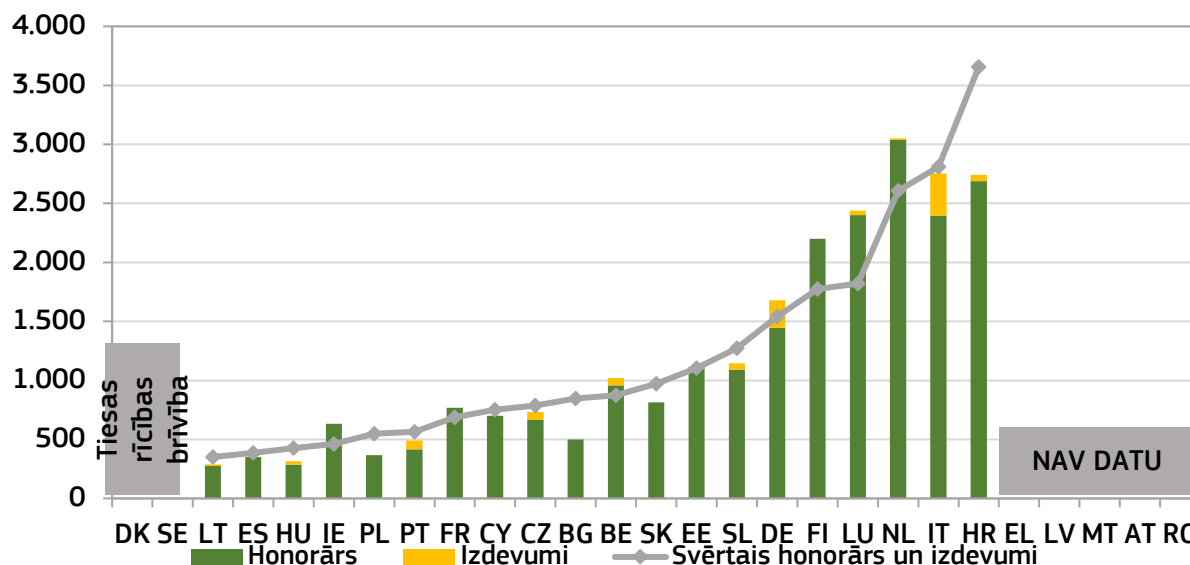
(*) Aprēķinu pamatā ir 2023. gada nabadzības riska sliekšņa vērtības. "Prasība ar mazu vērtību" ir prasība, kas atbilst Eurostat noteiktajam nabadzības riska sliekšnim uz vienu personu katrā dalībvalstī, pārreķinot mēneša ienākumus (piemēram, 2022. gadā šī vērtība bija no 326 EUR BG līdz 2381 EUR LU). BE: 24 EUR iemaksa otrās pakāpes juridiskās palīdzības fondā; tiesas nodevas: 50 EUR vai 165 EUR; Pēc tam, ja lieta noraidīta / ja ir notiesājošs spriedums: iespējams, 1350 EUR par procesuālo atlīdzību. NL: tiesas nodevas attiecas uz tiesvedības pusi, kuras gada ienākumi nepārsniedz 30 000 EUR. SE: tiesas nodevu piemēro, ja prasības summa pārsniedz 2329 EUR.

25. attēlā parādīts juridiskās palīdzības līmenis, kas izmaksāts krimināltiesību aizstāvības advokātiem konkrētā lietā, pamatojoties uz gadījuma izpēti ⁽⁷⁰⁾. Respondenti ir norādījuši, cik daudz advokāti saņemtu no valsts budžeta saskaņā ar aprakstīto fiktīvo scenāriju.

⁶⁹ Dati, kas attiecas uz 2023. gadā spēkā esošajiem ienākumu sliekšņiem, ir savākti, izmantojot Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomes (CCBE) locekļu atbildes uz anketas jautājumiem, kuras pamatā ir šāds scenārijs: patērētāja strīds starp fizisku personu un uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības: 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī).

⁷⁰ Gadījuma izpētes aprakstu sk. 2024. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā 70. zemsvītras piezīmē.

25. attēls. Juridiskās palīdzības likme, kas izmaksāta advokātiem konkrētā krimināllietā, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomi (CCBE) ⁽⁷¹⁾)

(*) Dati tiek vākti, pamatojoties uz konkrēta gadījuma izpēti. Visas summas ir izteiktas EUR, un vajadzības gadījumā tās tika konvertētas no valstu valūtām⁷². Lai ņemtu vērā ekonomiskās atšķirības starp dalībvalstīm, honorāra un izdevumu pievienotā vērtība tika dalīta ar salīdzināmajiem cenu līmeņa indeksiem, kas izteikti procentos, kur ES vidējais rādītājs ir 100 %, DK rādītājs ir 149 % un BG – 59 %⁷³. Tādējādi tiek koriģēta advokātu honorāra un izdevumu summa. **AT**: Austrijas juridiskās palīdzības sistēma ir valsts finansēta, un tās pamatā ir visu Austrijas advokātu solidaritāte, kas visi ir iesaistīti juridiskās palīdzības sistēmā, kuras pamatā ir rotācija. Parasti atsevišķs advokāts nesaņem tiešu atlīdzību par juridiskās palīdzības pakalpojumiem. Tās vietā Austrijas valsts maksā vienreizēju maksājumu Austrijas advokatūrai par visiem juridiskās palīdzības pakalpojumiem, ko sniedz visi advokāti. Austrijas Advokatūra sadala šo summu reģionālajām advokātu kolēģijām, pamatojoties uz to reģistrēto advokātu skaitu, kuri ir snieguši juridiskās palīdzības pakalpojumus, un pamatojoties uz juridiskās palīdzības lietu skaitu, kuras ir izskatījušas reģionālās advokātu kolēģijas. Šī nauda tiek izmantota advokātu sociālajai apdrošināšanai un pensiju shēmai, kuras valsts nefinansē. **IE**: jurista profesijā darbojas advokāti un juriskonsulti. Juridiskā palīdzība katrai profesijai ir atšķirīga. Iepriekšējā attēlā ir norādīta maksimālā summa, ko varētu iekasēt kā maksu saskaņā ar juridiskās palīdzības shēmu konkrētajā scenārijā.

— Strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamība —

26. attēlā ir atspoguļots dalībvalstu veiktais darbs nolūkā veicināt un sekmēt strīdu alternatīvas izšķiršanas (SAI) metožu brīvprātīgu izmantošanu. Tās var atšķirties atkarībā no tiesību jomas ⁽⁷⁴⁾.

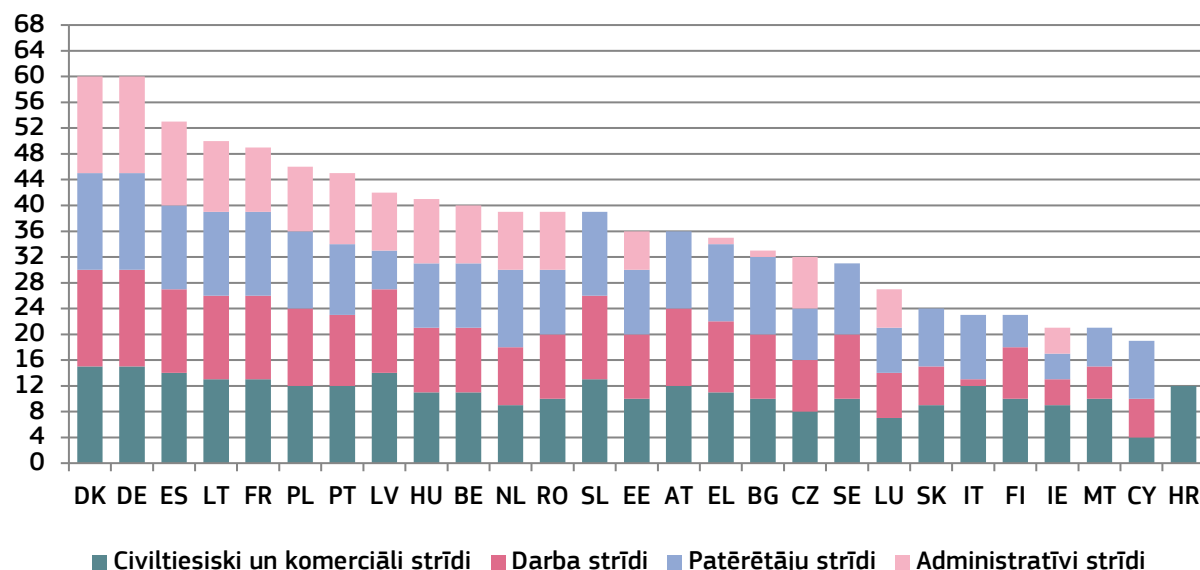
⁷¹ Dati, kas attiecas uz 2022. gadā spēkā esošajiem ienākumu sliekšņiem, ir savākti, izmantojot Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomes (CCBE) locekļu atbildes uz anketas jautājumiem, kuras pamatā ir šāds scenārijs: patērētāja strīds starp fizisku personu un uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības: 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī).

⁷² Konvertācijas veikta, izmantojot Eiropas Centrālās bankas euro valūtas maiņas atsaucēs likmes, kas piemērojamas 2024. gada 30. septembrī: 1,9558 BGN, 25,184 CZK, 7,4560 DKK, 396,88 HUF, 4,2788 PLN, 4,9753 RON, 11,3000 SEK.

⁷³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00120/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_ppp.

⁷⁴ SAI izmantošanas veicināšanas un stimulēšanas metodes neietver prasības obligāti izmantot SAI pirms vērsšanās tiesā. Šādas prasības var radīt bažas par to saderību ar ES Pamattiesību hartā paredzētajām tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā.

26. attēls. SAI metožu izmantošanas veicināšana un sekmēšana, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁷⁵⁾).

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 68 punkti. Kopējo rādītāju pamatā ir šādi rādītāji: 1) tīmekļvietne, kas sniedz informāciju par SAI; 2) publicitātes kampaņas plašsaziņas līdzekļos; 3) brošūras plašai sabiedrībai; 4) tiesas nodrošinātas īpašas informatīvas sesijas par SAI pēc pieprasījuma; 5) tiesas SAI/starpniecības koordinators; 6) SAI izmantošanas izvērtējumu publicēšana; 7) SAI izmantošanas statistikas datu publicēšana; 8) ar juridisko palīdzību daļēji vai pilnībā segtas SAI izmaksas; 9) tiesas nodevu, tai skaitā zīmognodevas, pilnīga vai daļēja atmaksāšana, ja SAI ir sekmīga; 10) SAI procedūrās netiek prasīts advokāts; 11) tiesnesis var darboties kā starpnieks; 12) pušu panāktā vienošanās kļūst izpildāma tiesā; 13) iespēja ierosināt tiesvedību / iesniegt prasību un iesniegt dokumentārus pierādījumus tiešsaistē; 14) puses var elektroniski informēt par procedūras sākšanu un dažādiem procedūru posmiem; 15) iespēja tiešsaistē samaksāt piemērojamās nodevas; 16) tehnoloģiju (mākslīgā intelekta lietojumprogrammas, sarunboti) izmantošana, lai atvieglotu strīdu iesniegšanu un izšķiršanu; un 17) citi līdzekļi. Par katru no šiem 17 rādītājiem tiek piešķirts viens punkts katrā tiesību jomā. **IE**: administratīvās lietas pieder pie civillietu un komerclietu kategorijas. **EL**: SAI pastāv publiskā iepirkuma procedūrā, kas norisinās administratīvajās apelācijas tiesās. **ES**: SAI ir obligāta lietās, kas saistītas ar darba tiesībām. **PT**: civillietu/komerclietu strīdos tiesas nodevas tiek atmaksātas tikai mirtiesnešu gadījumā. **SK**: Slovērijas tiesiskā kārtība neatbalsta SAI izmantošanu administratīviem mērķiem. **FI**: patērētāju tiesību un darba strīdi arī tiek uzskatīti par civillietām. **SE**: tiesnešiem ir procesuāla rīcības brīvība attiecībā uz SAI. Tiesnesim ir obligāts uzdevums censties panākt izlīgumu, ja vien tas lietas specifikas dēļ nav nepiemēroti.

⁷⁵ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

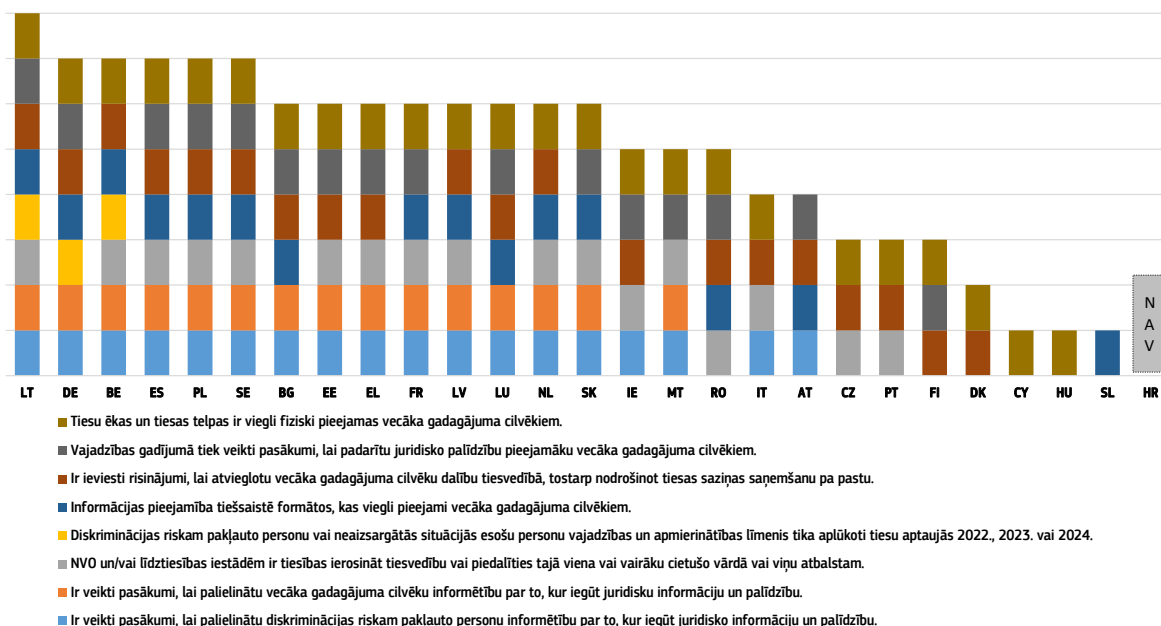
— *Īpaši pasākumi tiesu iestāžu pieejamībai* —

2022. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā tika iekļauts īpaši rādītāji, kurš atspoguļo īpašos pasākumus, kas atvieglo vienlīdzīgu piekļuvi tiesu iestādēm personām ar invaliditāti. 2023. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā turpināja pētīt atsevišķus konkrētus pasākumus, kas atvieglo vienlīdzīgu piekļuvi tiesu iestādēm personām, kas pakļautas diskriminācijas riskam, kā arī divām konkrētām grupām: vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām, kas cietušas no vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē. 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā šie izvēlētie īpašie pasākumi atkal ir izvērtēti divus gadus pēc pēdējās šo datu iesniegšanas reizes.

Turpmākajā diagrammā ir izklāstīti pasākumi, ko katra dalībvalsts ir veikusi, lai novērstu šķēršļus tiesiskumam personām, kas pakļautas diskriminācijas riskam, tai skaitā vecāka gadagājuma cilvēkiem. Tas ietver arī tiesas ēku fizisku piekļūstamību, piekļuvi juridiskajai informācijai, palīdzībai vai juridiskajai palīdzībai un tiešsaistes informācijas formātu.

Diagrammā ir parādītas vairākas pozitīvas tendences, tai skaitā attiecībā uz tiesas ēku un tiesas telpu fizisko piekļūstamību, juridiskās palīdzības pieejamību vai risinājumiem, kas ieviesti, lai palīdzētu vecāka gadagājuma cilvēkiem piedalīties tiesvedībā. Tas arī liecina, ka informācija ir pieejamāka tiešsaistē tādos formātos, kas ir viegli pieejami vecāka gadagājuma cilvēkiem, un ka NVO vai līdztiesības iestādēm ir tiesības ierosināt tiesvedību vai piedalīties tajā lielākā skaitā dalībvalstu. Tomēr dažas dalībvalstis joprojām saskaras ar problēmām. Joprojām ir dalībvalstis, kurās progress ir lēns un kurās situācija ir stagnējoša vai pat pasliktinājusies.

27. attēls. Īpaši pasākumi attiecībā uz tiesu iestāžu pieejamību personām, kas ir pakļautas diskriminācijas riskam⁷⁶, un vecāka gadagājuma cilvēkiem⁷⁷ (avots: Eiropas Komisija⁽⁷⁸⁾).

(*) **BE:** Unia ir neatkarīga publiska iestāde, kas veicina līdztiesību un cīnās pret diskrimināciju. Ir arī īpašas tīmekļa vietnes, tai skaitā Just-on-web un e-deposit. **DK:** cilvēkus var atbrīvot no digitālo publisko risinājumu izmantošanas, piemēram, ja viņiem savā dzīvesvietā nav piekļuves datoram, viedtālrunim vai planšetdatoram. Īpašos gadījumos tiesa var nolemt, ka personu var atbrīvot no pienākuma izmantot minretssag.dk, ja personai nav digitālo prasmju vai tai ir kāda īpaša invaliditāte. **IE:** Īrijas Cilvēktiesību un līdztiesības komisija ir pilnvarota vērsties Augstajā tiesā, Apelācijas tiesā vai Augstākajā tiesā, lai tā varētu piedalīties tiesas sēdēs kā amicus curiae tiesvedībā, kas saistīta ar cilvēktiesībām un/vai vienlīdzību; digitālā iesniegšana neaizstāj tradicionālās iesniegšanas un izsniegšanas formas. **ES:** ar Spānijas Civilprocesa likuma 7.bis pantu tiek ieviesti vairāki jauni noteikumi, lai nodrošinātu, ka vecāka gadagājuma cilvēkiem ir viegla piekļuve tiesai. **HR:** pēdējais šāda veida apsekojums tika veikts 2017. gadā. Jaunā apsekojumā 2025. gadā jautājumi tiks sadalīti atbilstoši dalībnieku vecuma grupām. **IT:** ne visas tiesas telpas ir pieejamas vecāka gadagājuma cilvēkiem. **FI:** juridiskās palīdzības amatpersonas var organizēt vecāka gadagājuma cilvēku apmeklējumus, lai risinātu viņu problēmu. **LT:** saskaņā ar Likumu par valsts garantēto juridisko palīdzību personām, kas cietušas noziedzīgos nodarījumos, kuru mērķis ir paust naidu pret viņām, tai skaitā vecuma dēļ, ir tiesības saņemt juridisko palīdzību neatkarīgi no viņu ienākumiem un mantas. **MT:** 2023. gadā Malta ar Aktīvu vecumdienu un kopienas aprūpes departamentu parakstīja saprašanās memorandu, lai gados vecākiem klientiem (klientiem, kas vecāki par 60 gadiem) sniegtu bezmaksas juridisko palīdzību gan civilīetās, gan kriminālīetās, tai skaitā lietās, kurās vecāka gadagājuma cilvēki ir cietuši no noziedzības vai no vardarbības dzimuma dēļ. **NL:** tiesu iestādes informē sabiedrību par to, kur tās locekļi var saņemt juridiskas konsultācijas (Juridisch Loket, advokāti u. c.). Šai informācijai vajadzētu būt lietotājdraudzīgai un saprotamai ikvienam, tai skaitā vecāka gadagājuma cilvēkiem. Ir veikti pētījumi ar lietotājiem, lai to pārbaudītu. **AT:** tiesas ēkās (ar dažiem izņēmumiem) nav šķēršļu, un tāpēc tās ir fiziski viegli piekļūstamas vecāka gadagājuma cilvēkiem. **PL:** NVO, kuru statūtos noteiktais uzdevums nav veikt darījumdarbību, pilsoņu tiesību aizsardzības nolūkā var ierosināt tiesvedību un piedalīties notiekošā tiesvedībā tiesību aktos paredzētajos gadījumos. **PT:** ja neaizsargāta persona ir publiskā noziegumā cietušais (publisku noziegumu gadījumā procesu ex officio ierosina prokurors), NVO vai līdztiesības iestādes var uzsākt tiesvedību. **SI:** īpašās tīmekļa vietnēs informācija par procedūrām ir sniegta informatīvā un lietotājdraudzīgā veidā. **SK:**

⁷⁶ Personas, kas ir pakļautas diskriminācijas riskam, jo īpaši Līguma par Eiropas Savienības darbību 19. pantā minēto iemeslu dēļ: “dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ” un Pamattiesību hartas 21. pants: “dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ”.

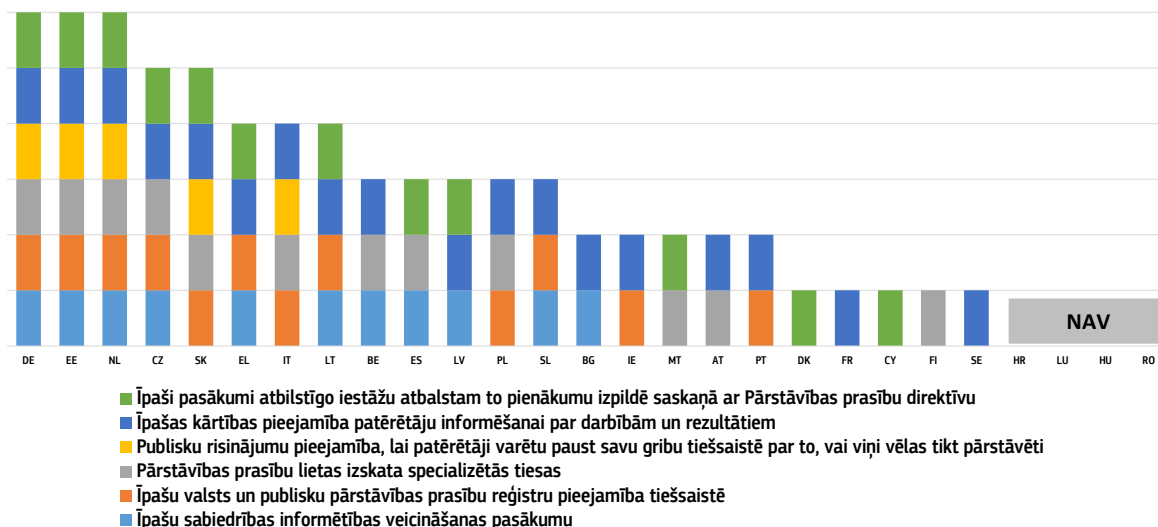
⁷⁷ Šajā diagrammā personas, kas ir 65 gadus vecas un vecākas.

⁷⁸ Dati par 2023. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

piekļuvi konstitūcijā garantētajām pilsoņu tiesībām uz juridisko palīdzību galvenokārt īsteno juridiskās palīdzības centri un publiskie tiesību aizstāvji.

28. attēls papildina 19. un 20. attēlu par tiesvedības efektivitāti patērētāju tiesību jomā, norādot konkrētus atsevišķus pasākumus, ko ES dalībvalstis veikušas, lai palielinātu informētību par jauno Eiropas kolektīvās tiesiskās aizsardzības modeli ⁽⁷⁹⁾, kura mērķis ir uzlabot patērētāju piekļuvi tiesai masveida kaitējuma situācijās.

28. attēls. Īpaša kārtība pārstāvības prasībām, kas aizsargā patērētāju kolektīvās intereses, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁰⁾).

(*) Pārstāvības prasības, kā noteikts Direktīvā (ES) 2020/1828. Tās ir prasības, ko kvalificētās iestādes ceļ valsts tiesās vai administratīvajās iestādēs patērētāju grupu vārdā, lai lūgtu piemērot aizlieguma pasākumus (t. i., apturētu tirgotāja nelikumīgu praksi līdzīgi tam, kas paredzēts Aizliegumu direktīvā 2009/22/EK), tiesiskās aizsardzības pasākumus (piemēram, atmaksu, aizstāšanu, remontu) vai gan aizlieguma, gan tiesiskās aizsardzības pasākumus. Šā jautājuma mērķis ir apkopot informāciju par konkrētu praksi, kas ne vienmēr ir tieši saistīta ar direktīvas īstenošanu. Dati nav sniegti par **HR, LU, HU, RO**. **NL**: visas Nīderlandes tiesas (civiltiesību nodaļas) ir kompetentas pārstāvības prasību lietās. Praksē šīs lietas izskata valsts tiesneši, kas specializējušies / ir pieredzējuši šāda veida procesu izskatīšanā. Tā ir atteikšanās sistēma, kas nozīmē, ka patērētājiem jārikojas tikai tad, ja viņi nevēlas būt pārstāvēti prasībā. Par to tiesai jāpaziņo rakstiski. **BE**: reģistra nav, bet daži lēmumi ir jāpublicē Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē un oficiālajā vēstnesī. **DK**: pašlaik kvalificētās iestādes ir Dānijas Patērētāju ombuds (Forbrugerombudsmanden) un Dānijas Zāļu aģentūra (Lægemiddelstyrelsen), kuras abas saņem publisko finansējumu. **EE**: patērētāju strīdus izskata Patērētāju strīdu komiteja, kas ir neatkarīga un objektīva struktūra, kura risina patērētāju strīdus. **IE**: tīmekļa vietnē "Citizens Information" ir publicēts raksts par pārstāvības prasībām, kas ir daļa no patērētājiem paredzētās informācijas lapas "Kā iesniegt sūdzību". **EL**: ar Likumu 5019/2023 tiek ieviesta jauna pārstāvības prasību sistēma. **LV**: Latvijā ir izraudzīta viena pārrobežu kvalificētā iestāde. Pārstāvības prasības lietu vēl nav bijis. **LT**: sabiedrības informēšanas pasākumi attiecībā uz patērētāju pārstāvības prasībām galvenokārt tiek īstenoti, sniedzot attiecīgu informāciju Valsts patērētāju tiesību aizsardzības iestādes (SCRPA) un patērētāju apvienību tīmekļa vietnēs (piemēram, SCRPA tīmekļa vietnē publicēta piezīme, <https://vytat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/2/o2moBOazC4c.pdf>). **PT**: PT tiesās iesniegto pārstāvības prasību saraksts, kā arī struktūras kontaktinformācija un visi attiecīgie dokumenti patērētājiem ir pieejami Patērētāju ģenerāldirektorāta tīmekļa vietnē: https://www.consumidor.gov.pt/consumidor_4/acoes-coletivas/informacoes-sobre-acoes-coletivas. **SK**: patērētāji var pievienoties kolektīvajai prasībai ar jebkura

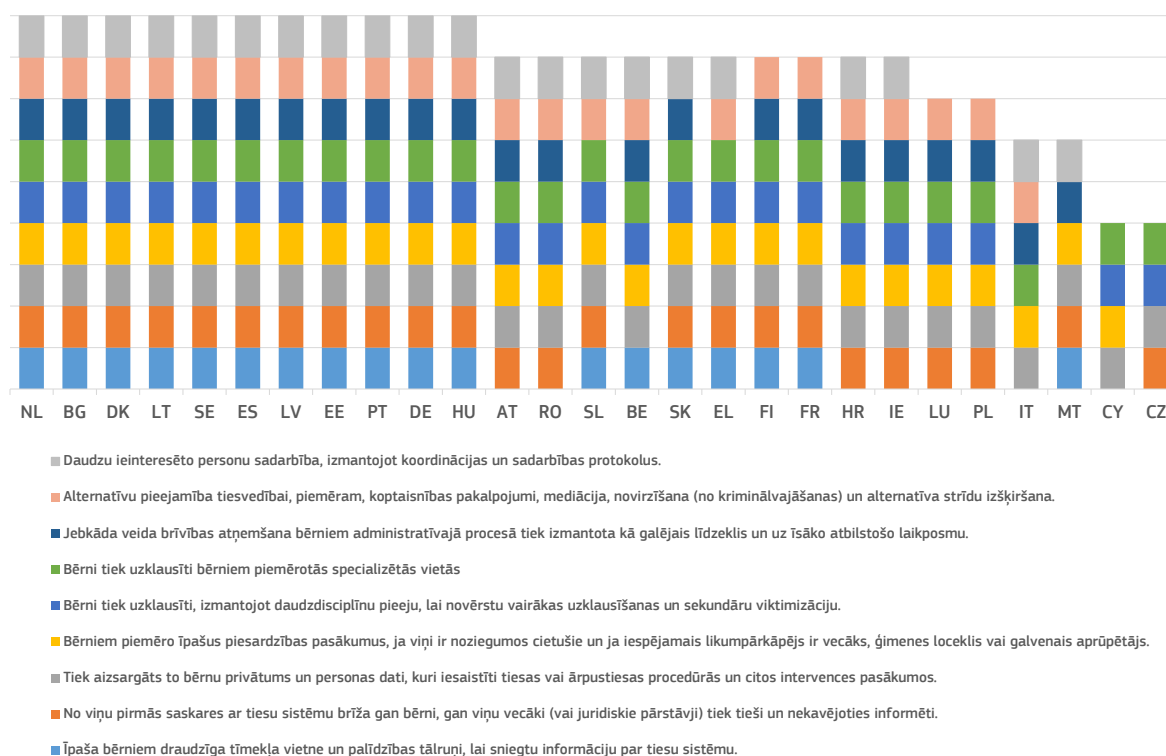
⁷⁹ Ieviests ar Pārstāvības prasību direktīvu (ES) 2020/1828, https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive_lv, lai aizsargātu patērētāju kolektīvās intereses.

⁸⁰ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu un Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu.

notāra starpniecību. Pieteikuma veidlapa ir pieejama tīmekļa vietnē https://static.slov-lex.sk/pdf/prilohy/SK/ZZ/2023/289/20230725_5563264-2.pdf.

2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir turpināta padziļināta bērniem draudzīgas tiesu sistēmas analīze. 29. attēlā ir parādīts plašāks īpašu pasākumu klāsts ar mērķi panākt bērniem draudzīgu tiesu sistēmu (gan civilprocesos, gan kriminālprocesos/nepilngadīgo tiesvedības procesos). 30. attēlā ir apskatīts plašāks klāsts īpašu pasākumu, kas ir pieejami, ja bērns ir iesaistīts tiesvedībā kā cietušais vai aizdomās turētā / apsūdzētā persona.

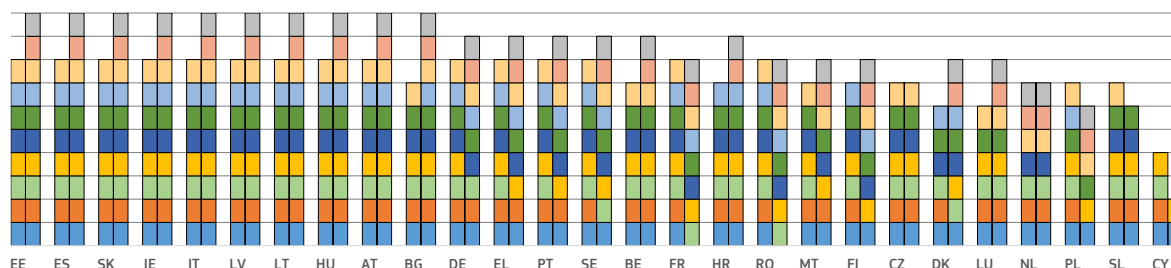
29. attēls. Īpaši pasākumi attiecībā uz bērniem draudzīgu tiesu sistēmu / tiesvedību (gan civilprocesiem, gan kriminālprocesiem / juvenālās justīcijas tiesvedību), 2024. gads (*)
(avots: Eiropas Komisija ⁽⁸¹⁾).

(*) Bērni: personas, kas jaunākas par 18 gadiem.

⁸¹ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

30. attēls. Īpaša kārtība bērniem, kas iesaistīti kriminālprocesā kā cietušie vai aizdomās turētie un apsūdzētie (bērni: personas, kas jaunākas par 18 gadiem), 2024. gads (*)
(avots: Eiropas Komisija ⁽⁸²⁾).

Attiecībā uz katru dalībvalsti abas slejas atspoguļo bērnu iesaisti kā (no kreisās uz labo):
1) cietušie, 2) aizdomās turētie vai apsūdzētie

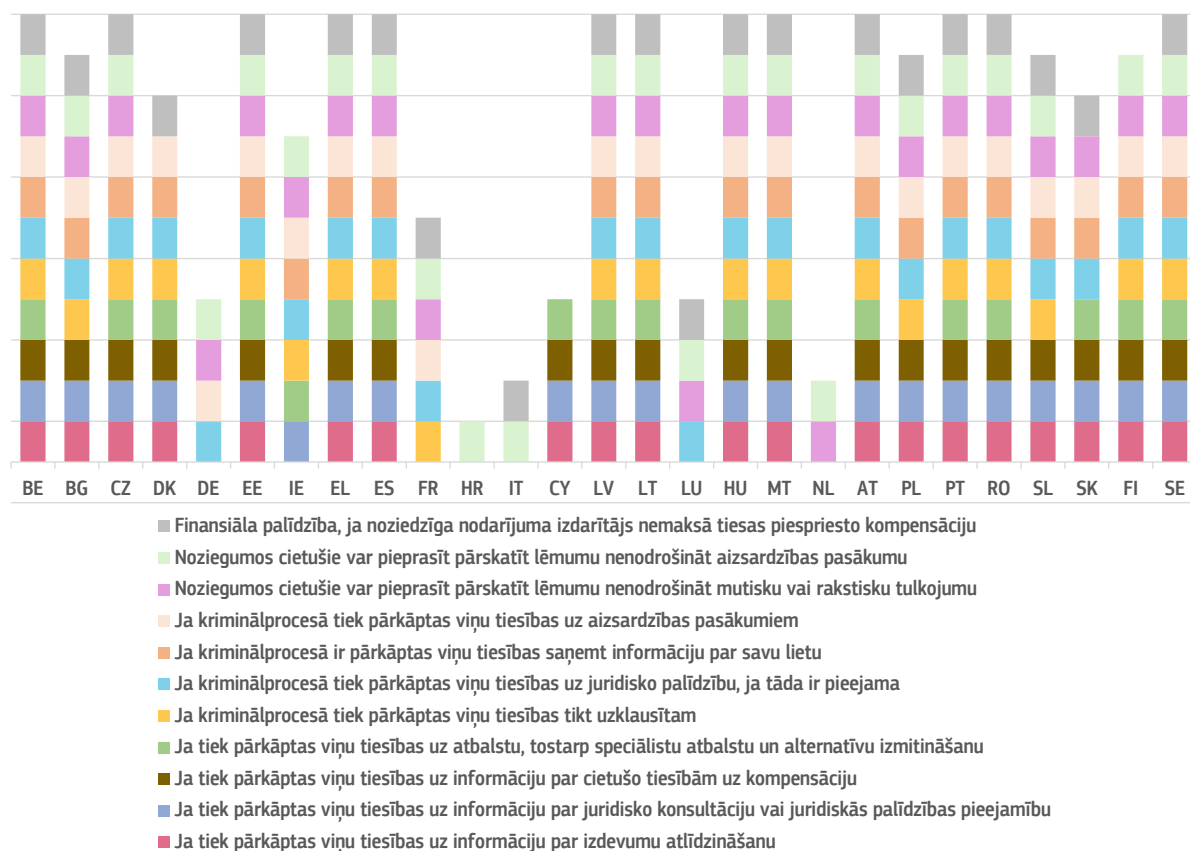
- ☐ Ja bērniem ir atņemta brīvība, viņi parasti tiek turēti atsevišķi no pieaugušajiem un apstākļos, kas nodrošina viņu vajadzību un tiesību ievērošanu.
- ☐ Jebkāda veida brīvības atņemšana bērniem tiek izmantota kā galējais līdzeklis un uz īsāko atbilstošo laikposmu.
- ☐ Tiesneši, prokurori un citi juridisko profesiju pārstāvji, kas saskaras ar bērniem, saņem īpašu apmācību.
- ☒ Bērns pavadā viņu juridiskais pārstāvis vai cita piemērota persona, ko bērns nozīmējis, visā procesa laikā.
- ☒ Bērnu īpašās vajadzības tiek ņemtas vērā visā procesa gaitā, pamatojoties uz individuālu novērtējumu.
- ☒ Bērniem vienmēr palīdz advokāts (t).
- ☐ Ir ieviesti īpaši pasākumi, lai nodrošinātu bērnu iztaujāšanas audiovizuālu ierakstu, videokonferenci vai cita veida bērna uzklaušāšanu attālināti.
- ☒ Bērni tiek uzklaušīti / iztaujāti bērniem piemērotās specializētās telpās / uzklaušīšanas telpā, un viņi var faktiski piedalīties jebkurā uzklaušīšanā
- ☒ Bērniem tiek sniegta bērniem piemērota informācija par viņu tiesībām un vispārējiem tiesvedības aspektiem.

(*) Bērni: personas, kas jaunākas par 18 gadiem.

⁸² Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

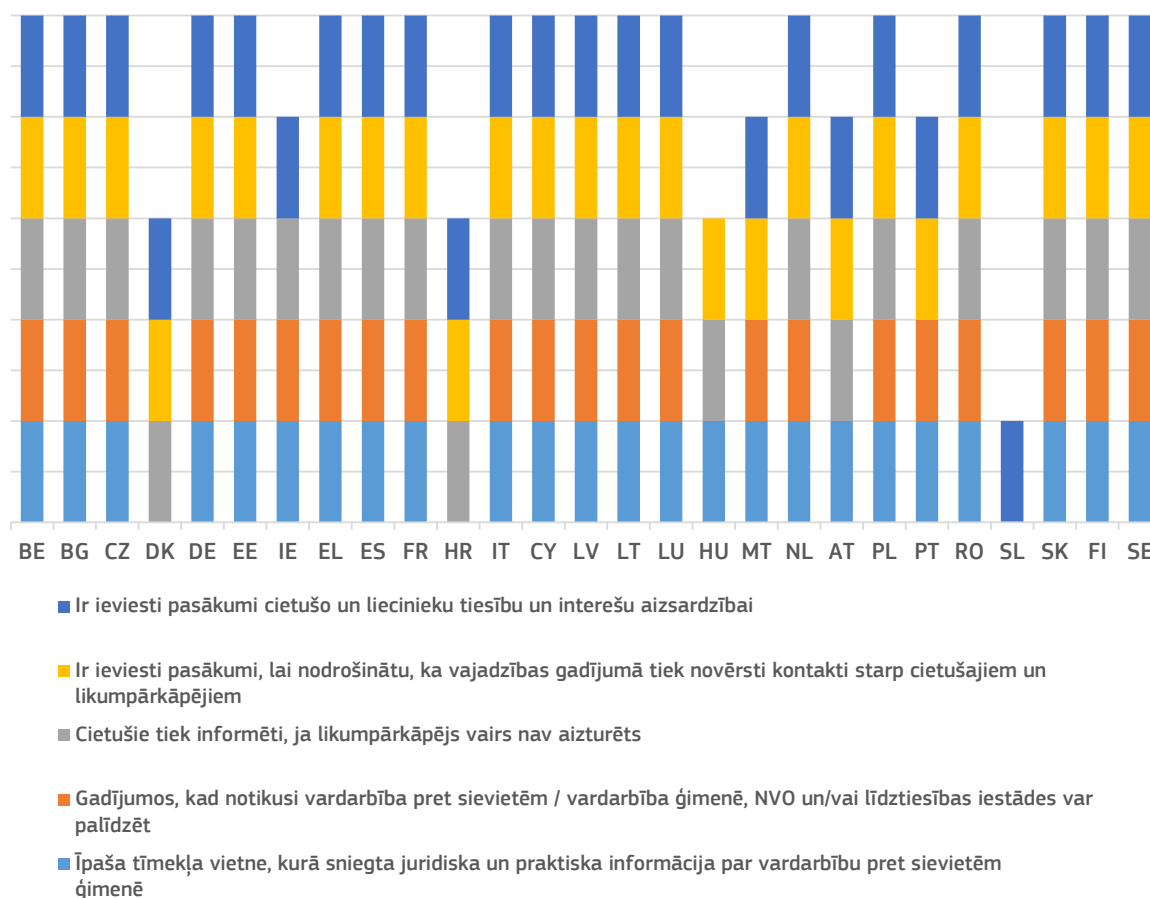
2025. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā paplašina analīzi par tiesu iestāžu pieejamību, attiecinot to uz noziegumos cietušajiem un personām, kas cietušas no vardarbības pret sievietēm / vardarbībā ģimenē.

31. attēls. Tiesiskās aizsardzības līdzekļi noziegumos cietušajām personām, 2024. gads
(avots: Eiropas Komisija (⁸³)).

⁸³ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

32. attēls. Tiesiskās aizsardzības līdzekļi personām, kas cietušas no vardarbības pret sievietēm / vardarbības ģimenē, 2024. gads (avots: Eiropas Komisija (⁸⁴)).

2.2.2. Resursi

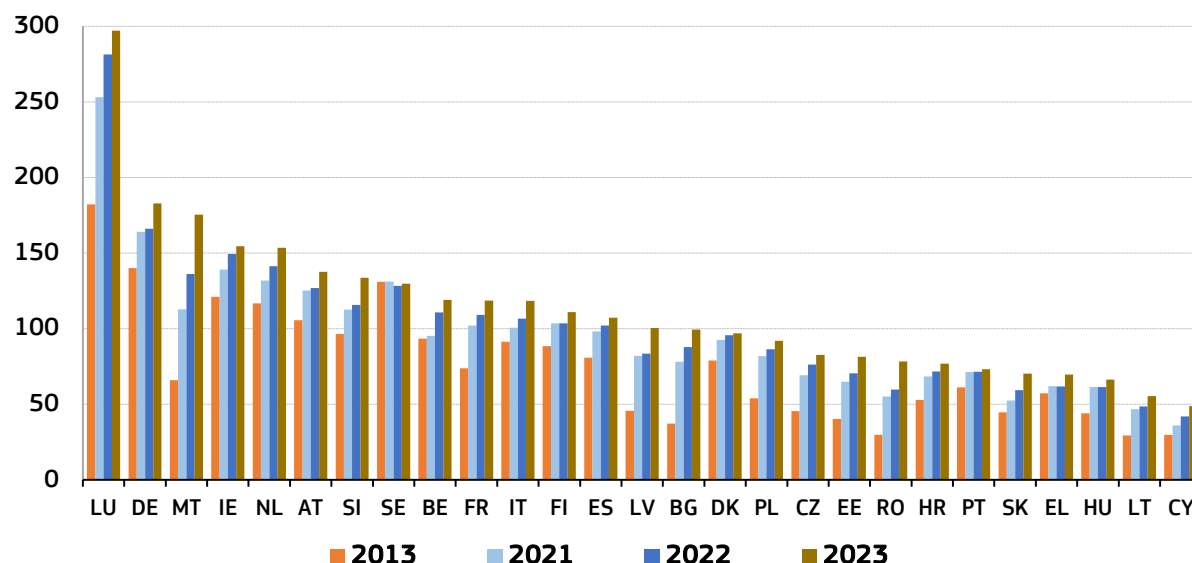
Tiesu sistēmas pienācīgai darbībai ir vajadzīgi pietiekami resursi. Tas ietver ieguldījumus fiziskajā un tehniskajā infrastruktūrā un labi kvalificētu, apmācītu un pienācīgi apmaksātu visu veidu personālu. Tiesvedības un nolēmumu kvalitātei var kaitēt atbilstošu telpu un aprīkojuma trūkums vai tāda personāla trūkums, kam ir vajadzīgā kvalifikācija, prasmes un piekļuve pastāvīgai apmācībai.

— Finanšu resursi —

Turpmākajos attēlos ir norādīti faktiskie valdības izdevumi par tiesu sistēmas darbības nodrošināšanu (izņemot cietumus), izteikti gan uz vienu iedzīvotāju (33. attēls), gan kā daļa no iekšzemes kopprodukta (IKP) (34. attēls).

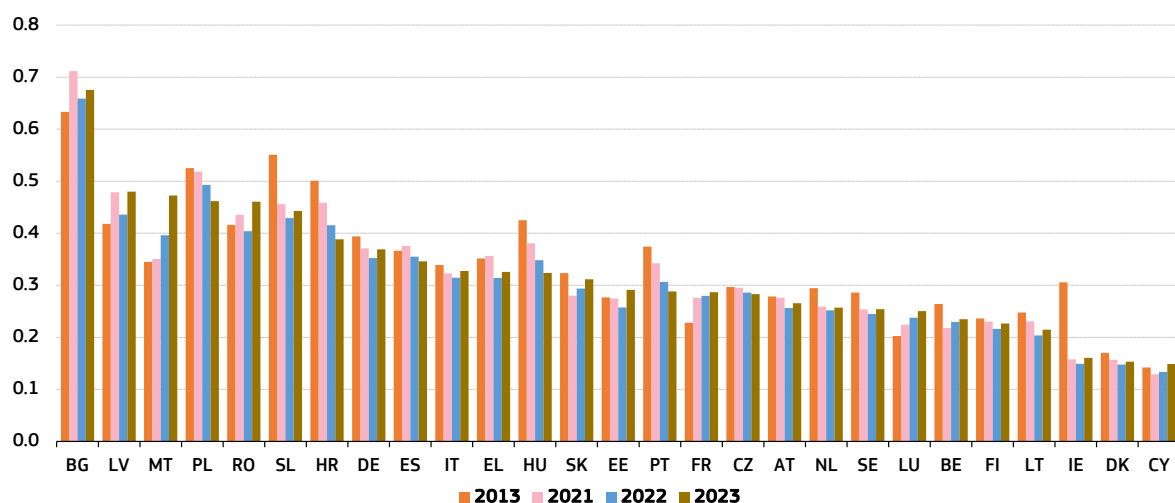
⁸⁴ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

33. attēls. Vispārējās valdības kopējie izdevumi tiesām uz vienu iedzīvotāju (EUR), 2013., 2021.–2023. gads(*) (avots: Eurostat)

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2023. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2022. gada dati par DE, ES, FR un SK ir provizoriski. 2023. gada dati par BE, DE, ES, FR, PT un SK ir provizoriski. Datus par PL ir laicrindas pārrāvums 2022. gadā. Avots: Eurostat, Gov_10a_exp

34. attēls. Vispārējās valdības kopējie izdevumi tiesām, izsakot procentos no IKP, 2013., 2021.–2023. gads (*) (avots: Eurostat)

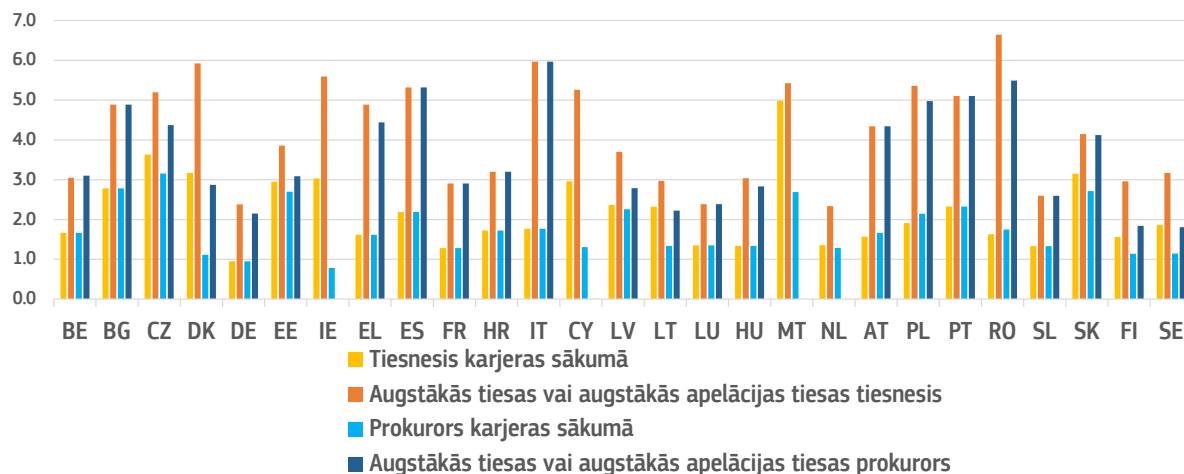

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2023. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2022. gada dati par DE, ES, FR un SK ir provizoriski. 2023. gada dati par BE, DE, ES, FR, PT un SK ir provizoriski. Datus par PL ir laicrindas pārrāvums 2022. gadā. Avots: Eurostat, Gov_10a_exp

35. attēlā ir redzama tiesnešu un prokuroru gada algas attiecība pret vidējo gada algu valstī. Katrai valstij stabili norāda tiesnešu un prokuroru algas attiecību viņu atbilstošās karjeras sākumā un augstākajā punktā. Saskaņā ar LES 19. panta 1. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, lai to tiesas kopumā un atsevišķi tiesneši būtu neatkarīgi jomās, uz kurām attiecas ES tiesību akti. Lai gan atlīdzības īslaicīgs samazinājums saistībā ar taupības pasākumiem nav uzskatīts par šī noteikuma pārkāpšanu, ES Tiesa ir norādījusi, ka darba samaksas saņemšana atbilstoši

tiesu iestāžu locekļu veikto funkciju nozīmei ir ar tiesnešu neatkarību nedalāmi saistīta garantija ⁽⁸⁵⁾.

35. attēls. Tiesnešu un prokuroru gada algas attiecība pret vidējo gada algu valstī 2023. gadā(*) (avots: Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (CEPEJ) pētījums)

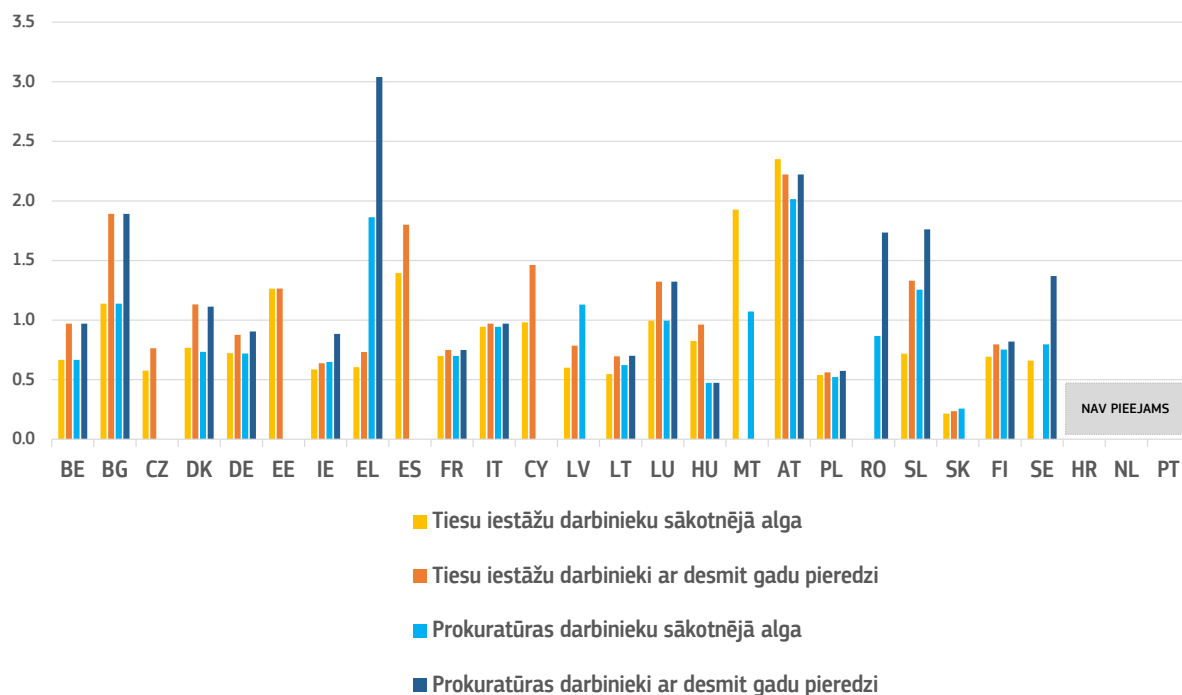
(*) Dalībvalstu īpašās piezīmes par datiem ir pieejamas CEPEJ pētījumā ⁽⁸⁶⁾.

36. attēlā ir redzama tiesu un prokuratūras darbinieku gada algas attiecība pret vidējo gada algu valstī. Katrai valstij pirmie divi stabiņi parāda tiesu darbinieku algas attiecību viņu karjeras sākumā un pēc desmit gadiem dienestā, savukārt trešais un ceturtais stabiņš parāda prokuratūras darbinieku algas attiecību viņu karjeras sākumā un pēc desmit gadiem dienestā.

⁸⁵ Eiropas Savienības Tiesas spriedums lietā C-64/16 *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, (ECLI:EU:C:2018:117), 45. punkts: “Gluži tāpat kā attiecīgās instances locekļu neatceļamība (sk. it īpaši 2006. gada 19. septembra spriedumu lietā *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, 51. punktu) – arī darba samaksas saņemšana atbilstoši viņu veikto funkciju nozīmei ir ar tiesnešu neatkarību nedalāmi saistīta garantija.” Sk. arī Tiesas spriedumu apvienotajās lietās C-146/23 un C-374/23 *Sąd Rejonowy w Białymstoku un Adoreikė* (ECLI:EU:C:2025:109), kur Tiesa apstiprina, ka detalizētajiem noteikumiem tiesneši atalgojuma noteikšanai ir jābūt objektīviem, paredzamiem, stabiliem un pārredzamiem. Šīs atlīdzības noteikšanai ir jābūt juridiskam pamatam, un tai jāatbilst objektivitātes, paredzamības, stabilitātes un pārskatāmības kritērijiem. Jebkura atkāpe no atlīdzības noteikšanas metodes ir jāpamato ar vispārējo interešu mērķi.

⁸⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#documents.

36. attēls. Tiesu un prokuratūru ekspertu gada algas attiecība pret vidējo pilnslodzes koriģēto gada bruto algu valstī 2023. gadā (*) (avots: Eiropas Komisija un Eurostat (⁸⁷))

(*) Rādītājs ieviests sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu. Dati par algām attiecas uz minimālo bruto gada algu karjeras sākumā 2023. gadā (EUR) un minimālo bruto gada algu pēc desmit gadu pieredzes 2023. gadā (EUR). Bruto alga aprēķināta pirms sociālo izmaksu un nodokļu samaksas. Tiek iekļautas prēmijas, ko regulāri maksā visiem darbiniekiem neatkarīgi no viņu personiskajiem apstākļiem (piemēram, 13. alga, ko bez izņēmuma izmaksā tiesas / prokuratūras darbiniekiem). Piemaksas, kas saistītas ar personiskiem apstākļiem (piemēram, ģimenes pabalsti atkarībā no bērnu skaita), šajā summā nav iekļautas. Ja nav norādīts citādi, tiek izmantota zemākā no attiecīgajā grupā ietilpstošo darbinieku algas kategorijām. Attiecība tika aprēķināta pret Eurostat rādītāju "Vidējā pilna laika darba alga vienam darbiniekam", nama_10_fte, 2023. gads. Tiesu iestāžu darbinieki ir pirmās instances tiesu speciālisti, kas piedalās tiesvedībā/ir iesaistīti lēmumu pieņemšanā, piemēram, tiesnešu palīgi, Rechtspfleger, judges auxilliaires de justice palīgi, tiesu sekretāri. Prokuratūras darbinieki ir prokuratūru zemākā līmeņa speciālisti, kas piedalās tiesvedībā/ir iesaistīti lēmumu pieņemšanā, piemēram, prokuroru palīgi, prokurori–praktikanti. Konkrētās kategorijas, uz kurām atsaucas atsevišķas dalībvalstis šajās divās plašākajās grupās un kuras attēlotas diagrammā, ir šādas: J: attiecas uz tiesu iestāžu darbiniekiem, P: attiecas uz prokuratūras darbiniekiem. **BE:** griffier/greffier (T), secretaris/secrétaire (P). Sniegtie dati ietver atvaļinājuma naudu un gada beigu piemaksu. **BG:** tiesas asistents (T), prokuratūras asistents (P). **CZ:** augstākā tiesu amatpersona (T), prokuratūras darbinieks (P). **DK:** tiesneša palīgs (T), prokurors–praktikants (P). Tiesneša palīga alga pēc desmit gadu ilgas pieredzes ir balstīta uz vidējo algu. **DE:** nav norādīts. **EE:** tiesas sekretārs (T), prokurora asistents (P). **IE:** tiesas asistents (T), prokuratūras asistents (P). **EL:** tiesas sekretārs (T). **ES:** Letrados de la Administración de Justicia (T), Cuerpo de Auxilio Judicial (P). **FR:** tiesneša palīgs/lietvedis (T), prokurora palīgs/lietvedis (P). **HR:** tiesas sekretārs (T), prokurora asistents (P). **IT:** tiesu iestāžu darbinieki, kas ietilpst III kategorijā un atalgojuma segmentā F1 (T), tiesu iestāžu darbinieki, kas ietilpst III kategorijā un atalgojuma segmentā F2 (T), prokuratūras darbinieki, kas ietilpst III kategorijā un atalgojuma segmentā F1 (P), prokuratūras darbinieki, kas ietilpst III kategorijā un atalgojuma segmentā F2 (P). **CY:** tiesas sekretārs (T). **LV:** tiesneša palīgs (T), advokāts–konsultants, advokāts krimināltiesību jomā, advokāts–analītiķis (P). Tiesu iestāžu personāls sastāv tikai no tiesnešu palīgiem. Šai kategorijai nav noteikts algu diapazons. "Tiesneša palīga" kategorijai norādīta maksimālā alga 2022. gadā. Visu tiesneša palīgu alga pirmās instances tiesās ir vienāda. Piemēram, ja tiesneša palīgs ikgadējās novērtēšanas procesā saņem augstāko vērtējumu, viņš var saņemt maksimālo algu jau pirmajā darba gadā. Prokuratūras darbiniekiem norādīta vidējā alga attiecīgajiem amatiem. Prokuratūras abu līmeņu darbiniekiem ir noteikta alga, kas nav atkarīga no nostrādāto

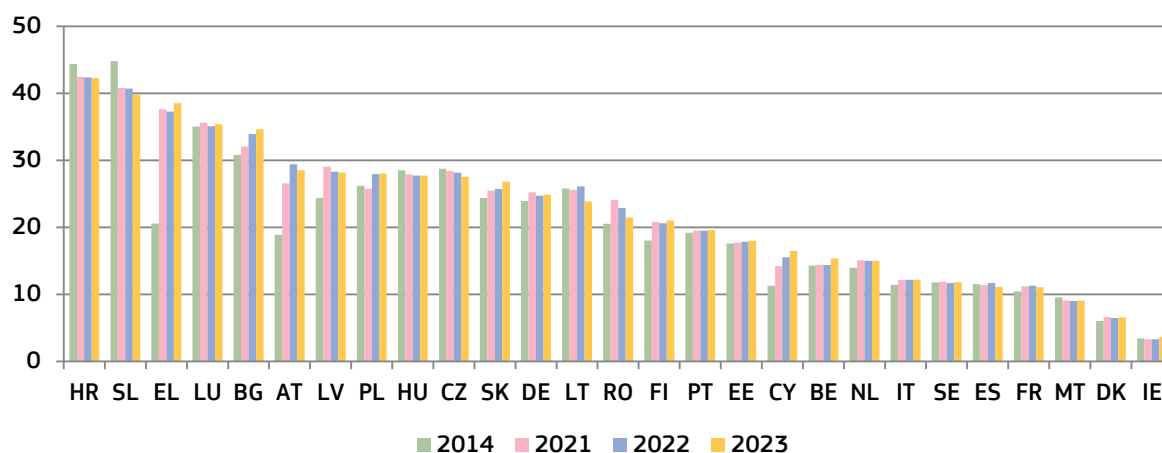
⁸⁷ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu un Eurostat. Datu avots par gada vidējo bruto algu, ko izmanto, lai aprēķinātu attiecības 34. un 35. attēlā, atšķiras (34. attēlā datus sniedz CEPEJ, izmantojot valsts korespondentu sniegto informāciju, savukārt 35. attēlā avots ir Eurostat). Tāpēc attiecības abos attēlos nav tieši salīdzināmas.

gadu skaita. **LT**: tiesnešu palīgi (vecākie tiesnešu palīgi) (T), prokuroru palīgi un virsprokuroru palīgi (P). Tiesnešu un prokuroru palīgu un lietvežu algu vērtība ir noteiktas kategorijas konkrēto algu vidējais rādītājs. **LU**: Référéndaires: Employé A1 (T), Référéndaires: Employé A1 (P). **HU**: prokuratūras darbinieks (P). **MT**: tiesneša palīgs (T), prokurora palīgs (P). **NL**: nav pieejams, jo trūkst Eurostat rādītāja par vidējo pilna laika koriģēto algu katram darbiniekam. **AT**: tiesneši apmācībā/juristu palīgi/revidenti/tiesu amatpersonas (Rechtspfleger) (T), prokurors apmācībā (P). Dati atspoguļo likumā noteiktās algas likmes. Darbinieki vai dažādas algu grupas ir sagrupētas vienā darbinieku kategorijā, un vidējā vērtība noteikta, pamatojoties uz likumā norādītajām algas un atlīdzības likmēm. **PL**: tiesneša palīgs (T). Dati ir noteikto algu vidējā vērtība konkrētā kategorijā. **RO**: prokurors–praktikants (P). Rumānijā ir tikai kategorija “prokurors–praktikants” – nav ne “prokurora palīgu”, ne citas speciālistu kategorijas, kas piedalās tiesvedībā/ir iesaistīti lēmumu pieņemšanā. Līdz ar to tika uzrādīta tikai prokuroru–praktikantu sākotnējā alga. Rumānijā 2022. gadā nebija kategorijas “tiesu darbinieki pirmās instances tiesās”, tāpēc par šo kategoriju dati nav sniegti. **SI**: tiesas sekretārs (T), vecākais juridiskais padomnieks (P). **SK**: asistents (T), jurists–praktikants (P). **FI**: tiesnesis–praktikants (T), prokurora palīgs (P). **SE**: tiesas sekretārs, 1. kategorija (T), prokurors–praktikants (P).

— Cilvēkresursi —

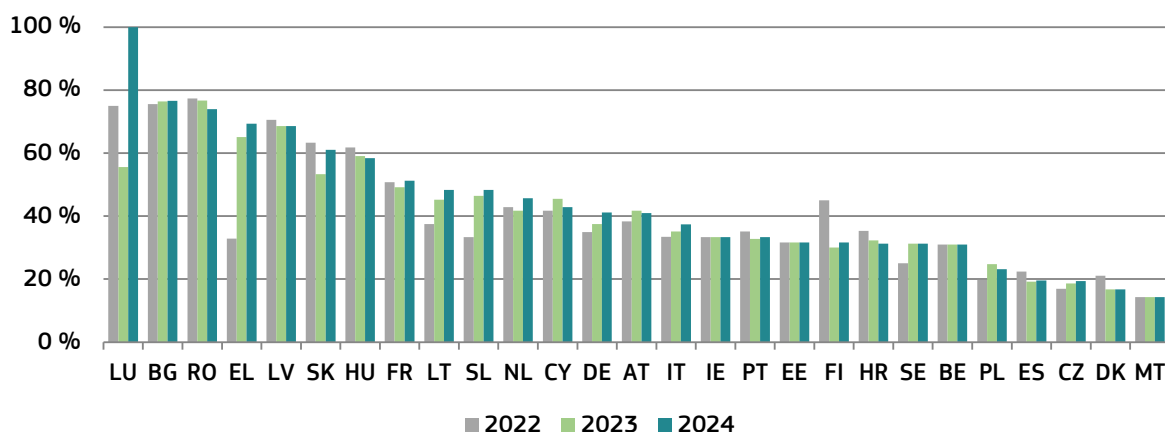
Atbilstoši cilvēkresursi ir būtiski tiesu sistēmas kvalitātei. Daudzveidība tiesnešu aprindās, tai skaitā dzimumu līdzsvars, nodrošina papildu zināšanas, prasmes un pieredzi, kā arī atspoguļo reālo situāciju sabiedrībā.

37. attēls. Tiesnešu skaits, 2014. un 2021.–2023. gads (*) (100 000 iedzīvotāju) (avots: Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (CEPEJ) pētījums)

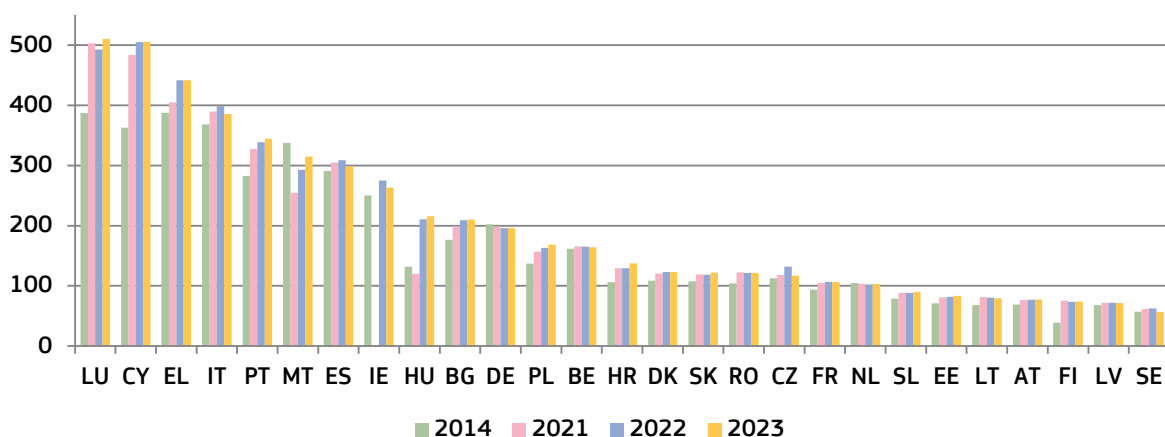
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šajā kategorijā ietilpst tiesneši, kuri strādā pilnu slodzi. Tā neaptver tiesas sekretārus (Rechtspfleger), kuri ir dažās dalībvalstīs. **EL**: kopš 2016. gada dati par profesionālo tiesnešu skaitu ietver visu rangu krimināltiesnešus un civillietu tiesnešus, kā arī administratīvos tiesnešus. **IT**: nav ņemtas vērā reģionālās revīzijas komisijas, vietējās nodokļu komisijas un kara tiesas. Administratīvās tiesas tiek ņemtas vērā kopš 2018. gada. **AT**: dati par administratīvajām tiesām ir iekļauti datu kopumā kopš 2016. gada.

38. attēls. Profesionālo Augstākās tiesas tiesnešu sieviešu īpatsvars 2022.–2024. gadā (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁸⁾).

(*) Dati ir sakārtoti pēc 2024. gada vērtībām no vislielākajām līdz vismazākajām.

39. attēls. Advokātu skaits, 2014. un 2021.–2023. gads (*) (100 000 iedzīvotāju) (avots: Eiropas Padomes Tiesu sistēmas efektivitātes komisijas (CEPEJ) pētījums)

(*) Saskaņā ar CEPEJ metodiku advokāts ir persona, kas atbilstīgi valsts tiesību aktiem ir kvalificēta un pilnvarota uzstāties un rīkoties savu klientu vārdā; praktizēt advokāta profesiju; ierasties tiesā vai konsultēt un pārstāvēt savus klientus juridiskos jautājumos (Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec (2000)21 par brīvību strādāt advokāta profesijā). **DE:** Vācijā netiek nošķirtas dažādas juristu grupas. **FI:** kopš 2015. gada norādītais advokātu skaits ietver gan privātajā, gan publiskajā sektorā strādājošo advokātu skaitu.

2.2.3. Digitalizācija

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) izmantošana var stiprināt dalībvalstu tiesu sistēmas un padarīt tās pieejamākas, efektīvākas, noturīgākas un gatavākas esošo un nākotnes problēmu risināšanai. Covid-19 pandēmija ir atklājusi vairākas problēmas, kas ietekmē tiesu sistēmas darbību, un parādījusi, ka valstu tiesu sistēmām ir jāturpina uzlabot digitalizāciju.

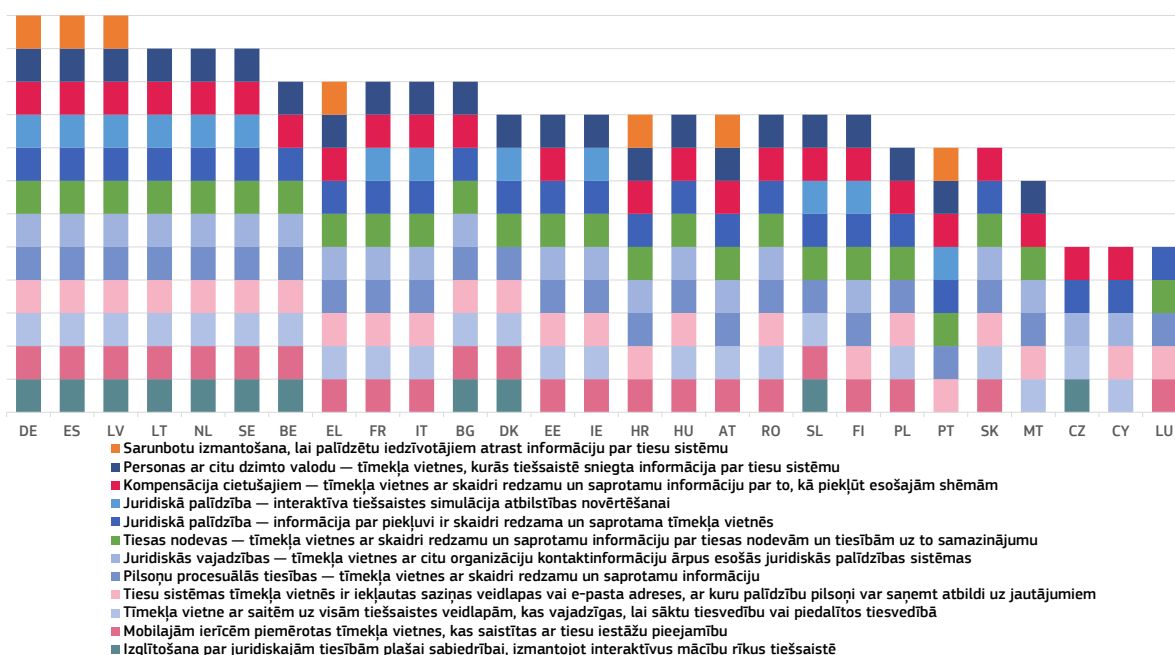
ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā iepriekšējos izdevumos bija sniegti salīdzinoši dati par dažiem IKT aspektiem tiesu sistēmās. Kā norādīts Komisijas 2020. gada 2. decembra

⁸⁸ Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, dzimumu statistikas datubāze: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcrt_wmid_natcrt_supcrt/datatable.

paziņojumā par tieslietu sistēmu digitalizāciju Eiropas Savienībā ⁽⁸⁹⁾, rezultātu apkopojums ir būtiski paplašināts ar papildu datiem par digitalizāciju dalībvalstīs. Tam būtu jāļauj padziļināti uzraudzīt progresu jomas un neatrisinātās problēmas.

Lai tiesu sistēma būtu iedzīvotājiem ērta, ir jānodrošina, ka informācija par valstu tiesu sistēmām ir ne tikai viegli pieejama, bet arī ir pielāgota konkrētām sabiedrības grupām, kurām citādi būtu grūtības piekļūt informācijai, ieskaitot cilvēkus ar invaliditāti. 40. attēlā ir parādīta tiešsaistes informācijas un īpašu publisko pakalpojumu pieejamība, kas var palīdzēt cilvēkiem piekļūt tiesu iestādēm.

40. attēls. Ar tiesu sistēmu saistītas informācijas pieejamība plašai sabiedrībai, 2024. gads(*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹⁰⁾).

(*) **DE:** katra federālā zeme atsevišķi, kā arī federālajā līmenī lemj, kādu informāciju sniegt tiešsaistē.

— Digitālo tehnoloģiju izmantošanai piemēroti noteikumi —

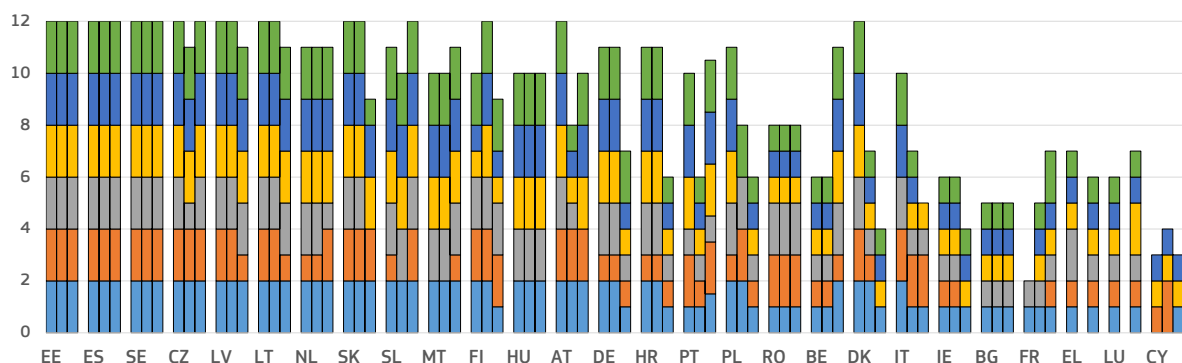
Lai izmantotu digitālos risinājumus civillietās/komerclietās, administratīvajās lietās un krimināllietās, bieži vien ir nepieciešams attiecīgs regulējums valsts procesuālajos noteikumos. 41. attēlā ir norādītas likumā paredzētas iespējas dažādiem dalībniekiem izmantot distances saziņas tehnoloģiju (piemēram, videokonferences) tiesvedībā un procedūrās, kas saistītas ar tiesvedību, un atainots pašreizējais stāvoklis saistībā ar digitālo pierādījumu pieņemamību.

41. attēls. Procesuālie noteikumi, kuri ļauj izmantot digitālās tehnoloģijas tiesās civillietās/komerclietās, administratīvajās un krimināllietās, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹¹⁾)

⁸⁹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Tieslietu sistēmu digitalizācija Eiropas Savienībā: Iespēju rīkkopa” (COM(2020) 710) un tam pievienoto dokumentu (SWD(2020) 540).

⁹⁰ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

⁹¹ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

Par katru dalībvalsti trīs slejas atspoguļo procesuālos noteikumus, kas ļauj izmantot digitālās tehnoloģijas tiesās šādos lietu veidos (no kreisās puses uz labo):

1. civillietas / komercietas;
2. administratīvās lietas;
3. krimināllietas.

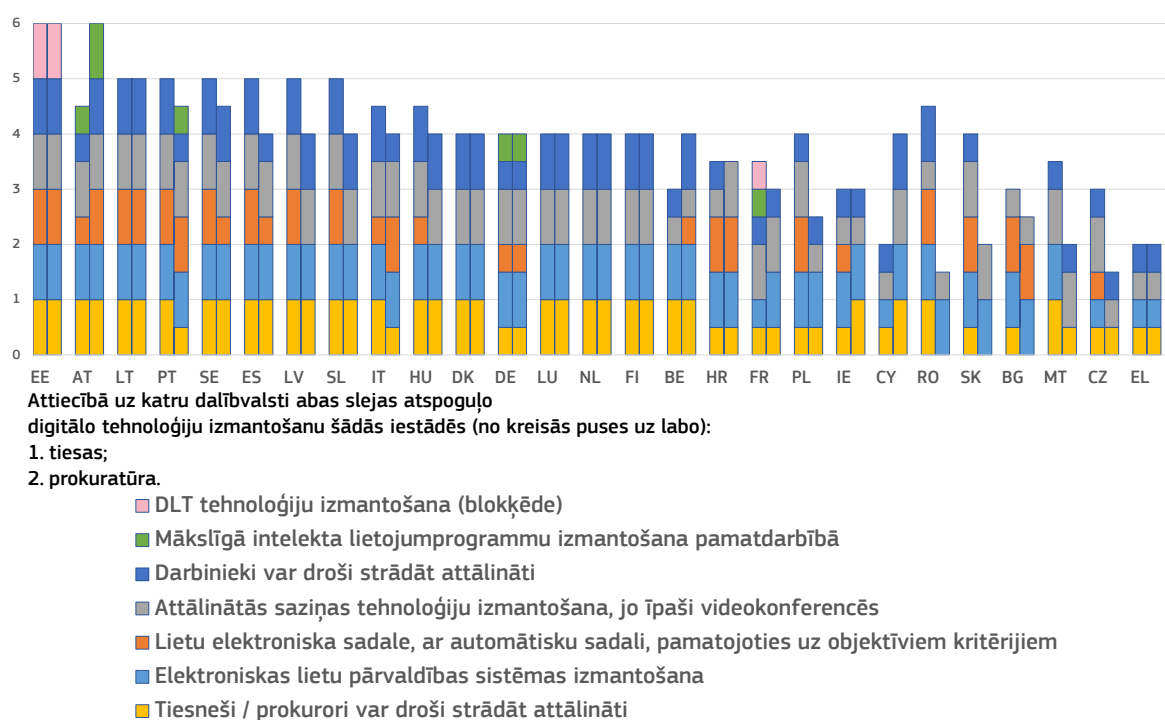
- Mutiskais tulkojums ir iespējams, izmantojot attālinātas saziņas tehnoloģiju
- Ekspertus var uz klausīt, izmantojot attālinātas saziņas tehnoloģiju
- Lieciniekus var nopratināt, izmantojot attālinātas saziņas tehnoloģiju
- Tiesvedības mutvārdu daļu var pilnībā veikt, izmantojot attālinātas saziņas tehnoloģiju
- Tikai digitālā formātā iesniegtu pierādījumu pieņemamība
- Puses / atbildētājus / cietušos var uz klausīt, izmantojot attālinātas saziņas tehnoloģiju

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 12 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirti divi punkti, ja konkrētā iespēja pastāv attiecīgi visās civillietās/komercietās, administratīvajās lietās un krimināllietās (krimināllietu gadījumā pušu uz klausīšanas iespēja tika sadalīta gan attiecībā uz atbildētāju, gan cietušo). Punktu skaits tiek dalīts ar divi, ja attiecīgā iespēja nepastāv visās lietās. Dalībvalstīm, kas nenošķir civillietas/komercietas un administratīvās lietas, par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits. **EL, LU**: administratīvajām lietām netiek nodrošināta neviena iespēja.

Papildus tam, ka procesuālie noteikumi ir piemēroti digitālo tehnoloģiju izmantošanai, tiesām un prokuratūrām jābūt atbilstošajiem rīkiem un infrastruktūrai, kas ļauj īstenot distances saziņu un drošu attālināto piekļuvi darbavietai (42. attēls). Piemērota infrastruktūra un iekārtas ir nepieciešamas arī drošai elektroniskai saziņai starp tiesām/prokuratūrām un praktizējošiem juristiem un iestādēm (43. un 44. attēls).

IKT, arī novatoriskām tehnoloģijām, ir svarīga loma, lai atbalstītu tiesu iestāžu darbu. Tādējādi tās ievērojami uzlabo tiesu sistēmu kvalitāti. Dažādu digitālo rīku pieejamība tiesnešiem, prokuroriem un tiesu iestāžu darbiniekiem var uzlabot darba procesu, nodrošināt taisnīgu darba slodzes sadali un ļaut ievērojami samazināt izskatīšanai nepieciešamo laiku.

42. attēls. Digitālo tehnoloģiju izmantošana tiesās un prokuratūrās, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹²⁾).

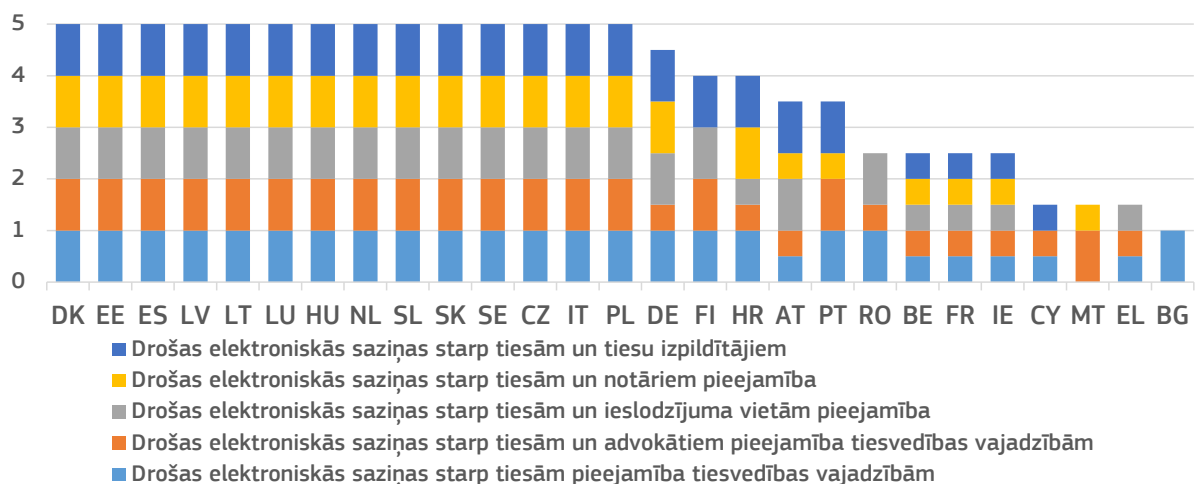
(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 7 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirts viens punkts, ja attiecīgi tiesas un prokuratūras izmanto konkrēto tehnoloģiju, un tika piešķirti 0,5 punkti, ja tie ne vienmēr izmanto attiecīgo tehnoloģiju.

Droša elektroniskā saziņa var veicināt tiesu sistēmu kvalitātes uzlabošanu. Iespēja tiesām elektroniski sazināties savā starpā, kā arī ar praktizējošiem juristiem un citām iestādēm, var racionalizēt procesus un mazināt saziņas papīra formā un fiziskas klātbūtnes nepieciešamību. Tas samazinātu pirmstiesas darbību un tiesvedības ilgumu.

43. attēls. Tiesas: elektroniskās saziņas rīki, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹³⁾)

⁹² Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

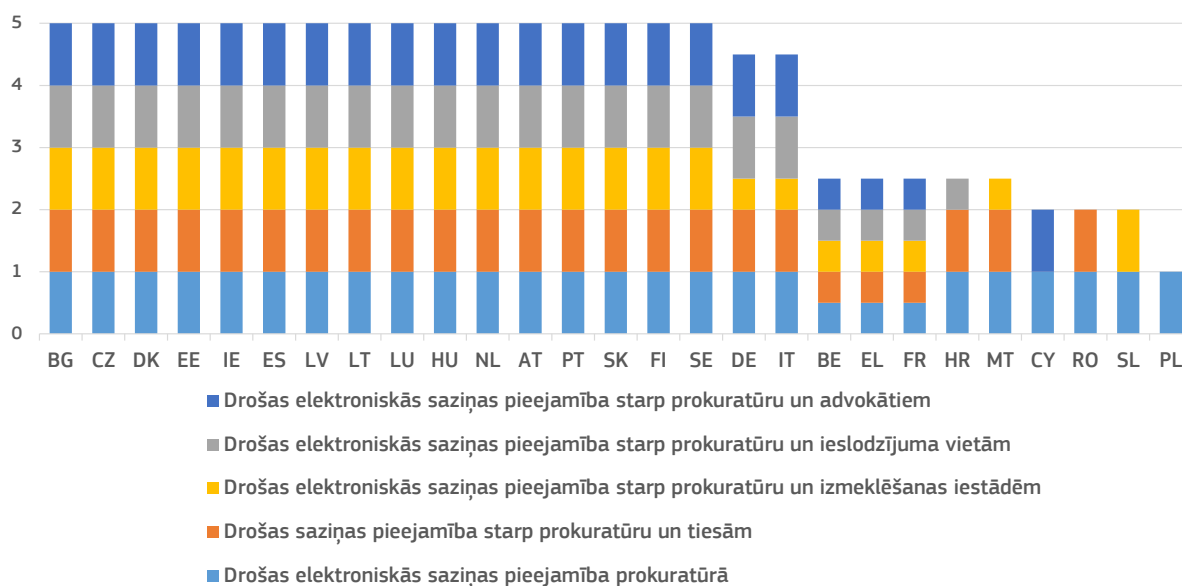
⁹³ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 5 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirts viens punkts, ja tiesām ir pieejama droša elektroniskā saziņa. Ja šāda iespēja nepastāv visās lietās, tika piešķirti 0,5 punkti. **FI**: notāru uzdevumi neattiecas uz tiesām. Tāpēc nav iemesla nodrošināt viņiem drošu savienojumu.

Prokuratūras ir ļoti svarīgas krimināltiesību sistēmas darbībai. Piekļuve drošam elektroniskajam saziņas kanālam varētu atvieglot to darbu un tādējādi uzlabot tiesvedības kvalitāti. Drošas elektroniskās saziņas iespēja starp prokuratūru un izmeklēšanas iestādēm, advokātiem un tiesām palīdzētu lietderīgāk un efektīvāk sagatavoties tiesvedībai tiesā.

44. attēls. Prokuratūra: elektroniskās saziņas rīki, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija⁹⁴))

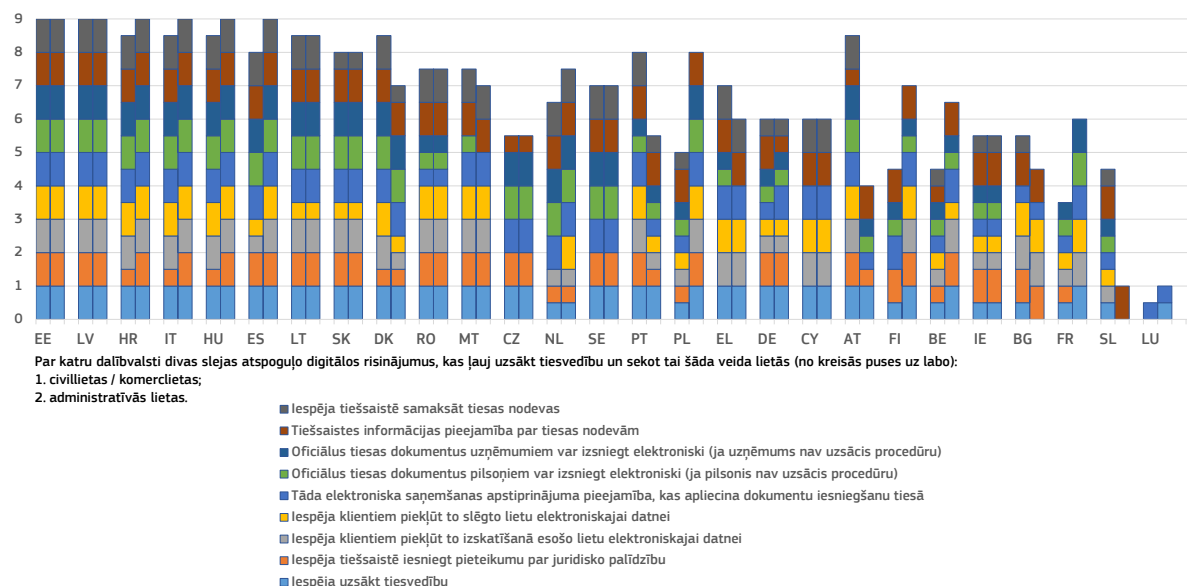
(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 5 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirts viens punkts, ja prokuratūrām ir pieejama droša elektroniskā saziņa. Ja šāda iespēja nepastāv visās lietās, tika piešķirti 0,5 punkti. Elektroniskās saziņas rīki prokuratūras gadījumā ietver saziņu ar advokātiem, ko nodarbina prokuratūra.

— Piekļuve tiesām tiešsaistē —

Iespēja konkrētus tiesvedības posmus izpildīt elektroniski ir tiesu sistēmu kvalitātes būtisks aspekts. Prasību iesniegšana elektroniski, iespēja uzraudzīt un virzīt procesu tiešsaistē vai nodot dokumentus elektroniski var pamanāmi veicināt tiesu iestāžu pieejamību iedzīvotājiem un uzņēmumiem (vai to likumīgajiem pārstāvjiem) un samazināt kavējumus un izmaksas. Šādu digitālo publisko pakalpojumu pieejamība palīdzētu tiesas padarīt pieejamākas iedzīvotājiem un uzņēmumiem un līdz ar to palielināt sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai.

⁹⁴ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

45. attēls. Digitālie risinājumi tiesvedības sākšanai un sekošanai tai civilīlētās / komerclīētās un administratīvajās lītās, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹⁵⁾)

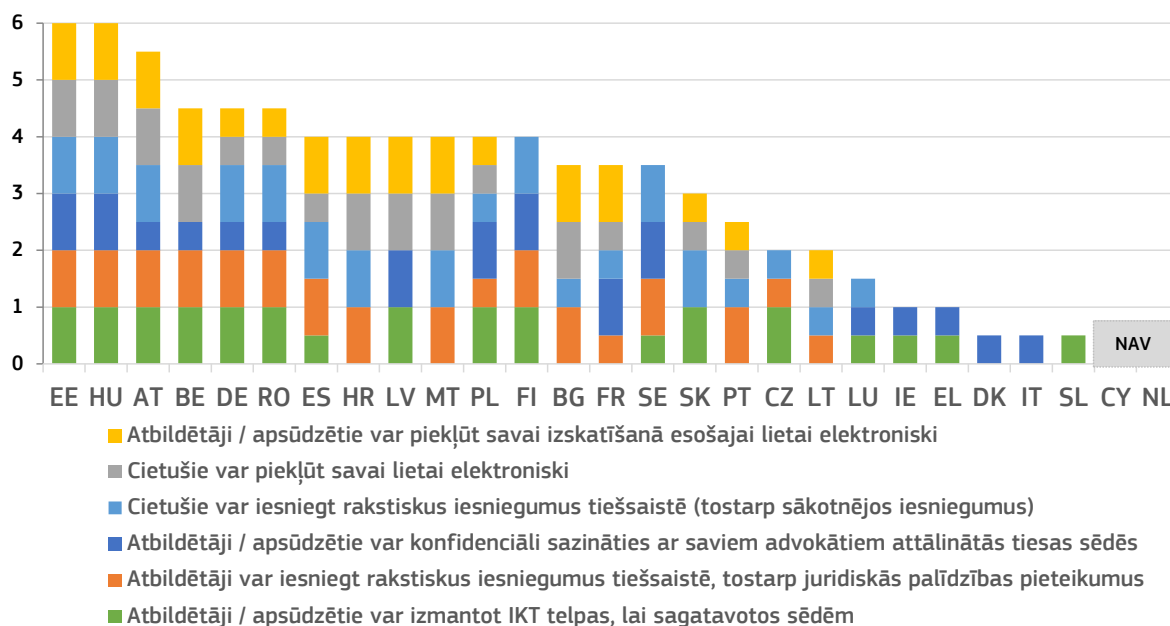

(*) Maksimālais iespējama rezultāts: 9 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirts viens punkts, ja konkrētā iespēja pastāv attiecīgi visās civilīlētās/komerclīētās, administratīvajās lītās un krimināllītās. Ja šāda iespēja nepastāv visās lītās, tika piešķirti 0,5 punkti. Dalībvalstīm, kas nenošķir civilīlētās/komerclīētās un administratīvajās lītās, par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits.

Digitālo rīku izmantošana tiesvedības īstenošanai un sekošanai tai krimināllītās arī var palīdzēt garantēt cietušo un atbildētāju tiesību aizsardzību. Piemēram, digitālie risinājumi var nodrošināt konfidencialu attālinātu saziņu starp atbildētājiem un to advokātiem, ļaut aizturētajiem atbildētājiem sagatavoties sēdei vai palīdzēt noziegumā cietušajiem izvairīties no sekundārās viktimizācijas.

⁹⁵ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

46. attēls. Digitālie risinājumi tiesvedības īstenošanai un sekošanai tai krimināllietās, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹⁶⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 6 punkti. Par katru kritēriju tika piešķirts viens punkts, ja konkrētā iespēja pastāv krimināllietās. Ja šāda iespēja nepastāv visās lietās, tika piešķirti 0,5 punkti.

— Spriedumu pieejamība —

Nodrošināta piekļuve spriedumiem tiešsaistē palielina tiesu sistēmu pārredzamību, palīdz iedzīvotājiem un uzņēmumiem saprast savas tiesības un var veicināt judikatūras konsekveni. Pasākumi tiesu nolēmumu publicēšanai tiešsaistē ir būtiski, lai varētu radīt lietotājiem draudzīgas meklēšanas iespējas ⁽⁹⁷⁾, kas padara judikatūru pieejamāku praktizējošiem juristiem un plašai sabiedrībai, ieskaitot cilvēkus ar invaliditāti. Ērta piekļuve judikatūrai un viegla tās atkalizmantošana padara tiesu sistēmu sadarbīgu ar algoritmiem, ļaujot izmantot inovatīvas “juridisko tehnoloģiju” lietojumprogrammas, kas palīdz praktiķiem.

Lai tiesu nolēmumus varētu publicēt tiešsaistē, ir nepieciešams rast līdzsvaru starp dažādām interesēm, ievērojot tiesiskā un politiskā regulējuma noteiktos ierobežojumus. Tiesu veiktajai personas datu apstrādei pilnā mērā piemērojama Vispārīgā datu aizsardzības regula ⁽⁹⁸⁾. Novērtējot, kādus datus publiskot, ir jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp tiesībām uz datu aizsardzību un pienākumu publiskot tiesas lēmumus, lai nodrošinātu tiesu sistēmas pārredzamību. Tas tā ir īpaši gadījumos, kad pastāv svarīgākas sabiedrības intereses, kas attaisno šo datu izpaušanu. Daudzās valstīs tiesību akti vai prakse paredz, ka tiesu nolēmumi pirms to publicēšanas ir sistemātiski vai pēc pieprasījuma jāanonimizē vai jāpseidonimizē ⁽⁹⁹⁾.

⁹⁶ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

⁹⁷ Sk. *Rokasgrāmatu augstāko tiesu administrēšanā*, kas sagatavota projektā “Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants”, 29. lpp.

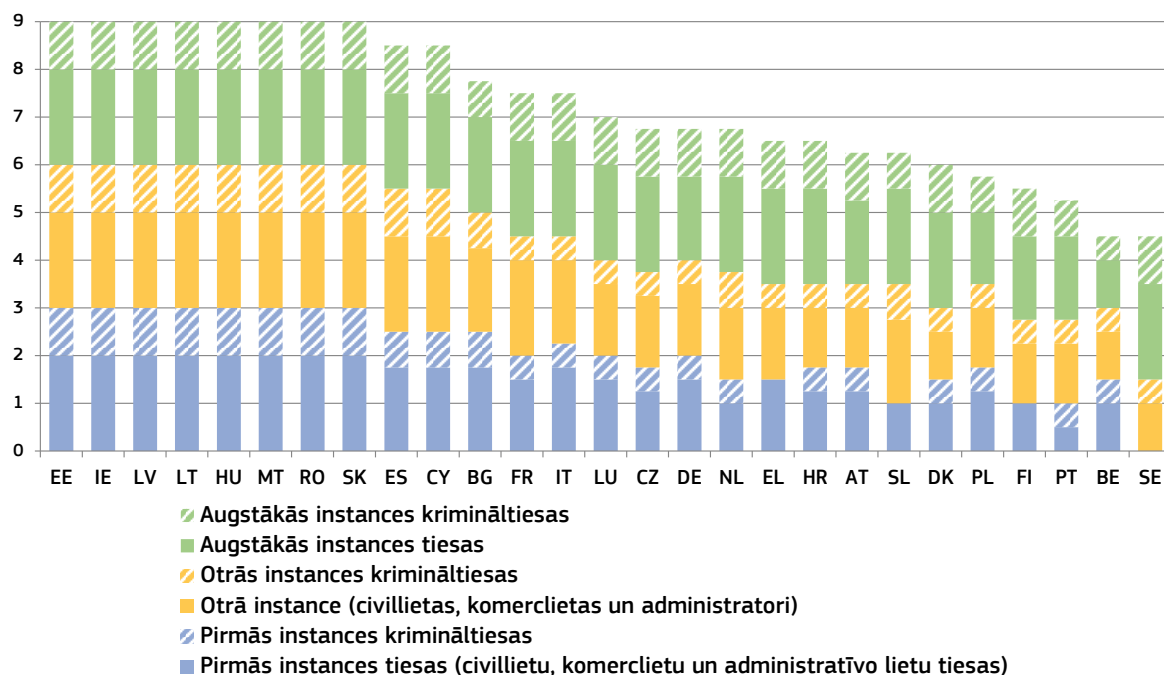
⁹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.).

⁹⁹ Anonimizāciju vai pseidonimizāciju efektīvāk var veikt ar algoritma palīdzību. Tomēr ir nepieciešama cilvēka veikta pārraudzība, jo algoritmi nesaprot kontekstu.

Tiesu iestāžu radītajiem datiem piemēro arī ES tiesību aktus par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu ⁽¹⁰⁰⁾.

Tiesu nolēmumu pieejamība mašīnlasāmā formātā ⁽¹⁰¹⁾, kā redzams 47. attēlā, veicina ar algoritmiem sadarbīgas tiesu sistēmas rašanos ⁽¹⁰²⁾.

47. attēls. Publicēto spriedumu pieejamība plašai sabiedrībai tiešsaistē, 2023. gads (*)
(civillietas / komercietas, administratīvās lietas un krimināllietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰³⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 9 punkti. Civillietām/komercietām un administratīvajām lietām un krimināllietām attiecīgi piešķirts viens punkts par katru instanci, ja ir pieejami visi spriedumi, 0,75 punkti, ja ir pieejama lielākā daļa spriedumu (vairāk par 50 %), un 0,5 punkti, ja pieejami daži spriedumi (mazāk par 50 %). Ja dalībvalstī ir tikai divas tiesu instances, punkti piešķirti par trim tiesu instancēm, atspoguļojot neesošajai instancei atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir šīs divas tiesību jomas (civiltiesības/komercietības un administratīvās tiesības), par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits. **BE:** civillietās un krimināllietās katra tiesa pati lemj par tās spriedumu publicēšanu. **DE:** katra federālā zeme lemj par pirmās instances spriedumu pieejamību tiešsaistē. **AT:** pirmās un otrās instances tiesneši izlemj, kurus spriedumus publicēt. Augstākās tiesas nolēmumi, ar kuriem apelācijas sūdzība tiek noraidīta, to izvērsti nepamatojot, netiek publicēti. Augstākās administratīvās tiesas nolēmumus, ko pieņēmis tiesnesis vienpersoniski, publicē, ja attiecīgais tiesnesis nolemj tos publicēt. Turklāt nolēmumi, kas ietver tikai juridiskus jautājumus, attiecībā uz kuriem jau pastāv pastāvīga Augstākās administratīvās tiesas judikatūra un nesarežģīti lēmumi par tiesvedības pārtraukšanu, netiek publicēti. **NL:** par publicēšanu tiesas lemj saskaņā ar publicētiem kritērijiem. **PT:** par publicēšanu lemj tiesā izveidota komisija. **SI:** netiek publicēti procesuālie nolēmumi, kam ir maza nozīme vai nav nekādas nozīmes attiecībā uz judikatūru; no nolēmumiem lietās, kas pēc būtības ir identiskas (piemēram, liela apjoma lietās), publicē tikai vadošo nolēmumu (kopā ar lietas materiālu sarakstu

¹⁰⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/98/EK (2003. gada 17. novembris) par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 345, 31.12.2003., 90. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1024 (2019. gada 20. jūnijs) par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 172, 26.6.2019., 56. lpp.).

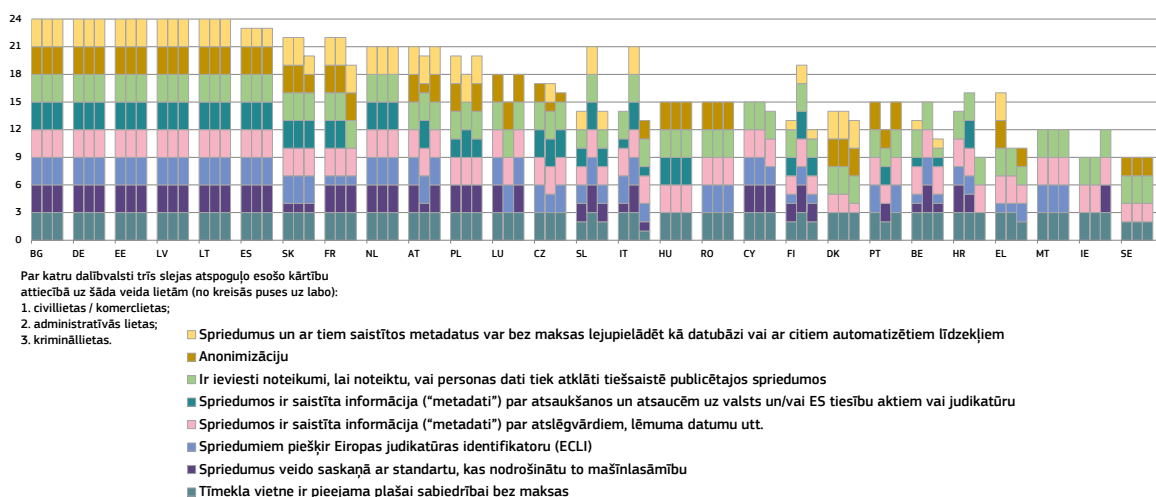
¹⁰¹ Atbilstīgi standartiem (piemēram, Akoma Ntoso) veidotus spriedumus un ar tiem saistītos metadatus var bez maksas lejupielādēt kā datubāzi vai ar citiem automatizētiem līdzekļiem (piemēram, lietojumprogrammas saskarni).

¹⁰² Sk. arī Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Datu stratēģija” (COM(2020) 66 final), Komisijas Balto grāmatu par mākslīgo intelektu. Eiropiska pieeja – izcilība un uzticēšanās (COM(2020) 65 final) un Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumus par labāko praksi saistībā ar Tiesas lēmumu publicēšanu tiešsaistē (OV C 362, 8.10.2018., 2. lpp.).

¹⁰³ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

ar tādu pašu saturu). Atsevišķas augstākās instances tiesas lemj par to, kurus spriedumus var publicēt. **SK**: nolēmumus par vairāku veidu civillietām, piemēram, mantošanas lietās vai par paternitātes noteikšanu, npublicē. **FI**: tiesas pieņem lēmumu, kuri spriedumi tiek publicēti.

48 .attēls. Mašīnlasāmu tiesu nolēmumu nodrošināšanas pasākumi, 2024. gads (*) (civillietas / komercietas, administratīvās lietas un krimināllietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰⁴⁾)

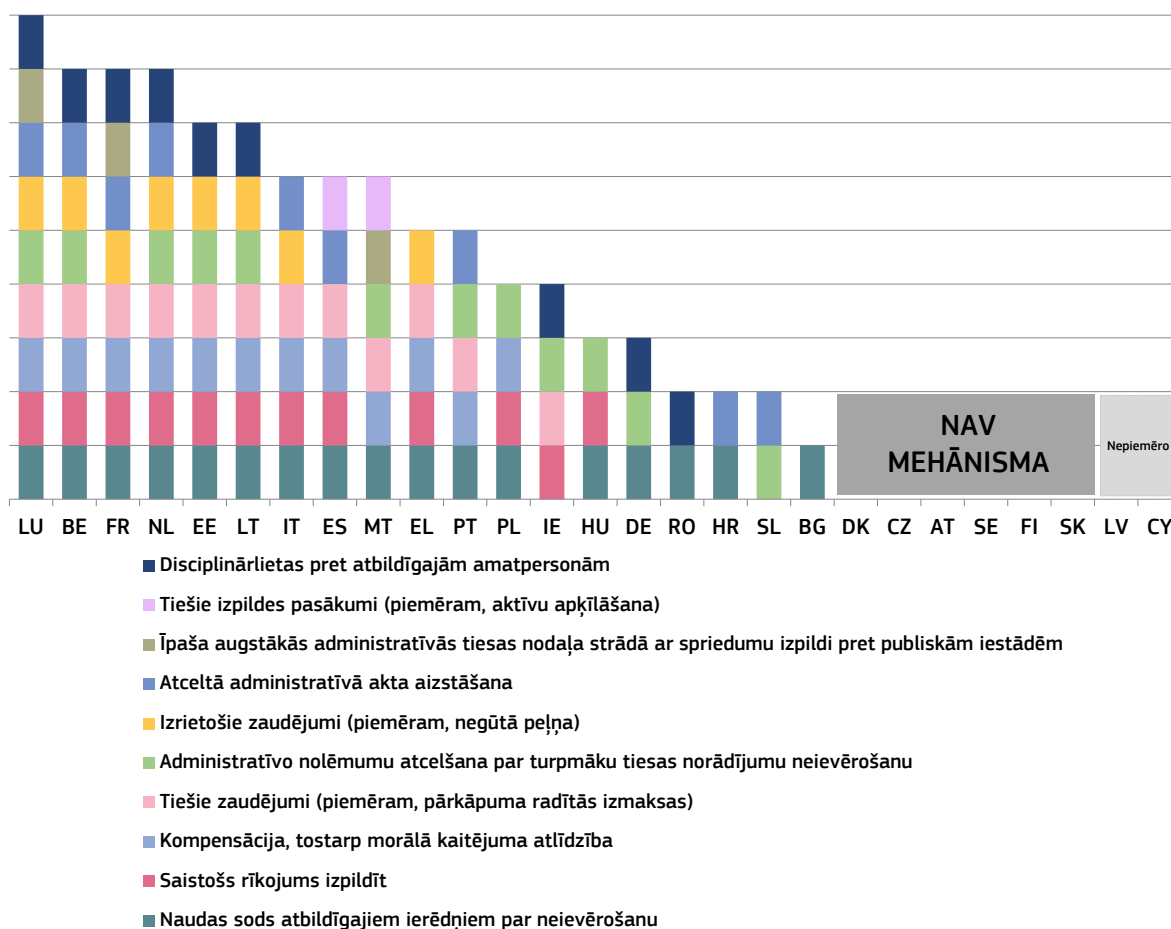

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 24 punkti par katru no lietu veidiem. Par katru no trijām instancēm (pirmo, otro, pēdējo) vienu punktu piešķir, ja ir aptverti visi tiesu nolēmumi. Ja konkrētā instancē ir aptverta tikai daļa tiesu nolēmumu, piešķir tikai puspunktu. Ja dalībvalstī ir tikai divas instances, punkti piešķirti par trīs instancēm, kā neesošo instanci atspoguļojot atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir administratīvās lietas un civillietas/komercietas, par abām tiesību jomām piešķirts vienāds punktu skaits. **ES**: Tiesu ģenerālpadomes (CGPJ) datubāzi nav atļauts izmantot komerciāliem nolūkiem vai informācijas masveida lejupielādei. Šīs informācijas atkalizmantošana datubāzu papildināšanai vai komerciāliem nolūkiem notiek saskaņā ar procedūru un nosacījumiem, ko ar Tiesu dokumentu centra starpniecību ir noteikusi CGPJ. **IE**: spriedumu anonimizācija notiek ģimenes tiesību, bērnu aprūpes un citās jomās, kurās likums prasa vai kurās tiesnesis nosaka, ka pušu vai personu identitāti nedrīkst izpaust.

¹⁰⁴ Dati par 2024. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

Tiesiskuma valstī publiskām iestādēm ir jāizpilda spriedumi un tie jāizpilda savlaicīgi. Saistošu tiesas nolēmumu efektīva izpilde ir arī būtiska, lai nodrošinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu iestāžu neatkarībai un autoritātei (¹⁰⁵). Pirmo reizi 49. attēlā ir norādīti mehānismi, kas ir ieviesti, lai palīdzētu augstākajām administratīvajām tiesām izpildīt spriedumus. Attēlā ir parādīts, kādi mehānismi ir ieviesti katrā dalībvalstī, un nav novērtēts, cik efektīvi tie ir vai cik bieži tie tiek izmantoti praksē.

49. attēls. Tiesu mehānismi, kas ieviesti, lai nodrošinātu administratīvo tiesu spriedumu izpildi, 2024. gads(*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar ACA-Europe (¹⁰⁶))

¹⁰⁵ CCJE atzinums Nr. 13 (2010) par tiesnešu lomu tiesu nolēmumu izpildē.

¹⁰⁶ Dati par 2024. gadu vākti, izmantojot ACA-Europe locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā.

2.2.4. Kopsavilkums par tiesu sistēmu kvalitāti

Viegla piekļuve, pietiekami resursi, iedarbīgi novērtēšanas rīki un digitalizācija ir faktori, kas veicina tiesu sistēmas augstu kvalitāti. Sabiedrība un uzņēmumi gaida, ka iedarbīgā tiesu sistēmā tiks pieņemti kvalitatīvi nolēmumi. 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverta salīdzinoša šo faktoru analīze.

Piekļūstamība

2025. gada rezultātu apkopojumā vēlreiz ir aplūkoti vairāki aspekti, kas veicina cilvēkiem ērtu tiesu sistēmu.

- 1) Tiesu iestāžu pieejamību, it īpaši nabadzīgiem iedzīvotājiem vai nabadzības riskam pakļautiem iedzīvotājiem, būtiski ietekmē **juridiskās palīdzības pieejamība un tiesas nodevu apmērs**. 23. attēlā ir redzams, ka trijās dalībvalstīs cilvēki, kuru ienākumi ir mazāki par *Eurostat* noteikto nabadzības riska sliekšni, nevar saņemt juridisko palīdzību. Tiesas nodevu apmērs (24. attēls) kopš 2016. gada kopumā ir saglabājis nemainīgs prasībām ar mazu vērtību, lai gan četrās dalībvalstīs tiesas nodevas apmērs bija lielāks nekā 2023. gadā. Tiesas nodevu slogs joprojām ir proporcionāli lielāks prasībām ar mazu vērtību. Grūtības pieprasīt juridisko palīdzību apvienojumā ar lielajām tiesas nodevām trijās dalībvalstīs varētu atturēt nabadzīgos iedzīvotājus no vērsšanās tiesu iestādēs. 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā otro reizi ir **norādīta arī juridiskās palīdzības likme, ko saņem krimināltiesību aizstāvības advokāti** par konkrētu krimināllietu. Redzams, ka starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības attiecībā uz summām, ko advokāti saņemtu no publiskā budžeta (25. attēls).
- 2) 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir veikta turpmāka analīze par to, kā dalībvalstis veicina strīdu **alternatīvas izšķiršanas (SAI)** metožu (26. attēls) brīvprātīgu izmantošanu, it īpaši digitālo tehnoloģiju izmantošanas iespēju. 2024. gadā popularizēšanas centieni kopumā pieauga: sešas dalībvalstis ziņoja, ka izmanto vairāk popularizēšanas līdzekļus, sevišķi par SAI metodēm patērētāju strīdos. SAI metožu popularizēšanas veidu skaits administratīvo strīdu gadījumā joprojām ir mazāks nekā citos strīdos, taču kopš 2023. gada arī tas ir palielinājies.
- 3) 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā atkal ir izvērtēti īpaši pasākumi attiecībā uz **tiesu iestāžu pieejamību personām, kas ir pakļautas diskriminācijas riskam, un vecāka gadagājuma cilvēkiem**. 27. attēlā redzams, ka 18 dalībvalstīs ir veikšanas pasākumus, lai palielinātu diskriminācijas riskam pakļauto personu informētību par to, kur iegūt juridisko informāciju un palīdzību. 16 dalībvalstīs tiek veikti pasākumi, lai padarītu juridisko palīdzību pieejamāku vecāka gadagājuma cilvēkiem, un 17 dalībvalstīs NVO vai līdztiesības iestādēm ir tiesības ierosināt tiesvedību viena vai vairāku cietušo vārdā vai viņu atbalstam vai piedalīties tajā. 20 dalībvalstīs ir ieviesti risinājumi, kā palīdzēt vecāka gadagājuma cilvēkiem piedalīties tiesvedībā, tai skaitā saņemt tiesas paziņojumus pa pastu.
- 4) 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā otro reizi ir norādīti **konkrēti izvēlēti pasākumi attiecībā uz pārstāvības prasībām**, kas aizsargā patērētāju kolektīvās intereses. 28. attēlā redzams, ka 23 dalībvalstīs ir vismaz viens šāds pasākums. Visizplatītākie no izvēlētajiem pasākumiem ir īpaši pasākumi patērētāju informēšanai par tiesas procesiem un to rezultātiem, kā arī pasākumi tiesnešu apmācīšanai pārstāvības prasību efektīvā pārvaldībā – tādi ir ieviesti 12 dalībvalstīs.
- 5) 29. attēlā redzams, ka visās dalībvalstīs ir kādi **īpaši pasākumi attiecībā uz bērniem draudzīgu tiesu sistēmu un tiesvedību gan civilīetās un krimināllietās, gan**

kriminālās justīcijas lietās. Vienpadsmit dalībvalstīs ir ieviesti visi 9 uzraudzītie īpašie pasākumi, tai skaitā, piemēram, īpaši izstrādāta, bērniem draudzīga tīmekļa vietne un palīdzības tālruni, kam jāsniedz informācija par tiesu sistēmu, vai arī pasākumi, kas ieviesti, lai bērnu, kad viņiem tiek atņemta brīvība, nošķirtu no pieaugušajiem. Visās dalībvalstīs tiesas vai ārpustiesas procesos iesaistīto bērnu privātums un personas dati tiek aizsargāti saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Turklāt visās dalībvalstīs ir bērniem draudzīgi specializēti apstākļi / tiesas sēžu zāles, kurās iztaujā bērnus. Kartējums ar **konkrētiem pasākumiem bērniem, kuri ir iesaistīti kriminālprocesā kā cietušie, aizdomās turētie vai apsūdzētie** (30. attēls), liecina, ka, piemēram, 26 dalībvalstīs sniedz informāciju par cietušā vai aizdomās turētā tiesībām un nodrošina tiesvedību bērniem draudzīgā veidā, bet 15 dalībvalstīs jebkāda veida brīvības atņemšana bērniem tiek izmantota tikai kā pēdējā iespēja un uz visīsāko iespējamo laiku.

- 6) 31. attēlā redzams, ka visās dalībvalstīs ir daži **īpaši pasākumi noziegumos cietušajiem**. Lielākajā daļā dalībvalstu ir ieviesta lielākā daļa uzraudzīto īpašo pasākumu, tai skaitā, piemēram, finansiāla palīdzība gadījumos, kad likumpārkāpējs nemaksā piespiesto kompensāciju, vai iespēja cietušajiem pieprasīt pārskatīt lēmumus par aizsardzības pasākuma vai mutiskā vai rakstiskā tulkojuma nodrošināšanu. Ja kriminālprocesā tiek pārkāptas viņu tiesības, lielākajā daļā dalībvalstu cietušajiem ir tiesības uz aizsardzības pasākumiem, juridisko palīdzību vai tiesības tikt uzklautiem. 32. attēlā redzams, ka visās dalībvalstīs ir daži **īpaši pasākumi attiecībā uz personām, kas cietušas no vardarbības pret sievietēm / vardarbības ģimenē**. Gandrīz visās dalībvalstīs ir ieviesti pasākumi, lai aizsargātu cietušo un liecinieku tiesības un intereses un nodrošinātu, ka vajadzības gadījumā tiek novērsta cietušo un vainīgo saskarsme. Gandrīz visās dalībvalstīs NVO un/vai līdztiesības iestādes var palīdzēt cietušajiem un/vai atbalstīt cietušos.

Resursi

Augstas kvalitātes tiesu sistēmas dalībvalstīs ir atkarīgas no pietiekamiem finanšu resursiem un cilvēkresursiem. Tam ir vajadzīgi pienācīgi ieguldījumi fiziskajā un tehniskajā infrastruktūrā, sākotnējā un pastāvīgā apmācībā un tiesnešu daudzveidībā, arī dzimumu līdzsvarā. 2025. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina par turpmāk izklāstīto.

- 7) **Finanšu resursu** ziņā vispārējās valdības izdevumi tiesām 2023. gadā kopumā palielinājās visās dalībvalstīs, ņemot vērā iedzīvotāju skaitu, savukārt sešās dalībvalstīs tie samazinājās salīdzinājumā ar IKP. Tas joprojām liecina par ievērojamām atšķirībām dalībvalstu izdevumu līmeņos – gan uz vienu iedzīvotāju, gan procentos no IKP (33. un 34. attēls).
- 8) Arī 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā tiek pētīta situācija dalībvalstīs attiecībā uz algām tiesu sistēmā. Trešo reizi rezultātu apkopojumā ir redzama **tiesnešu un prokuroru gada algas** attiecība pret vidējo gada algu valstī (35. attēls). Otro reizi ir redzama arī **tiesas un prokuratūras ekspertu gada algas attiecība** pret vidējo gada algu valstī (36. attēls). Abi skaitļi liecina par plašām atšķirībām starp dalībvalstīm. Turklāt 36. attēlā redzams, ka 16 dalībvalstīs tiesu speciālisti karjeras sākumā saņem mazāku atalgojumu par valsts vidējo algu. 13 dalībvalstīs tas attiecas arī uz prokuratūras speciālistiem.
- 9) 19 dalībvalstīs **sievietes** joprojām ieņem mazāk nekā 50 % tiesnešu amatu augstākās tiesas līmenī (38. attēls), savukārt astoņās dalībvalstīs vismaz puse tiesnešu augstāko tiesu līmenī ir sievietes. Dati par trīs gadu periodu no 2021. gada līdz 2024. gadam liecina par atšķirīgiem līmeņiem un tendencēm dalībvalstīs.

Digitalizācija

Kopš 2021. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverta daļa, kurā ir sīki izpētīti ar tiesu sistēmu digitalizāciju saistīti aspekti. Lai gan dalībvalstis jau izmanto digitālus risinājumus dažādos kontekstos un dažādā apmērā, joprojām pastāv iespējas veikt uzlabojumus.

- 10) Visas 27 dalībvalstis **tiešsaistē nodrošina informāciju par savu tiesu sistēmu**, arī tīmekļvietnes ar skaidru informāciju par to, kā piekļūt juridiskajai palīdzībai, par tiesas nodevām un atbilstības kritērijiem to samazināšanai (40. attēls). Situācija saglabājas stabila salīdzinājumā ar pagājušo gadu, tomēr starp dalībvalstīm pastāv zināmas atšķirības attiecībā uz informāciju un to, cik lielā mērā tā atbilst cilvēku vajadzībām. Piemēram, 11 dalībvalstis plašai sabiedrībai nodrošina izglītošanu par juridiskajām tiesībām, izmantojot interaktīvus mācību rīkus tiešsaistē. 26 dalībvalstis sniedz skaidri redzamu un saprotamu informāciju par juridisko palīdzību.
- 11) Sešās dalībvalstīs ir **digitālo tehnoloģiju izmantošanai piemēroti procesuālie noteikumi** (41. attēls), kuri sniedz iespēju pilnīgi vai lielā mērā izmantot distances saziņu un pieņemt pierādījumus tikai digitālā formā. 23 dalībvalstīs tas ir iespējams tikai noteiktos gadījumos. Tomēr kopš 2020. gada šajā ziņā ir vērojams stabils vispārējs progress.
- 12) 42. attēlā ir parādītas **tiesu un prokuratūru izmantotās digitālās tehnoloģijas**. Redzams, ka dalībvalstis neizmanto visu potenciālu, ko paredz procesuālie noteikumi (sal. ar 41. attēlu). Dalībvalstu tiesām, prokuroriem un tiesu iestāžu darbiniekiem ir pieejami dažādi digitālie rīki, piemēram, lietu pārvaldības sistēmas, videokonferenču sistēmas un tāldarba iespēja. Tomēr ir iespējams panākt lielāku progresu elektroniskās lietu sadales sistēmās, kurās automātiska sadale ir pamatota ar objektīviem kritērijiem.
- 13) Tiesu rīcībā visās dalībvalstīs ir daži **droši elektroniskie saziņas rīki**, lai gan tikai 14 dalībvalstīs ir šādi rīki visu veidu saziņai, kas tiek uzraudzīta, un visos gadījumos (43. attēls). Piecās dalībvalstīs joprojām nav rīku digitālai saziņai ar notāriem, aizturēšanas iestādēm vai tiesu izpildītājiem / tiesu amatpersonām. Visas dalībvalstis arī **nodrošina drošu elektronisko saziņu prokuratūrā** (44. attēls). Visas dalībvalstis, izņemot vienu, nodrošina drošu elektronisko saziņu starp prokuratūrām un tiesām. Piecās dalībvalstīs joprojām nav rīku elektroniskai saziņai starp prokuratūras dienestiem un aizstāvības advokātiem.
- 14) Civillietās/komerclietās un administratīvajās lietās 24 dalībvalsts nodrošina fiziskām personām un uzņēmumiem (vai to likumīgajiem pārstāvjiem) **pieeju izskatīšanā esošajām vai slēgtajām lietām tiešsaistē** (45. attēls), lai gan tas tiek īstenots dažādā apmērā. Attiecībā uz digitālajiem risinājumiem tiesvedības veikšanai un dalībai tajā krimināllietās 46. attēlā redzams, ka cietušie vai nu daļēji, vai pilnībā var iesniegt rakstiskas liecības tiešsaistē 18 dalībvalstīs. Tomēr 11 dalībvalstīs atbildētājiem un cietušajiem nav iespēju sekot līdzi savai lietai vai vest to elektroniski.
- 15) **Piekļuve tiesas spriedumiem tiešsaistē** (47. attēls) salīdzinājumā ar pagājušo gadu ir saglabājusies stabila. Tiešsaistē ir pieejami galvenokārt augstāko instanču spriedumi.
- 16) Tāpat kā iepriekšējos gados, 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir analizēti **mašīnlasāmu tiesu nolēmumu nodrošināšanas pasākumi** (48. attēls). Visās dalībvalstīs ir ieviesti vismaz daži pasākumi attiecībā uz civillietām / komerclietām, administratīvajām lietām un krimināllietām, tomēr ir vērojamas to būtiskas atšķirības.

Kopumā ir tendence ieviest vairāk pasākumu, jo īpaši, lai spriedumus varētu lejupielādēt bez maksas (datubāzes un citi automatizēti risinājumi), lai padarītu spriedumus mašīnlasāmus vai lai anonimizētu/pseidonimizētu spriedumus, izmantojot algoritmus. 2023. gadā deviņas dalībvalstis ziņoja par uzlabojumiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt 10 dalībvalstīs situācija saglabājās stabila. Tiesu sistēmas, kurās ir pasākumi, kas ļauj modelēt spriedumus saskaņā ar standartiem, kuri nodrošina to mašīnlasāmību, domājams, nākotnē varētu sasniegt labākus rezultātus.

- 17) Pirmo reizi 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegti dati par **administratīvo spriedumu izpildes mehānismiem** (49. attēls) augstāko administratīvo jurisdikciju līmenī. Lielākajā daļā dalībvalstu (17) ir ieviests kaut kāda veida mehānisms lēmumu izpildei, un 16 dalībvalstīs augstākās administratīvās tiesas ir tiesīgas piemērot sodus par to spriedumu neizpildi. Tieši izpildes pasākumi, piemēram, aktīvu apķīlāšana, ir pieejami tikai divās dalībvalstīs.

2.3. Tiesu sistēmu neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība, kas ir neatņemama tiesas lēmumu pieņemšanas sastāvdaļa, ir ES tiesībās noteikta prasība, kas izriet no efektīvas tiesiskās aizsardzības principa, kurš minēts LES 19. pantā, un no ES Pamattiesību hartas 47. pantā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesā⁽¹⁰⁷⁾. Tiesu neatkarība ietver:

a) **ārējo neatkarību**, kas nozīmē, ka attiecīgā struktūra pilda savas funkcijas autonomi un tā nav hierarhiski ierobežotās vai pakļautības attiecībās ne ar vienu subjektu, kā arī tā nesaņem rīkojumus vai norādījumus ne no viena subjekta, un tārad tā ir aizsargāta no ārējas iejaukšanās vai spiediena, kas varētu apdraudēt tās locekļu pieņemtā sprieduma neatkarību un ietekmēt to lēmumus; kā arī

b) **iekšējo neatkarību un objektivitāti**, saglabājot vienādu distanci attiecībā pret tiesvedības pusēm un to attiecīgajām interesēm saistībā ar konkrētās tiesvedības priekšmetu⁽¹⁰⁸⁾ un aizsargājot atsevišķus tiesnešus no nepamatota iekšēja spiediena tiesu iestādēs⁽¹⁰⁹⁾.

Tiesu sistēmas neatkarībai ir izšķiroša nozīme, lai garantētu, ka tiks aizsargātas visas tiesības, kuras attiecībā uz fiziskām personām izriet no ES tiesībām, un saglabātas dalībvalstu kopīgās vērtības, kas izklāstītas LES 2. pantā, tai skaitā tiesiskums⁽¹¹⁰⁾. ES tiesiskās kārtības saglabāšana ir ļoti svarīga visiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kuru tiesības un brīvības tiek aizsargātas ES tiesībās.

Priekšstats par tiesu iestāžu lielu neatkarību ir būtisks, lai nodrošinātu uzticēšanos, kāda tiesiskumam ir jārada personām tiesiskā sabiedrībā. Tas arī palīdz radīt izaugsmi veicinošu

¹⁰⁷ Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=LV>.

¹⁰⁸ Tiesas 2025. gada 6. marta spriedums apvienotajās lietās *D. K. and Others v Prokuratura Rejonowa (Withdrawal of cases)*, C-647/21 un C-648/21, EU:C:2025:143, 2025. gada 25. februāra spriedums (Virspalāta) apvienotajās lietās *XL and Others (Judicial salaries)*, C-146/23 un C-374/23, EU:C:2025:109, 2024. gada 14. novembra spriedums lietā *S. S.A. v C. sp. z o.o. (Allocation of cases)*, C-197/23, EU:C:2024:956; 2022. gada 22. februāra spriedums lietā *RS (Effect of the decisions of a constitutional court)*, C-430/21, EU:C:2022:99; 2021. gada 16. novembra spriedumu apvienotajās lietās *Criminal proceedings against WB and Others*, no C-748/19 līdz C-754/19, EU:C:2021:931; 2021. gada 6. oktobra spriedums lietā *W. Ž.*, C-487/19, EU:C:2021:798; 2021. gada 15. jūlija spriedums lietā *Commission v. Poland*, C-791/19, EU:C:2021:366; 2021. gada 2. marta spriedums lietā *AB*, C-824/18, EU:C:2021:153; 2019. gada 19. novembra spriedums lietās *A. K. u.c.* C-585/18, C-624/18 un C-625/18, EU:C:2019:982, 121. un 122. punkts; 2019. gada 5. novembra spriedums lietā *Komisija/Polija* C-192/18, EU:C:2019:924; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija* C-619/18, EU:C:2019:531 73. un 74. punkts; 2018. gada 27. februāra spriedums lietā *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* C-64/16, EU:C:2018:117, 44. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *Minister for Justice and Equality* C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 65. punkts.

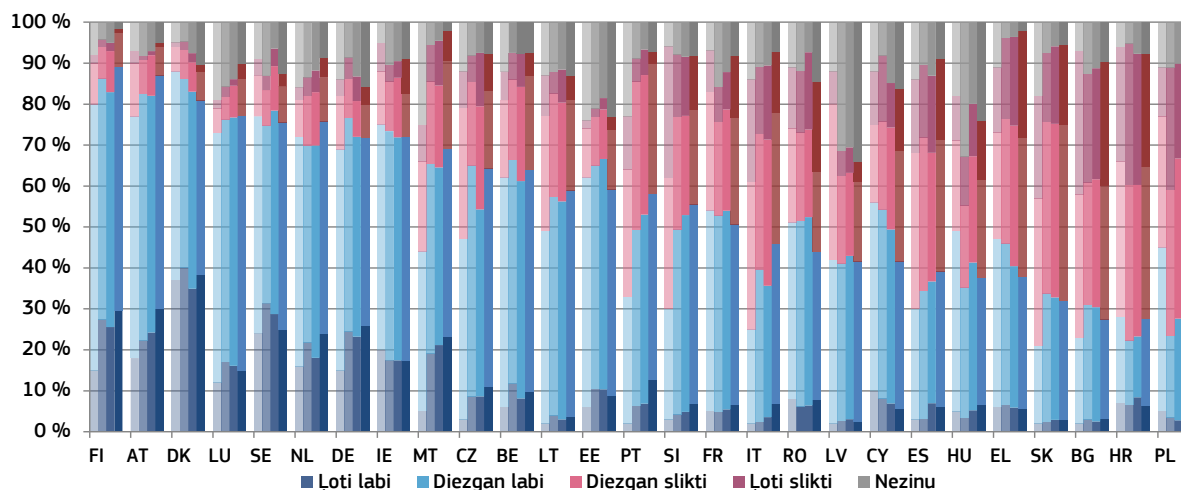
¹⁰⁹ Tiesas 2024. gada 11. jūlija spriedums (Virspalāta) lietās *Hann-Invest* C-554/21 un C-622/21, EU:C:2024:594. Augstākās tiesas kā pēdējās instances tiesas un augstākās instances / apelācijas tiesas kopumā ir ļoti svarīgas, lai nodrošinātu tiesību aktu vienādu piemērošanu dalībvalstīs. Tomēr tiesu sistēmas hierarhiskajai organizācijai nevajadzētu mazināt individuālu neatkarību (Ieteikums CM/Rec(2010)12, 22. punkts). Augstākajām tiesām nebūtu jāsniedz norādījumi tiesnešiem par to, kā viņiem būtu jālemj atsevišķās lietās, izņemot prejudiciālus nolēmumus vai lemjot par tiesību aizsardzības līdzekļiem saskaņā ar likumu (Ieteikums CM/Rec(2010)12, 23. punkts). Tiesu varas hierarhiska organizācija tādā nozīmē, ka tiesneši savās tiesu nolēmumu pieņemšanas darbībās tiek pakļauti augstākām instancēm, būtu kļajš iekšējās neatkarības principa pārkāpums, uzskata Venēcijas komisija (Venēcijas komisija, Ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību, I daļa: tiesu neatkarība, Pētījums Nr. 494/2008, 2010. gada 16. marts, CDL-AD(2010)004, 68.–72. punkts). Jebkurai judikatūras unifikācijas procedūrai ir jāatbilst varas dalīšanas pamatprincipiem, un arī pēc šāda augstākās instances / Augstākās tiesas nolēmuma visām tiesām un tiesnešiem ir jāsaģlabā iespēja neatkarīgi un objektīvi izvērtēt savas lietas un atšķirt jaunas lietas no interpretācijas, ko iepriekš unificējusi augstākās instances / Augstākā tiesa (2022. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, 45. lpp.).

¹¹⁰ Tiesas 2023. gada 5. jūnija spriedums lietā *Commission v. Poland*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 354. punkts un citētā judikatūra.

uzņēmējdarbības vidi, jo priekšstats par neatkarības trūkumu var atturēt no ieguldījumu veikšanas. Rezultātu apkopojumā ir ietverti tiesu neatkarības rādītāji attiecībā uz ieguldījumu aizsardzības efektivitāti. Papildus rādītājiem par priekšstatu attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību, kas gūts no dažādiem avotiem, rezultātu apkopojumā ir ietverti rādītāji par to, kā tiek organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību konkrētu veidu situācijās, kurās to neatkarība varētu būt apdraudēta. Tas atspoguļo ieguldījumu, ko sniedzis Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (ENCJ), ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls (NPSJC) un Eiropas Savienības dalībvalstu Augstāko tiesu prokuratūru vai līdzvērtīgu iestāžu tīkls (NADAL tīkls).

2.3.1. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību un ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāte

50. attēls. Kā plaša sabiedrība vērtē tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eiropabarometrs ⁽¹¹⁾) – no kreisās uz labo pusi, gaišās krāsas: 2016., 2023. un 2024. gads, tumšās krāsas: 2025. gads)

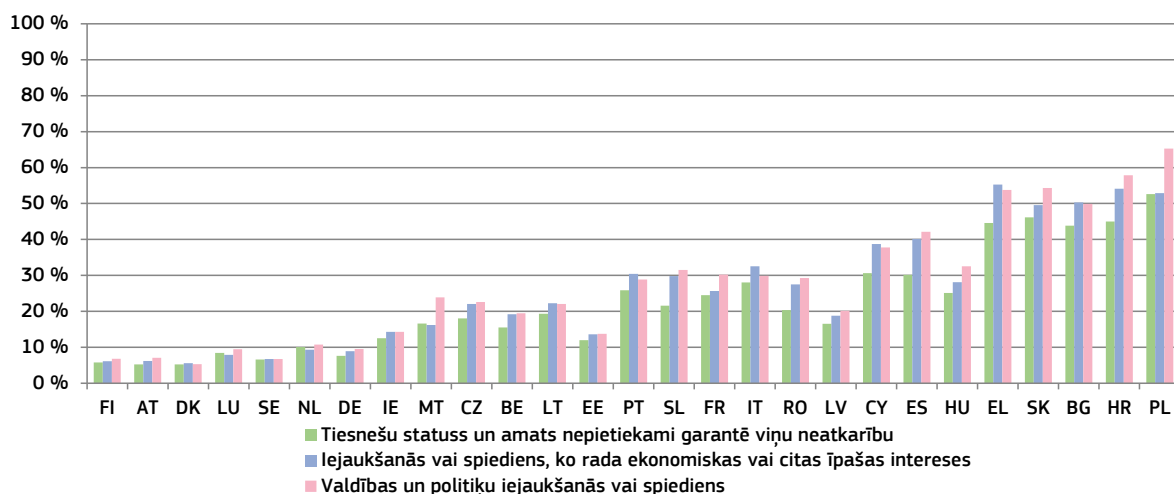

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

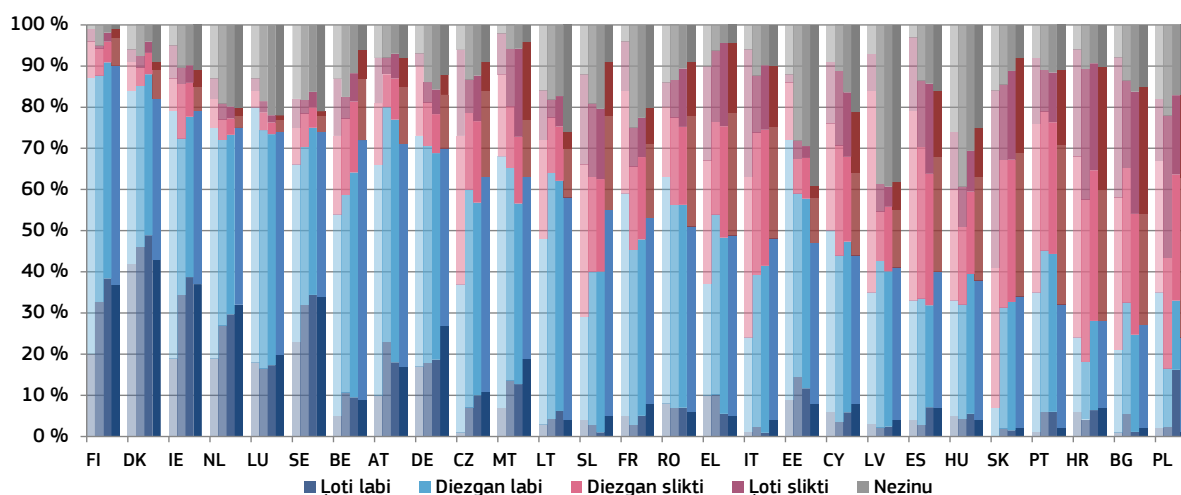
51. attēlā ir atspoguļoti galvenie respondentu norādītie iemesli priekšstatam par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu. Respondenti no plašas sabiedrības, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 50. attēlā.

¹¹¹ Eiropabarometra aptauja FL555, veikta no 2025. gada 13. līdz 29. janvārim. Atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (jūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#surveys.

51. attēls. Galvenie iemesli plašas sabiedrības priekšstatam par neatkarības trūkumu (visu respondentu īpatsvars – augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ⁽¹¹²⁾).

52. attēls. Kā uzņēmumi vērtē tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ⁽¹¹³⁾) – no kreisās uz labo pusi, gaišās krāsas: 2016., 2023. un 2024. gads, tumšās krāsas: 2025. gads)

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

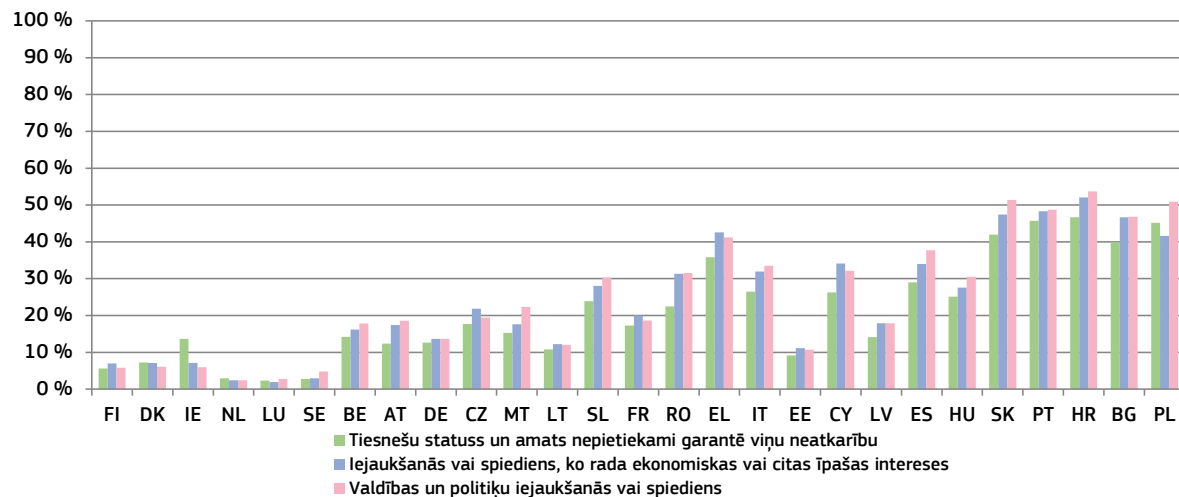
53. attēlā ir atspoguļoti galvenie uzņēmumu norādītie iemesli priekšstatam par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā

¹¹² Eirobarometra aptauja FL555, atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par jūsu valsts tiesu sistēmas neatkarību: ļoti lielā mērā, zināmā mērā, ne īpaši, nemaz?”, ja atbilde uz 1. jautājumu ir “diezgan maza” vai “ļoti maza”.

¹¹³ Eirobarometra aptauja FL555, veikta no 2025. gada 13. līdz 29. janvārim, atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (jūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#surveys.

“diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 52. attēlā.

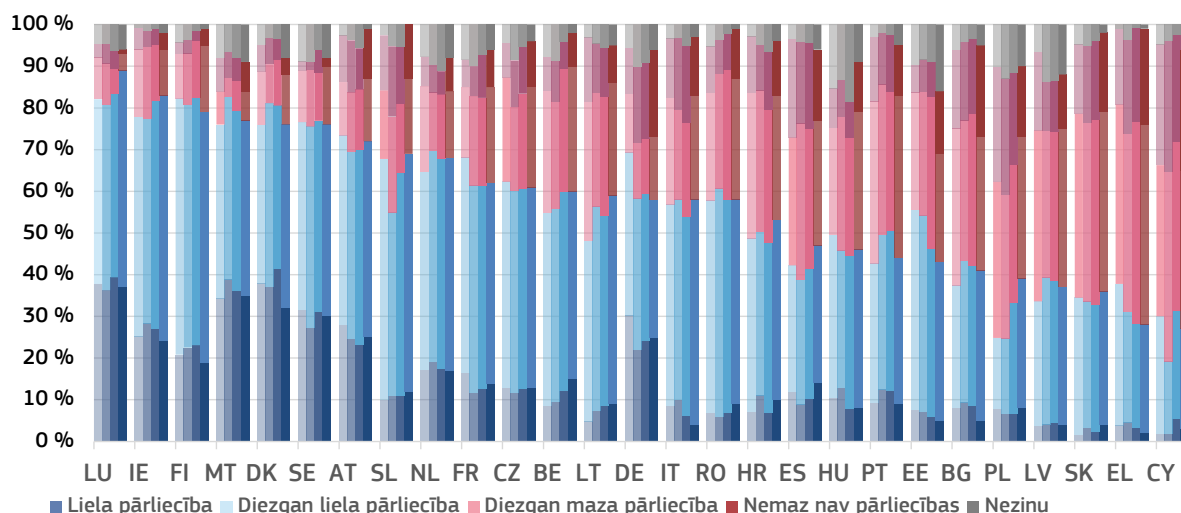
53. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam par neatkarības trūkumu (visu respondentu vērtējums – augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eiropabarometrs ¹¹⁴)).

¹¹⁴ Eiropabarometra aptauja FL555; atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (jūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti lielā mērā, zināmā mērā, ne īpaši, nemaz?”, ja atbilde uz 1. jautājumu bija “diezgan maza” vai “ļoti maza”.

Ieguldījumu veicināšana, atvieglošana un aizsardzība ir ES vienotā tirgus galvenās prioritātes. ES tiesību aktu mērķis ir saglabāt harmonisku līdzsvaru starp ieguldījumu aizsardzību un citu sabiedrības interešu mērķu sasniegšanu, kas uzlabo cilvēku labklājību. 54. attēlā ceturto reizi redzams rādītājs par to, kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā saistībā ar, viņuprāt, nepamatotiem valsts lēmumiem vai bezdarbību.

54. attēls. Kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā (*) (avots: Eirobarometrs ⁽¹¹⁵⁾ – no kreisās uz labo pusi, gaišās krāsas: 2022., 2023. un 2024. gads, tumšās krāsas: 2025. gads)

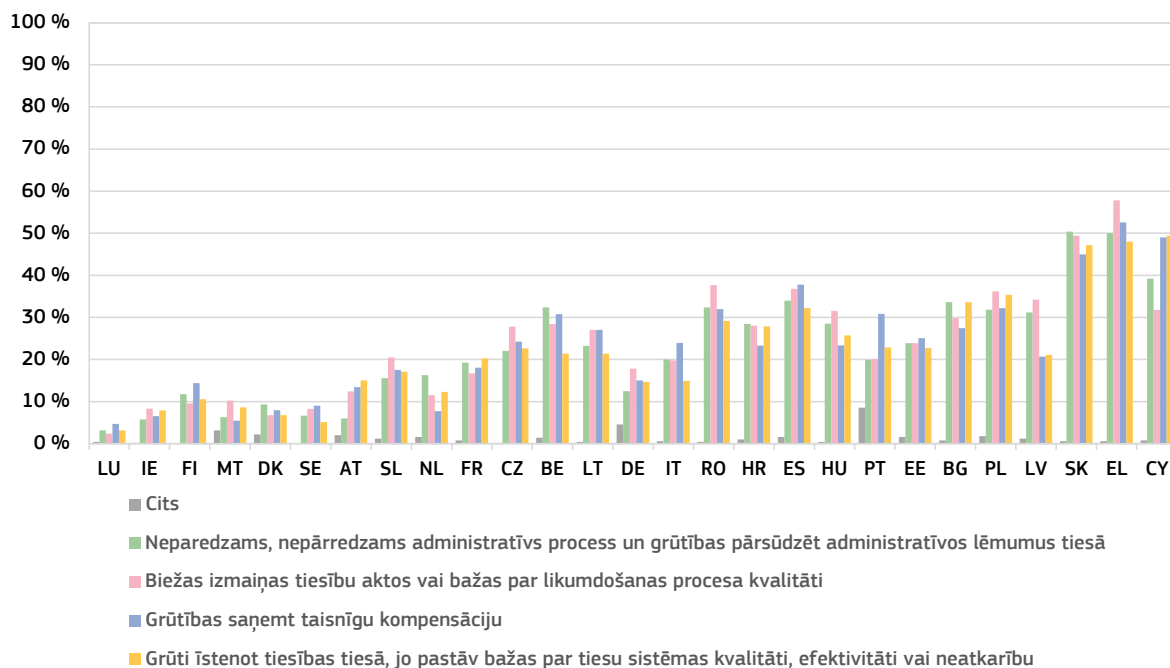

(*) Vispirms dalībvalstis ir sakārtotas pēc to respondentu kopējā īpatsvara, kuri ir paziņojuši, ka ir ļoti vai diezgan pārliecināti par ieguldījumu aizsardzību, ko nodrošina tiesību akti un tiesas ("pārliecināti" kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds atbildes "ļoti liela" īpatsvars, tās tiek sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka viņiem ir "diezgan maza" vai "pavisam maza" pārliecība par investīciju aizsardzības efektivitāti (pilnībā nav pārliecības); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds atbildes "pilnīga pārliecība" un atbildes "pilnīgi nav pārliecības" īpatsvars, tās tiek sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka viņi ir "ļoti pārliecināti" par investīciju aizsardzības efektivitāti; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds atbildi "pilnīga pārliecība", "pilnīgi nav pārliecības" un "ļoti liela pārliecība" īpatsvars, tās tiek sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka viņi ir "ļoti nepārliecināti" par investīciju aizsardzības efektivitāti.

55. attēlā redzami galvenie uzņēmumu norādītie iemesli priekšstatam, ka pastāv tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitātes trūkums ieguldījumu aizsardzībā. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja savu pārliecinātību kā "diezgan nepārliecināts" vai "ļoti nepārliecināts", varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no četriem iemesliem (daži norādīja atbildi "cits"). Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 54. attēlā.

¹¹⁵ Eirobarometra aptauja FL555, veikta no 2025. gada 13. līdz 29. janvārim, atbildes uz 3. jautājumu: "Cik lielā mērā esat pārliecināts, ka tiesību akti un tiesas (jūsu valstī) aizsargās jūsu ieguldījumus gadījumā, ja radīsies kādas problēmas?" Aptaujas vajadzībām ieguldījums tika definēts kā tāds, kas ietver jebkāda veida aktīvus, kas uzņēmumam pieder vai ko tas kontrolē un ko raksturo kapitāla vai citu resursu piesaiste, cerības uz peļņu vai risku uzņemšanās.

55. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam par neatkarības trūkumu (visu respondentu vērtējums – augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ¹¹⁶)).

¹¹⁶ Eirobarometra aptauja FL555; atbildes uz jautājumu: “Kādi ir jūsu galvenie iemesli bažām par ieguldījumu aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāti?”, ja atbilde uz 3. jautājumu ir “diezgan nepārliecināts” vai “ļoti nepārliecināts”?

2.3.2. Strukturāla tiesu sistēmas neatkarība

Strukturālās neatkarības garantēšanai ir nepieciešams, lai pastāvētu tiesību normas, it īpaši attiecībā uz tiesas sastāvu, iecelšanu, pilnvaru ilgumu, kā arī tās locekļu atturēšanas, noraidīšanas un atlaišanas iemesliem, ļaujot kļūdēt fiziskām personām jebkādas pamatotas šaubas par minētās tiesas ārēju ietekmējamību un tās neitralitāti attiecībā uz interesēm, ar ko tā saskaras (¹¹⁷). Šiem noteikumiem īpaši ir jāļauj izslēgt ne tikai jebkādu tiesu ietekmi, kas izpaužas norāžu veidā, bet arī netiešākas ietekmes formas, kas varētu iespaidot attiecīgo tiesnešu lēmumus (¹¹⁸).

Ir izstrādāti Eiropas standarti, proti, tos izstrādājusi Eiropas Padome, piemēram, Eiropas Padomes 2010. gada Ieteikumā jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem (¹¹⁹). ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti noteikti rādītāji par jautājumiem, kuri ir būtiski, novērtējot, kā ir organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību. Būtiska nozīme tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā ir arī īstenošanas politikai un praksei, ar ko veicina tiesu iestāžu integritāti un novērš to korupciju. Galu galā, lai nodrošinātu efektīvu tiesu sistēmas neatkarības aizsardzību, papildus nepieciešamajām tiesību normām ir vajadzīga arī integritātes un objektivitātes kultūra, kas ir kopīga mirtiesnešiem un ko ievēro plašāka sabiedrība.

Šajā rezultātu apkopojumā ir jauni un atjaunināti rādītāji par: tiesnešu atteikšanos no piedalīšanās lietās izskatīšanā un atstādināšanu (56. attēls) (¹²⁰), prokuratūras vadītāju

¹¹⁷ Sk. Tiesas 2025. gada 6. marta spriedumu apvienotajās lietās *D. K. and Others v Prokuratura Rejonowa (Withdrawal of cases)*, C-647/21 un C-648/21, 2025. gada 25. februāra spriedumu (Virspalāta) apvienotajās lietās *XL and Others (Judicial salaries)*, C-146/23 un C-374/23, 2024. gada 14. novembra spriedumu lietā *S. S.A. v C. sp. z o.o. (Allocation of cases)*, C-197/23, 2024. gada 11. jūlija spriedumu (Virspalāta) lietā *Hann-Invest*, C-554/21, 2023. gada 21. decembra spriedumu lietā *Krajowa Rada Sądownictwa (Maintien en fonctions d'un juge)*, C-718/21, ECLI:EU:C:2023:1015, 76.–77. punktu un citēto judikatūru, 2023. gada 5. jūnija spriedumu lietā *Commission v. Poland*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 355. punktu; 2021. gada 16. novembra spriedumu apvienotajās lietās *Criminal proceedings against WB and Others*, no C-748/19 līdz C-754/19, 67. punktu; 2021. gada 6. oktobra spriedumu lietā *W.Ż.*, C-487/19, 109. punktu; 2021. gada 15. jūlija spriedumu lietā Komisija/Polija C-791/19, 59. punktu; 2021. gada 2. marta spriedumu lietā *A.B.*, C-824/18, 117. punktu; 2019. gada 19. novembra spriedumu lietā *A. K. u.c.* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība), C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121. un 122. punktu; 2019. gada 24. jūnija spriedumu lietā Komisija/Polija C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73. un 74. punktu; 2018. gada 25. jūlija spriedumu lietā *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 66. punktu; 2018. gada 27. februāra spriedumu lietā *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* C-64/16, EU:C:2018:117, 44. punktu. Sk. arī 46. un 47. punktu Ieteikumā CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem (ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī), un paskaidrojuma rakstu. Tajos ir paredzēts, ka iestādei, kas pieņem lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību, vajadzētu būt neatkarīgai no izpildvaras un likumdošanas varas. Attiecībā uz neatkarības garantēšanu vismaz pusei iestādes locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzbiedri. Tomēr, ja konstitucionālo tiesību aktu noteikumos vai citās tiesību normās ir noteikts, ka lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību pieņem valsts vadītājs, valdība vai likumdošanas vara, neatkarīgai un kompetentai iestādei, ko lielākoties veido tiesneši (neskarot IV nodaļā iekļautos noteikumus, kas piemērojami tiesu iestāžu padomēm), vajadzētu būt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai paust viedokli, ko praksē ievēro attiecīgā iecelēj institūcija.

¹¹⁸ Sk. šādus Tiesas spriedumus: 2023. gada 5. jūnija spriedums lietā *Commission v. Poland*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, 355. punkts; 2021. gada 2. marta spriedums lietā *A.B.*, C-824/18, 119. punkts; 2019. gada 19. novembra spriedums lietā *A. K. and Others* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība), C-585/18, C-624/18 un C-625/18, EU:C:2019:982, 123. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Commission v. Poland*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531 112. punkts.

¹¹⁹ Sk. Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem, ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī, un paskaidrojuma rakstu ("Ieteikums CM/Rec(2010)12").

¹²⁰ Dati ir pamatoti ar atbildēm, kas sniegtas atjauninātajā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar ENCI. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes vai kuras nav ENCI dalībnieces (CZ,

iecelšanu un atbrīvošanu no amata iesaistītās iestādes (57. attēls) ⁽¹²¹⁾ un advokātu kolēģiju un advokātu neatkarību (58. attēls) ⁽¹²²⁾. Attēlos redzamas valstu sistēmas, kādas tās bija 2024. gada decembrī.

Rezultātu apkopojumā sniegtie dati nav uzskatāmi par novērtējumu vai pašreizējiem kvantitatīvajiem datiem attiecībā uz aizsardzības pasākumu efektivitāti. To mērķis nav atspoguļot procedūru un papildinošo aizsardzības pasākumu sarežģītību un nianšes.

— *Tiesnešu atteikšanās no piedalīšanās lietās izskatīšanā un atstādināšana* —

56. attēlā, kas pirmo reizi tika iekļauts 2016. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā (tagad atjaunināts), ir redzams, vai tiesnešiem var piemērot sankcijas par to, ka viņi nav izpildījuši pienākumu atteikties no lietas izskatīšanas, ja tiek apšaubīta vai apdraudēta viņu objektivitāte vai ja pastāv pamatots uzskats par neobjektivitāti. Attēlā arī parādīts, kura iestāde ⁽¹²³⁾ ir atbildīga par lēmuma pieņemšanu par atstādināšanas pieprasījumu, ko iesniegusi puse, kura plāno iebilst pret tiesnesi ⁽¹²⁴⁾.

DE, EE, AT un PL), atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu.

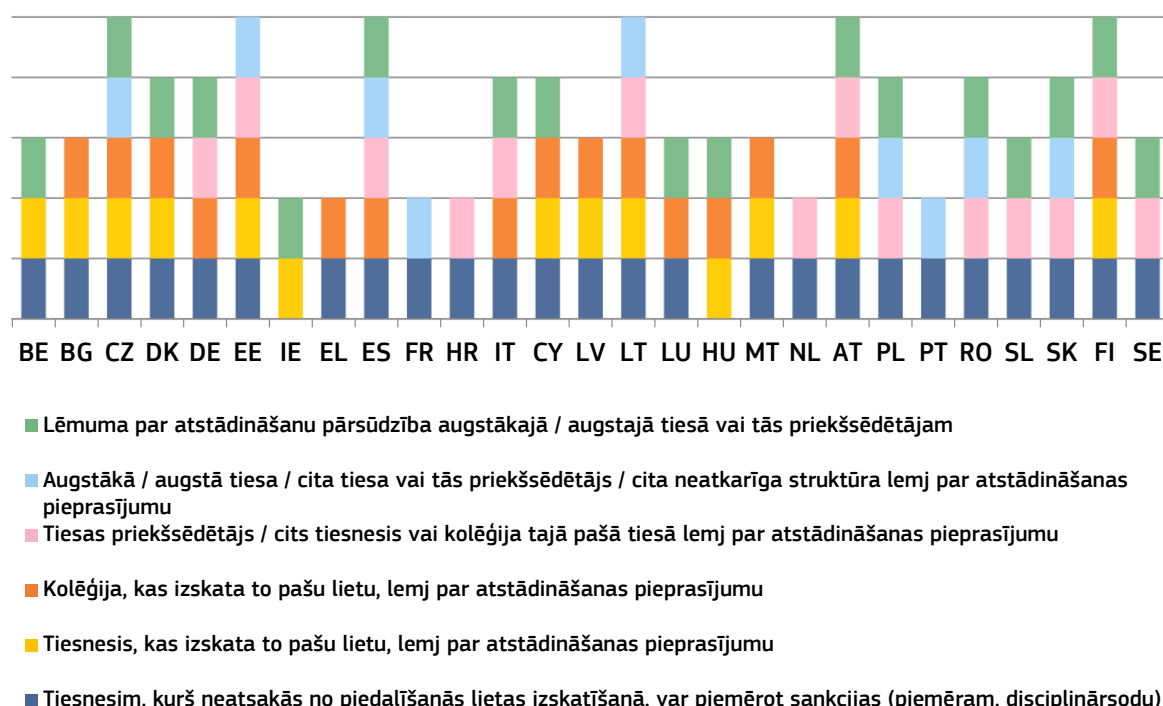
¹²¹ Attēlu pamatā ir atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar Prokuroru tīklu vai līdzvērtīgām Eiropas Savienības dalībvalstu Augstāko tiesu iestādēm – NADAL tīklu.

¹²² Attēla pamatā ir atbildes, kas sniegtas atjauninātajā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar Eiropas Advokatūru un juristu biedrību padomi (CCBE).

¹²³ Dažkārt šo lēmumu var pieņemt vairāk nekā viena iestāde atkarībā no tās tiesas līmeņa, kurā atrodas minētais tiesnesis.

¹²⁴ Ieteikuma CM/Rec(2010)12 59., 60. un 61. punktā ir noteikts, ka tiesnešiem visos gadījumos ir jārīkojas neatkarīgi un objektīvi un jāatsakās no lietas vai jāatsakās rīkoties, ja pastāv pamatoti iemesli, kas noteikti tiesību aktos, bet ne citādi.

56. attēls. Tiesneša atteikšanās no piedalīšanās lietas izskatīšanā vai atstādināšana (*)
(avots: Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls un ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls ⁽¹²⁵⁾)

— Aizsardzības pasākumi saistībā ar prokuratūru darbību ES —

Prokuratūrai ir būtiska nozīme krimināltiesu sistēmā un dalībvalstu sadarbībā krimināltiesību jomā. Pienācīga valsts prokuratūras darbība ir svarīga efektīvai cīņai pret noziedzību, tajā skaitā ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, piemēram, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un korupciju. Saskaņā ar ES Tiesas judikatūru par Pamatlēmumu par Eiropas apcietināšanas orderi ⁽¹²⁶⁾ prokuratūru var uzskatīt par dalībvalsts tiesu iestādi Eiropas apcietināšanas ordera izdošanas un izpildes vajadzībām, ja tā var rīkoties neatkarīgi un tai nedraud tieša vai netieša pakļaušana izpildvaras, piemēram, tieslietu ministra, konkrētā lietā dotiem norādījumiem vai rīkojumiem ⁽¹²⁷⁾.

¹²⁵ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCI. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomju, kuras nav ENCI dalībnieces, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

¹²⁶ Padomes pamatlēmums 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (OV L 190, 18.7.2002., 1. lpp.).

¹²⁷ Tiesas 2019. gada 27. maija spriedums apvienotajās lietās *OG and PI (Public Prosecutor's Office of Lübeck and Zwickau)*, C-508/18 un C-82/19 PPU, 73., 74. un 88. punkts, ECLI:EU:C:2019:456; 2019. gada 27. maija spriedums C-509/18, 52. punkts, ECLI:EU:C:2019:457; sk. arī 2019. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg and Openbaar Ministerie (Public Prosecutors of Lyon and Tours)*, C-566/19 PPU un C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie*

Prokuratūru organizācija visā ES atšķiras, un nav vienota modeļa visām dalībvalstīm. Tomēr Eiropas Padome ir pamanījusi plaši izplatītu tendenci dot priekšroku neatkarīgākai prokuratūrai, nevis tādai, kas ir pakārtota vai piesaistīta izpildvarai (¹²⁸). Kā norādījusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome, rezultatīva un patstāvīga prokuratūra, kas ir apņēmusies veicināt tiesiskumu un cilvēktiesības tiesvedības ietvaros, ir viens no demokrātiskas valsts pīlāriem (¹²⁹).

Valsts prokuroru iecelšanas procedūras var ietekmēt prokuratūras neatkarības pakāpi. Neatkarīgi no tā, kāda ir valsts tiesu sistēma vai tās pamatā esošās tiesiskās tradīcijas, Eiropas standarti nosaka, ka dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai garantētu, ka prokurori spēj pildīt savus profesionālos uzdevumus un pienākumus atbilstoši pienācīgiem tiesiskajiem un organizatoriskajiem nosacījumiem (¹³⁰) un bez nepamatotas iejaukšanās (¹³¹).

57. attēlā ir parādītas prokuratūras vadītāju iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata procedūras. Attēlā ir atspoguļots prokuratūru organizācijas modeļu daudzveidīgums dalībvalstīs, kas aptver izpildvaru vai tiesu varu. Attēlā ir arī parādīta ģenerālprokurora un tiesu iestāžu padomju / prokuroru padomju kā svarīgu dalībnieku loma gan prokuroru iecelšanā, gan atbrīvošanā no amata.

57. attēls. Prokuratūras vadītāji: iecelšana amatā un atbrīvošana no amata (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar NADAL (¹³²))

(Swedish Prosecution Authority), C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, un *Openbaar Ministerie (Public Prosecutor in Brussels)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; 2020. gada 24. novembra spriedumu lietā *AZ*, C-510/19, 54. punkts, ECLI:EU:C:2020:953. Sk. arī 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, 34. un 36. punkts, ECLI:EU:C:2016:861, un 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Poltorak*, C-452/16 PPU, 35. punkts, ECLI:EU:C:2016:858, attiecībā uz jēdzienu “tiesu vara”, “kura (...) atbilstoši tiesiskās valsts darbību raksturojošajam varas dalīšanas principam ir jānoskaidro no izpildvaras”. Sk. arī Atzinuma Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), xii) ieteikumu.

¹²⁸ CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību: II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 26. punkts.

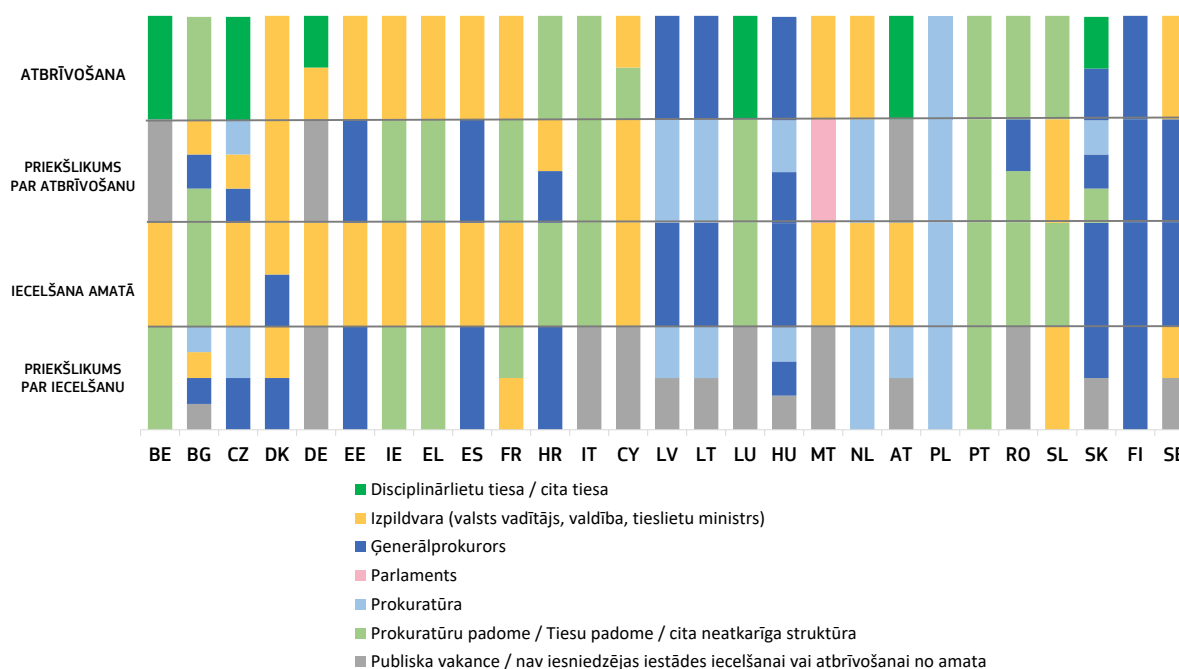
¹²⁹ Demokrātiskā sabiedrībā ne uz tiesām, ne uz izmeklēšanas iestādēm nedrīkst izdarīt politisko spiedienu. Neatkarības jēdziens nozīmē, ka lai nodrošinātu tiesību normu un tiesiskuma principa pilnīgu ievērošanu un piemērošanu, nav pieļaujama nelikumīga iejaukšanās prokuroru pienākumu pildīšanā un prokurori netiek pakļauti nekādam politiskam spiedienam vai jebkāda veida nelikumīgai ietekmei. Neatkarība attiecas ne tikai uz prokuratūru kopumā, bet arī uz atsevišķām struktūrām un atsevišķiem prokuroriem. Neatkarīgi no tā, kāda ir valsts tiesu sistēma vai tās pamatā esošās tiesiskās tradīcijas, Eiropas standarti nosaka, ka dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai garantētu, ka prokurori spēj pildīt savus profesionālos uzdevumus un pienākumus atbilstoši pienācīgiem tiesiskajiem un organizatoriskajiem nosacījumiem un bez nepamatotas iejaukšanās.

Sk. Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (EPKP) Atzinumu Nr. 15 (2020. gads) par prokuroru lomu ārkārtas gadījumos, it īpaši pandēmijas apkarošanas gadījumā; Atzinumu Nr. 16 (2021. gads) par starptautisko tiesu un līgumu izpildes uzraudzības struktūru lēmumu ietekmi uz prokuroru praktisko neatkarību, 13. punkts. Sk. arī Ieteikumu Rec(2000)19 par prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā, pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2000. gada 6. oktobrī (2000. gada ieteikums), 4., 11. un 13. punkts. Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), i) un iii) ieteikums; Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) ceturrtā vērtēšanas kārtā “Korupcijas novēršana – parlamenta locekļi, tiesneši un prokurori”, daudzos ieteikumos ir prasīts ieviest pasākumus, lai pasargātu prokuratūru no nepamatotas ietekmes un iejaukšanās krimināllietu izmeklēšanā.

¹³⁰ Ieteikums Rec(2000)19 par prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā, pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2000. gada 6. oktobrī (turpmāk “2000. gada ieteikums”), 4. punkts.

¹³¹ 2000. gada ieteikuma 11. un 13. punkts. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), i) un iii) ieteikumu.

¹³² Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar NADAL prokuroru tīklu.

BE: Tieslietu padome izvērza kandidātus tieslietu ministram, tieslietu ministrs tos ierosina karalim. Disciplinārlietu tiesa viņus atbrīvo no amata. **BG:** diagrammās ir parādīta situācija saistībā ar administratīvo vadītāju, nevis administratīvo vadītāju vietniekiem. Ģenerālprokurors apelācijas prokuratūru vadītājiem, augstāko prokuratūras biroju vadītājiem, prokuratūras vadītājam attiecīgajā tiesu apgabalā un tieslietu ministram attiecībā uz visiem kandidātiem var ierosināt, kā arī kandidāti var arī izvirzīt paši sevi. Ieceļ Prokuroru padome. Prokuratūras padome, ģenerālprokurors un tieslietu ministrs var ierosināt atbrīvošanu no amata, Augstākā tieslietu padome atbrīvo no amata. Valsts izmeklēšanas dienesta direktoru atbrīvo no amata Augstākās tieslietu padomes Prokuroru palāta pēc vismaz trīs Prokuroru palātas locekļu, ģenerālprokurora vai tieslietu ministra priekšlikuma. **CZ:** rajona, reģionālo un augstākā līmeņa prokuratūru vadītājus ieceļ tieslietu ministrs pēc nākamās tuvākās augstāka līmeņa prokuratūras vadītāja priekšlikuma vai pēc ģenerālprokurora vai Tieslietu ministrijas priekšlikuma. Ģenerālprokurors un augstākā līmeņa prokuratūru vadītāji var ierosināt atbrīvot no amata augstākā līmeņa, reģionālās vai rajona prokuratūras vadītāju. Disciplinārlietu tiesa atbrīvo no amata. **DK:** atbildību par vietējā prokuratūras biroja vadītāju iecelšanu Tieslietu ministrija deleģē Valsts prokuratūras direktoram (ģenerālprokuroram). **DE:** pēc publiska aicinājuma Federālā tieslietu ministrija ieceļ prokurorus federālās zemes līmenī. Nav priekšlikuma par atbrīvošanu no amata. Federālā tieslietu ministrija var uz laiku atbrīvot no amata prokurorus vai pārcelt viņus citā amatā ar dienestu saistītu iemeslu dēļ, īpašā dienesta tiesu nodaļa (ierēdņu tiesas) var atbrīvot no civildienesta. **EE :** ģenerālprokurors ierosina iecelšanu amatā / atbrīvošanu no amata, un tieslietu ministrs ieceļ amatā / atbrīvo no amata. **IE:** prokuratūras direktors ir vienīgā prokuratūra, kas atbild par kriminālvajāšanu Īrijā. Priekšlikumus par iecelšanu amatā un atbrīvošanu no amata sagatavo Augstākā līmeņa iecelšanas komiteja (TLAC), un valdībai ir jāpieņem galīgais lēmums gan par iecelšanu amatā, gan par atbrīvošanu no amata. **EL:** Augstākās tieslietu padomes lēmumu izpilda pēc tam, kad ir pieņemts republikas prezidenta dekrēts. Izņēmuma kārtā Atēnu un Saloniku pirmās instances tiesu prokuratūru vadītājus un Atēnu Apelācijas tiesas prokuratūras vadītāju aizklātā balsošanā ievēl prokurori, kas strādā attiecīgajos birojos. Ekonomisko noziedzumu prokuratūras vadītāju ieceļ Augstākā tieslietu padome. Augstākā tieslietu padome ierosina atbrīvošanu no amata, prezidents atbrīvo no amata. **ES:** ģenerālprokurors izvērza kandidātus konkrētam amatam prokuratūrā, galveno reģionālo prokuroru vietniekus un Īpašās prokuratūras galvenā prokurora vietniekus, kurus pēc tam ieceļ amatā valdība (oficiāli ieceļ karalis). Pirms tam ģenerālprokurors apspriežas ar Prokuratūras padomi (prokuratūras koleģiālo un pārstāvības struktūru), kā arī ar galvenajiem reģionālajiem prokuroriem, ja tas attiecas uz viņu attiecīgo reģionu amatiem. Ģenerālprokurors ierosina atbrīvošanu no amata pēc apspriešanās ar Prokuratūru padomi un attiecīgā gadījumā ar galveno reģionālo prokuroru, un valdība lemj par atbrīvošanu no amata. **FR:** tieslietu ministrs iesniedz priekšlikumu, Tiesu iestāžu padome sniedz atzinumu, un republikas prezidents ieceļ amatā ar dekrētu. Tiesu iestāžu padomes atzinums ir konsultatīvs, bet saskaņā ar vispārējo praksi ministrija un prezidents ievēro nelabvēlīgus atzinumus. Conseil supérieur de la magistrature ierosina atbrīvošanu no amata, bet tieslietu ministrs atbrīvo no amata. **CY:** ģenerālprokurors ir vienīgais prokuratūras vadītājs. Iecelšanu amatā veic prezidents. Atbrīvošanu no amata veic Augstākā konstitucionālā tiesa, kas darbojas kā Tieslietu padome. **Latvija:** pēc publiska uzaicinājuma Prokurora atestācijas komisija (ko izveidojusi Ģenerālprokuratūras padome un kuras sastāvā ir dažāda līmeņa prokurori) ierosina kandidātu iecelšanai amatā un ierosina atbrīvošanu no amata. **LT:** Prokuroru atlases komisija (kuras

sastāvā ir četri prokurori un trīs personas, kas nav prokurori) piedāvā kandidātus pēc atklāta uzaicinājuma iesniegt pieteikumus. Atestācijas komisija (kuras sastāvā ir četri prokurori un trīs personas, kas nav prokurori) vai prokurors, kurš veica iekšēju izmeklēšanu par prokurora darbībām, var ierosināt atbrīvošanu no amata. **LU:** Tieslietu padome ieceļ amatā. Tieslietu padome ierosina disciplinārlietu, kuras gadījumā disciplinārlietu tiesa lemj par atbrīvošanu no amata. **HU:** pēc publiska darba sludinājuma ģenerālprokurors lemj par pieteikumiem un ieceļ prokurorus vadošos amatos. Prokuratūras padome sniedz atzinumu. Ģenerālprokurors jebkurā laikā bez pamatojuma atsauc vadības un augstākā līmeņa amatpersonu. Prokuratūras vadītāji var ierosināt atsaukšanu, bet ģenerālprokuroram šāda ierosināšana nav saistoša. **MT:** diagrammā ir atspoguļota situācija attiecībā uz ģenerālprokuroru (ģenerālprokuroru). Pēc publiska aicinājuma prezidents ieceļ amatā saskaņā ar premjerministra ieteikumu. Ģenerālprokurora atbrīvošanu no amata ierosina parlaments, un to atbalsta ne mazāk kā divas trešdaļas visu deputātu, prezidents atbrīvo no amata. **NL:** Ģenerālprokuroru padome kā prokuratūras vadītājs izvirza kandidatūras tieslietu un drošības ministram, kurš ar karaļa dekrētu lemj par to, vai kandidātus var iecelt amatā. Ģenerālprokuroru padome ar tieslietu un drošības ministra piekrišanu atbrīvo no amata. **AT:** Federālās tieslietu ministrijas Personāla komisija, kuras sastāvā ir prokurori, ierosina kandidātu Vecāko prokuroru biroju vadītāju un Ģenerālprokuratūras biroja vadītāja amatam. Personāla komisija Vecāko prokuroru birojā ierosina Federālajai tieslietu ministrijai kandidātus visu prokuratūru vadītāju amatam attiecīgajā reģionā / kompetences jomā. Kandidātus ieceļ federālais prezidents. Disciplinārlietu tiesa viņus atbrīvo no amata. Augstākā tiesa darbojas kā Ģenerālprokuratūras locekļu un Vecāko prokuroru biroja vadītāja (un viņu pirmo vietnieku) disciplinārtiesā; attiecībā uz citiem prokuroriem Augstākā reģionālā tiesa (cita reģiona tiesa) darbojas kā disciplinārtiesā (pirmās instances tiesa). **PL:** valsts prokurors ierosina iecelšanu amatā pēc tam, kad kandidāts ir iesniedzis kandidātu to prokuroru sapulcei, kuru kandidātam ir paredzēts vadīt. Iecelējīstāde ir valsts prokurors. Tāda pati procedūra attiecas uz atbrīvošanu no amata. **RO:** diagrammā ir atspoguļota prokuratūru vadītāju situācija, izņemot specializēto prokuratūru vadītājus. Pēc publiska uzaicinājuma prokuratūras vadītājus ieceļ Augstākā miertiesnešu padome. Prokuratūru vadītāju atbrīvošanu no amata ierosina ģenerālprokurors vai Tieslietu inspekcija, Augstākā miertiesnešu padome atbrīvo no amata. **SI:** rajonos strādājošos prokuratūru vadītājus ieceļ amatā Prokuroru padome pēc tieslietu ministra pamatota priekšlikuma pēc tam, kad ir iepriekš saņemts valsts ģenerālprokurora atzinums. Prokuratūras padome atbrīvo no amata rajonā strādājošo prokuratūras vadītāju pēc ministra priekšlikuma, kad ir iepriekš saņemts valsts ģenerālprokurora atzinums. **SK:** pēc atklāta uzaicinājuma iesniegt pieteikumus atlases komiteja, kuras sastāvā ir pieci locekļi (kuru veido ģenerālprokurora izvēlēti prokurori), ierosina virsprokuroru amata kandidātus pēc Prokuroru padomes iepriekšēja paziņojuma. Ģenerālprokurors ieceļ amatā. Izņēmums šajā procedūrā ir ģenerālprokurora vietnieki, kurus viņš pats ieceļ, un reģionālie / apgabala prokurora vietnieki, kurus ieceļ ģenerālprokurors, pamatojoties uz attiecīgā reģionālā / rajona prokurora priekšlikumu. Vietniekus uzskata arī par virsprokuroriem. Ģenerālprokurors atbrīvo no amata virsprokurorus. Ģenerālprokuroram tas jādara, ja disciplinārlietu tiesa ir pieņēmusi lēmumu par atbrīvošanu no amata. Trīs piektdaļas parlamenta deputātu vai republikas prezidents var ierosināt disciplinārlietu pret ģenerālprokuroru. Virsprokuroru gadījumā to dara ģenerālprokurors, tiesībsargs un ģenerālprokurora vietnieks (pret Ģenerālprokuratūras prokuroriem un vadošajiem prokuroriem, kas ir viņa vadības kompetences jomā). **FI:** Ģenerālprokuratūras vecākais prokurors ierosina iecelšanu amatā vai atbrīvošanu no amata, ko pēc tam izpilda ģenerālprokurors. Turklāt tiesa ar dažiem izņēmumiem var atbrīvot no amata prokuratūras vadītāju brīvības atņemšanas gadījumā. **SE:** prokuroru Nodarbinātības konsultatīvā padome ierosina galvenā prokurora vietnieku (nesaistošs priekšlikums), galveno prokuroru, kā arī vecākos prokurorus, viņus ieceļ amatā ģenerālprokurors. Ģenerālprokurors ierosina atbrīvošanu no amata, Valsts augstāko amatpersonu disciplinārlietu padome lemj par atbrīvošanu no amata.

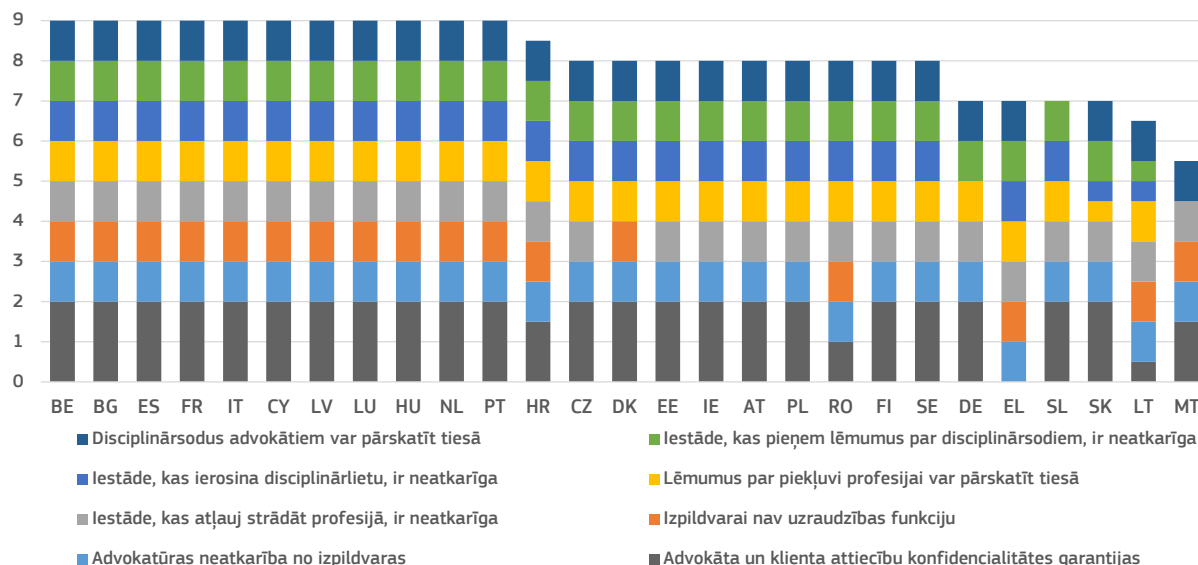
— Advokātu kolēģiju un praktizējošo advokātu neatkarība Eiropas Savienībā —

Advokātiem un to profesionālajām apvienībām ir būtiska nozīme pamattiesību aizsardzības un tiesiskuma nodrošināšanā¹³³). Taisnīgai tiesvedības sistēmai ir nepieciešams, lai advokāti varētu netraucēti īstenot klientu konsultēšanu un pārstāvniecību. Advokātu piederība brīvai profesijai un tiesības, kas izriet no šādas piederības, palīdz viņiem saglabāt neatkarību, un advokatūrai ir būtiska nozīme, lai palīdzētu garantēt advokātu neatkarību. Eiropas standartos ir

¹³³ “Advokātiem ir svarīga loma tiesiskuma un tiesu neatkarības aizsardzībā, vienlaikus ievērojot varas dalījumu un pamattiesības,” “Piekļuve advokātam un tiesiskums”, Prezidentvalsts diskusiju dokuments, gatavojoties Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmei 2022. gada 3. un 4. martā: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/lv/pdf>.

noteikta prasība brīvi strādāt advokāta profesijā un prasība par advokatūru neatkarību. Šajos standartos arī ir paredzēti pamatprincipi pret advokātiem izvirzītās disciplinārlietās (¹³⁴).

58. attēls. Advokātu kolēģiju un advokātu neatkarība, 2024. gads (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE (¹³⁵))

(*) Pamatojoties uz aptaujas rezultātiem, dalībvalstis varēja iegūt ne vairāk kā deviņus punktus. Aptauja tika veikta 2024. gada beigās. Jautājumā par advokāta un klienta attiecību konfidencialitātes garantijām tika piešķirti 0,5 punkti par katru no pilnīgi izpildītajiem kritērijiem (kratišana un advokāta rīcībā esošo elektronisko datu izņemšana, kratišana advokāta telpās, advokāta un klienta saziņas pārtveršana, advokāta un viņa telpu novērošana, nodokļu audits advokātu birojā un citas administratīvās pārbaudes). Par visiem pārējiem pilnīgi izpildītajiem kritērijiem tika piešķirts viens punkts. Par neizpildītiem kritērijiem punkti netika piešķirti. **MT**: 2020. gada atbildes, kas pielāgotas jaunajai metodikai. **EE**: Tieslietu ministrijai ir plašas uzraudzības pilnvaras attiecībā uz juridiskās palīdzības sistēmas organizāciju. **LT**: saskaņā ar Advokatūras likumu Advokātu kolēģijas padome var ierosināt disciplinārlietu pret advokātiem. Taču likums noteic, ka šādas tiesības ir tieslietu ministram. Ja tieslietu ministrs nolemj ierosināt disciplinārlietu pret advokātu, advokātu kolēģijai nav nekādas teikšanas šajā procesā un lieta nonāk tieši disciplinārtiesā. Turklāt disciplinārtiesā ir pieci advokāti, kas ir advokātu kolēģijas locekļi. Trīs no pieciem ievēl Advokātu kolēģijas kopsapulce, bet vēl divus ieceļ tieslietu ministrs. **PL**: Tieslietu ministrija uzrauga Advokātu kolēģiju, organizējot advokātu eksāmenus un nosakot minimālo maksu par juridiskajiem pakalpojumiem (Augstākā advokātu padome izsaka savu viedokli, bet tas ministrijai nav saistošs). **SI**: disciplinārlietas izskata pati Advokātu kolēģija. Pirmās instances disciplinārlietu komisijas lēmumu iespējams pārsūdzēt, un to izskata otrās instances disciplinārlietu komisija. Otrās instances disciplinārlietu komisijas lēmumus pārsūdzēt nav iespējams. Tas ir noteikts Advokātu likuma 65. pantā: "Advokātu kolēģijas disciplinārlietu struktūru lēmumi ir izpildāmi." **SK**: pirmkārt, lūgumrakstu, pamatojoties uz sūdzību, iesniedz Slovērijas Advokātu kolēģijas neatkarīgā Uzraudzības komiteja. Tomēr tieslietu ministrs var ierosināt disciplinārlietu arī tad, ja "advokāts ir veicis darbību, kas var tikt uzskatīta par profesionālās ētikas pārkāpumu saskaņā ar līdz šim spēkā esošajām tiesību normām, Uzraudzības komitejas priekšsēdētājs vai tieslietu ministrs (kas rīkojas kā lūgumraksta iesniedzējs) var iesniegt pieteikumu par disciplinārlietas sākšanu saskaņā ar šo likumu attiecīgajai Advokatūras pārvaldes struktūrai termiņā, kas bija noteikts disciplinārlietas sākšanai saskaņā ar līdz šim spēkā esošo tiesību normu". **FI**: advokātu kolēģiju kā publisku iestādi uzrauga tieslietu kanclers. Kanclers saskaņā ar Advokātu likumu ir advokātu pārraudzības funkcija.

2.3.3. Kopsavilkums par tiesu sistēmas neatkarību

¹³⁴ Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Nr. R(2000)21.

¹³⁵ Dati par 2024. gadu vākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā.

Tiesu neatkarība ir tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā būtisks elements, kā noteikts ES Pamattiesību hartas 47. pantā, un neaizstājama, lai nodrošinātu efektīvu tiesisko aizsardzību, kā noteikts Līguma par Eiropas Savienību 19. pantā. Tā ir efektīvas tiesu sistēmas pamatelements un ļoti būtiska tiesiskuma uzturēšanās. Tai ir ļoti svarīga loma taisnīgas tiesvedības un sabiedrības un uzņēmumu uzticēšanās tiesu sistēmai nodrošināšanā. Tāpēc valstu tiesu sistēmām ir pilnībā jāievēro prasības attiecībā uz tiesu neatkarību, kuras izriet no ES tiesību aktiem, kā tos interpretējusi ES Tiesa, un pienācīgi jāņem vērā Eiropas standarti attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību. 2025. gada rezultātu apkopojums parāda tendences plašas sabiedrības un uzņēmumu priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību. Šajā izdevumā ir iekļauti arī daži jauni rādītāji par situāciju saistībā ar tiesneša atteikšanos no piedalīšanās lietas izskatīšanā vai atstādināšanu visās dalībvalstīs, kā arī prokuratūras vadītāju iecelšanu amatā un atbrīvošanu no amata.

Tikai pēc strukturālajiem rādītājiem vien nevar izdarīt secinājumus par šo iestāžu neatkarību, tomēr tie atspoguļo iespējamus elementus, kurus var izmantot kā sākumpunktu šāai analīzei.

- a) 2025. gada rezultātu apkopojumā ir atspoguļotas tendences attiecībā uz priekšstatu par neatkarību, pamatojoties uz plašas sabiedrības (Eiroparometrs FL554) un uzņēmumu (Eiroparometrs FL555) aptaujām:
 - no otras puses, Eiroparometra veiktajā plašas sabiedrības aptaujā (50. attēls) ir redzams, ka priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību salīdzinājumā ar 2016. gadu ir uzlabojies vai palicis nemainīgs 17 dalībvalstīs, bet piecas dalībvalstis saskaras ar problēmām. No otras puses, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir uzlabojies vai palicis nemainīgs 21 dalībvalstī un pasliktinājies 6 dalībvalstīs. Trijās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību joprojām ir sevišķi negatīvs;
 - Eiroparometra uzņēmumu aptauja (52. attēls) liecina, ka priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību salīdzinājumā ar 2016. gadu ir uzlabojies vai ir palicis nemainīgs 18 dalībvalstīs, savukārt deviņās dalībvalstīs tas ir pasliktinājies. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu uzņēmumu priekšstats par neatkarību ir uzlabojies vai palicis nemainīgs 18 dalībvalstīs un samazinājies 9 dalībvalstīs. Trijās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību joprojām ir sevišķi negatīvs;
 - attiecībā uz priekšstatu par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu visbiežāk minētais iemesls bija valdības un politiķu iejaukšanās vai spiediens, kā arī spiediens ekonomisku vai citu konkrētu interešu dēļ. Abi šie iemesli joprojām bieži tika minēti trijās dalībvalstīs, kurās respondentu priekšstatā tiesu sistēmas neatkarības līmenis ir ļoti zems (51. un 53. attēls).
- b) Kopš 2022. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir tikuši atspoguļoti Eiroparometra aptaujas rezultāti par to, kā uzņēmumi vērtē tiesību aktu un tiesu darbības rezultativitāti ieguldījumu aizsardzībā saistībā ar, viņuprāt, nepamatotiem valsts lēmumiem vai bezdarbību (54. attēls). Administratīvā rīcība, likumdošanas procesa stabilitāte un kvalitāte, kā arī tiesu un īpašuma aizsardzības nodrošināšanas rezultativitāte aizvien ir salīdzinoši svarīgi faktori, kas veicina uzticību ieguldījumu aizsardzībai (55. attēls). Salīdzinājumā ar pagājušo gadu pārliecība par ieguldījumu aizsardzību uzlabojās 13 dalībvalstīs.
- c) 56. attēlā ir norādīts stāvoklis saistībā ar tiesneša atteikšanos no piedalīšanās lietas izskatīšanā un atsaukšanu visās dalībvalstīs.
- d) 57. attēlā aplūkota prokuratūras vadītāju iecelšana un atbrīvošana no amata un tādējādi daži aizsardzības pasākumi, kas saistīti ar valstu prokuratūras dienestu darbību ES.
- e) 58. attēlā redzams, ka kopumā tiek nodrošināta advokātu neatkarība, ļaujot advokātiem brīvi veikt savu klientu konsultēšanas un pārstāvības darbības.

3. CITI RĀDĪTĀJI, KAS ATTIECAS UZ VIENOTO TIRGU

Papildus tiesām, prokuratūras dienestiem un citām tiesu iestādēm, kas ir svarīgas ES tiesību aktu neatkarīgai piemērošanai, vairākām citām publiskām iestādēm ir uzdots piemērot ES tiesību aktus konkrētās jomās, piemēram, korupcijas apkarošanas, publiskā iepirkuma un konkurences jomā. Šajā rezultātu apkopojuma izdevumā ir iekļautas papildu diagrammas, kas saistītas ar struktūrām, kurām ir izšķiroša nozīme vienotā tirgus labai darbībai.

Papildus regulāri aplūkotajiem tematiem 2025. gada rezultātu apkopojumā pirmo reizi ir sniegti rādītāji par to augstāko revīzijas iestāžu pilnvarām un neatkarību, kurām ir svarīga loma korupcijas apkarošanas jomā, un ir sniegti dati par priekšstatu par neatkarību, kā arī par iestādēm, kas iesaistītas valstu konkurences iestāžu un pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru, kuras ir dažas no galvenajām iestādēm vienotā tirgus darbībā, locekļu iecelšanā amatā un atbrīvošanā no amata.

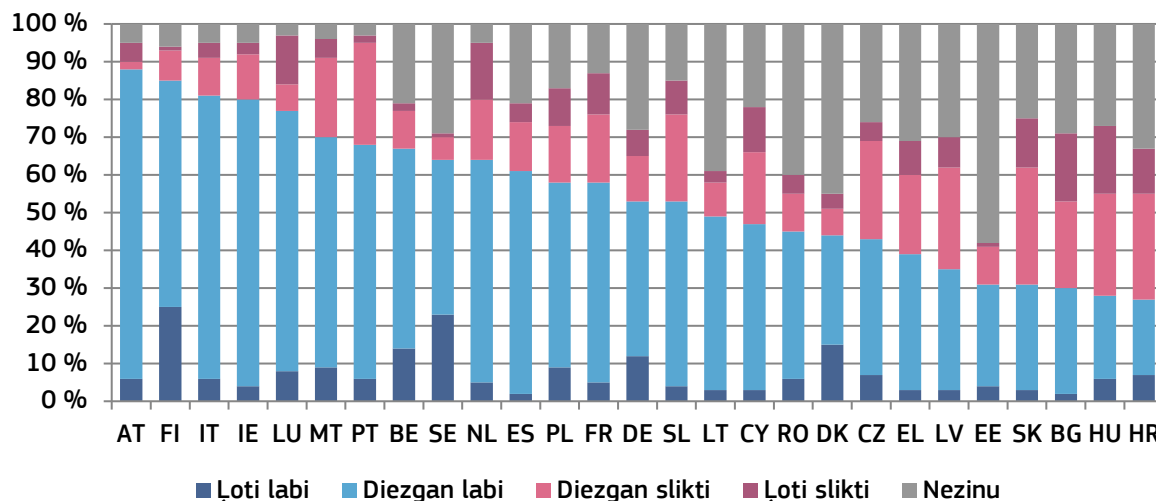
3.1. Neatkarīgas iestādes, kas ir būtiskas vienotā tirgus darbībai

Neatkarīgas iestādes ir būtisks tiesiskuma aizsardzības līdzeklis vienotā tirgus darbībai. Rezultātu apkopojumā pirmo reizi ir izklāstīti daži strukturāli aspekti attiecībā uz dažām no šīm iestādēm, piemēram, publiskā iepirkuma pirmās instances pārskatīšanas struktūrām, valstu konkurences iestādēm un augstākajām revīzijas iestādēm. Tas arī pirmo reizi ietver priekšstatu par pirmās instances pārskatīšanas struktūru publiskā iepirkuma jomā un valstu konkurences iestāžu neatkarību.

59. attēlā ir parādīts, kā uzņēmumi uztver pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru neatkarību. Šīs iestādes dalībvalstīs ir izveidotas, pamatojoties uz tiesiskās aizsardzības līdzekļu direktīvām (Direktīva 89/665/EEK un Direktīva 92/13/EEK, kas grozīta ar Direktīvu 2007/66/EK un Direktīvu 2014/23/ES). Saskaņā ar tiesiskās aizsardzības līdzekļu direktīvām nolīgumus, kas ietilpst Direktīvas 2014/23/ES, Direktīvas 2014/24/ES un Direktīvas 2014/25 darbības jomā, un līgumslēdzēju iestāžu un līgumslēdzēju lēmumus var efektīvi un pēc iespējas ātrāk pārskatīt, pamatojoties uz to, ka ar šādiem lēmumiem ir pārkāpti Savienības tiesību akti publiskā iepirkuma jomā vai valsts noteikumi, ar kuriem transponē minētos tiesību aktus. Par pārskatīšanu atbildīgā struktūra var būt tiesas vai ārpustiesas struktūra. Ārpustiesas struktūras parasti ir neatkarīga administratīva iestāde. Šādā gadījumā

tiesiskās aizsardzības līdzekļu direktīvās ir noteiktas papildu procesuālās prasības, kā arī turpmākas pārskatīšanas tiesā pieejamība.

59. attēls. Kā uzņēmumi uztver pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ⁽¹³⁶⁾ – 2025. gads).

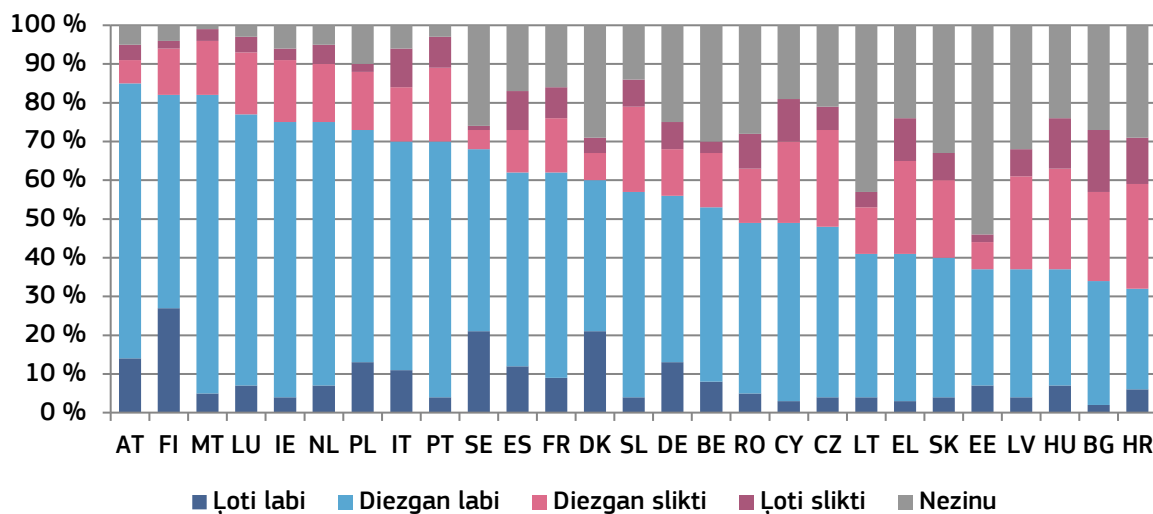

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “ļoti maza”.

60. attēlā ir parādīts, kā uzņēmumi vērtē valsts konkurences iestāžu neatkarību. Šīs iestādes ir daļa no decentralizētas sistēmas, kuras pamatā ir paralēla Komisijas un dalībvalstu konkurences iestāžu, un dalībvalstu tiesu kompetence ES pretmonopola noteikumu izpildes jomā. Tādējādi tās ir viena no galvenajām iestādēm vienotā tirgus darbībai.

¹³⁶ Eirobarometra aptauja FL555, veikta no 2025. gada 13. līdz 29. janvārim, atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā to, ko zināt, kā jūs vērtētu tās publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūras neatkarību, kas pārskata publiskā iepirkuma lietas? Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#surveys.

60 .attēls. Kā uzņēmumi vērtē valsts konkurences iestāžu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ⁽¹³⁷⁾ – 2025. gads).

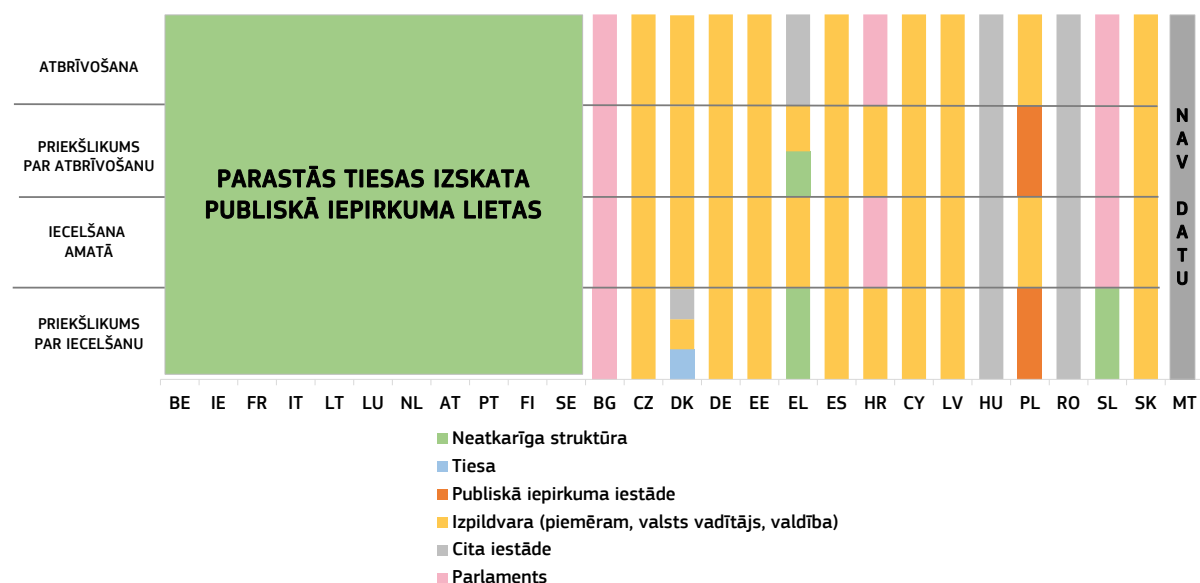

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka neatkarība ir “ļoti maza”.

61. attēlā ir norādītas iestādes, kas iesaistītas pirmās instances pārskatīšanas struktūru iecelšanas un atbrīvošanas procedūrās publiskā iepirkuma jomā. Šis attēls atspoguļo procedūras, kas attiecas vai nu uz pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru locekļiem (ja tās nav tiesu iestādes vai neietilpst parastajā tiesu sistēmā un lemj grupas), vai to vadītājiem, ja struktūras sastāv no valsts amatpersonām.

¹³⁷ Eirobarometra aptauja FL555, veikta no 2025. gada 13. līdz 29. janvārim, atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā to, ko zināt, kā jūs vērtētu tās valsts konkurences iestādes neatkarību, kas lemj par konkurences jautājumiem? Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_lv#surveys.

61. attēls. Pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūras: iecelšana amatā un atbrīvošana no amata (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Pirmās instances pārskatīšanas iestāžu tīklu publiskā iepirkuma jomā).

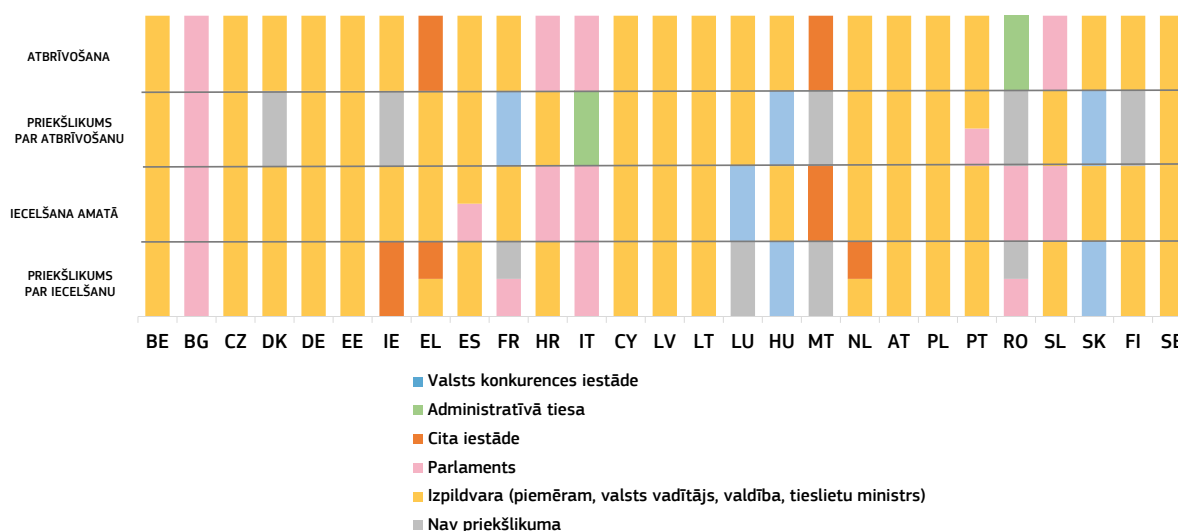

(*) Diagramma attiecas uz šādu struktūru iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata procedūrām: **BG:** pēc publiskas procedūras katra parlamentā pārstāvētā politiskā partija izvirza savus locekļus un Konkurences aizsardzības komisijas priekšsēdētāja kandidātus, un pēc tam parlaments sāk viņu ievēlēšanas procedūru ar noteiktu kvorumu. Saskaņā ar Konkurences aizsardzības likumu parlamenta priekšsēdētāja, priekšsēdētāja vietnieka un locekļu pilnvaras izbeidz pirms pilnvaru termiņa beigām likumā noteiktu īpašu iemeslu dēļ. **CZ:** diagrammā ir atspoguļota situācija attiecībā uz priekšsēdētāja vietnieku publiskā iepirkuma jautājumos. Publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru veido divas instances. Pirmās instances lēmumus paraksta priekšsēdētāja vietnieks publiskā iepirkuma jautājumos, un tos var pārskatīt otrā instance – Konkurences aizsardzības biroja (OPC) priekšsēdētājs. Priekšsēdētāja vietnieku publiskā iepirkuma jautājumos ieceļ amatā un atbrīvo no amata OPC priekšsēdētājs. Priekšsēdētāju ieceļ amatā un atbrīvo no amata republikas prezidents pēc valdības priekšlikuma. **DK:** diagrammā ir parādītā prezidējošās struktūras (10 tiesnešu) situācija, kas ietver pārskatīšanas struktūras vadītāju un 20 ekspertus. Visus locekļus ieceļ rūpniecības, darījumdarbības un finanšu ministrs. Prezidentūras locekļus ierosina tās tiesas priekšsēdētājs, kurā tiesneši strādā. Vienmēr tiek ievērots tiesas priekšsēdētāja priekšlikums. Ekspertus daļēji ierosina ministrijas un citas valdības struktūras, un daļēji – dažas likumā minētās apvienības un organizācijas. Dānijas rūpniecības, darījumdarbības un finanšu ministrs var atbrīvot no amata Pārsūdzību padomes locekļus un vadītāju. Ministram nav vajadzīgs priekšlikums, lai atbrīvotu no amata Pārsūdzību padomes locekli vai vadītāju. **DE:** diagrammā ir atspoguļota situācija saistībā ar Publisko iepirkumu tribunālu (Federālā kartēļu apkarošanas biroja (Bundeskartellamt) specializētā nodaļa federālajā līmenī un Vergabekammern – publisko iepirkumu tiesas valsts līmenī) locekļu iecelšanu amatā un atbrīvošanu no amata. Iestāde, kas ir atbildīga par pirmās instances pārskatīšanas struktūras vadītāja iecelšanu amatā, ir administratīvā iestāde, pie kuras šī struktūra pieder (iespējami valsts līmeņa noteikumi, kas atšķiras). Tiesas locekļus ar likumu ieceļ uz piecu gadu pilnvaru termiņu. Viņi pieņem lēmumus neatkarīgi, un tiem ir saistošs tikai attiecīgais tiesību akts. Sk. GWB (Vācijas Konkurences likums) 157. panta 4. punktu. Vācijas publiskā iepirkuma tiesību aktos nav īpaša regulējuma par atbrīvošanu no amata. Tikai vispārējie civildienesta noteikumi (turpmāk tekstā – Beamtenrecht), visticamāk, var radīt situāciju, ka tās administratīvās iestādes vadītājs, pie kuras pieder Publisko iepirkumu tiesa, izņēmuma gadījumos var atbrīvot no amata civildienestā, piemēram, smaga pārkāpuma vai ilgstošas slimības gadījumā. Tomēr administratīvās iestādes vadītājs var pārcelt locekļus citā amatā, pieņemot organizatorisku lēmumu. **EE:** diagrammā ir atspoguļota Publiskā iepirkuma pārskatīšanas komitejas vadītāja un locekļu situācija. Finanšu ministrija ierosina un valdība ieceļ amatā / atbrīvo no amata. **EL:** diagrammā ir atspoguļota Grieķijas Vienotās publiskā iepirkuma iestādes komisijas locekļu situācija. Kandidātu atlasi locekļu amatam veic Augstākā personāla atlases padome (ASEP, neatkarīga administratīvā iestāde) atklātā procedūrā saskaņā ar procedūru, kas noteikta dokumentā L. 4765/2021 (A'6). Locekļus ieceļ amatā ar tieslietu ministra lēmumu. Iestādes locekļu disciplināro procedūru ierosina tieslietu ministrs pēc iestādes priekšsēdētāja ieteikuma. Tiek izveidota Disciplinārlietu padome, kurā ir Valsts padomes priekšsēdētāja vietnieks, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks (Areios Pagos) un Revīzijas palātas priekšsēdētāja vietnieks. Pirmās instances pārskatīšanas struktūras vadītāju (priekšsēdētāju) izvirza tieslietu ministrs, un viņu ieceļ amatā ar Ministru

padomes aktu, kas pieņemts pēc parlamenta Īpašās pastāvīgās iestāžu un pārredzamības komitejas atzinuma. Attiecībā uz atbrīvošanu no amata iestādes locekļu disciplināro procedūru ierosina tieslietu ministrs pēc iestādes priekšsēdētāja ieteikuma. Tiek izveidota Disciplinārlietu padome, kurā ir Valsts padomes priekšsēdētāja vietnieks, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks un Revīzijas palātas priekšsēdētāja vietnieks. **ES:** Finanšu ministrija un Tieslietu ministrija ir iesniedz kopīgu priekšlikumu valdībai (Ministru padomei), kas ieceļ amatā. Atbrīvošana no amata nenotiek, jo TACRC vadītāju ieceļ amatā uz sešiem gadiem. Tomēr tiesību aktos ir noteikts to iemeslu saraksts, kuru dēļ šis pilnvaru termiņš beidzas. **CY:** diagrammā ir atspoguļota iepirkumu izvērtēšanas iestādes vadītāja un locekļu situācija. Attiecībā uz iecelšanu amatā ierosinātāja iestāde ir Finanšu ministrija, un iecelējīestāde ir Ministru padome. Attiecībā uz atbrīvošanu no amata Ministru padome ir ierosinātāja un atbrīvošanas no amata iestāde. **LV:** Iepirkumu uzraudzības birojs (IUB) ir Finanšu ministrijas pārraudzībā esoša tiešās pārvaldības valsts iestāde. Lēmumus pārskatīšanas procedūrās pieņem sūdzību izskatīšanas komisija, kuras sastāvā ir trīs locekļi un kura katrā atsevišķā gadījumā tiek īpaši izveidota IUB. Komisijas izveido pēc IUB vadītāja rīkojuma. Komisijas locekļi ir ierēdņi/valsts ierēdņi (arī IUB vadītājs). Kandidātu izvērtēšanas komisija, ko izveido IUB vadītājs, ierosina kandidātu šim amatam. Locekļus amatā ieceļ IUB vadītājs. Locekļus atbrīvo no amata ar IUB vadītāja lēmumu. **HU:** diagrammā ir atspoguļota Publiskā iepirkuma arbitražas padomes priekšsēdētāja un priekšsēdētāja vietnieka situācija. Padome, kas darbojas Publiskā iepirkuma iestādē, ieceļ un/vai atbrīvo no amata Publiskā iepirkuma arbitražas padomes priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku. Publiskā iepirkuma iestāde ir centrālā budžeta struktūra, kas darbojas kā autonoma valsts pārvaldes struktūra, kura pakļauta parlamentam. Padomes locekļi ir izklāstīti 2015. gada Likuma CXLIII par publisko iepirkumu 183. panta b) punktā. **PL:** pēc Publisko iepirkumu biroja priekšsēdētāja lūguma pirmās instances pārskatīšanas iestādes vadītāju, Valsts apelācijas palātas (NAC) locekļus, NAC priekšsēdētāju ieceļ amatā uz trim gadiem un atbrīvo no amata par ekonomiku atbildīgais ministrs. **RO:** pirmās instances pārskatīšanas struktūras – Valsts sūdzību izskatīšanas padomes – vadītāju ievēl/atbrīvo no amata kopsapulcē no padomes locekļu vidus. **SI:** diagrammā ir atspoguļota gan grupas locekļu, gan Publiskā iepirkuma piešķiršanas procedūru pārskatīšanas Valsts pārskatīšanas komisijas (NRC) vadītāja situācija. Attiecībā uz iecelšanu amatā Tieslietu padomes Komisija kandidātu piemērotības novērtēšanai intervē kandidātus un sniedz argumentētu atzinumu par ZPVPJN 61.b pantā minēto īpašo nosacījumu izpildi un kandidātu piemērotību. Parlamenta komisija, kas atbild par pilnvarām un vēlēšanām balsošanas procesā, izvēlas no kandidātiem, kuri atbilst visiem nosacījumiem, un pēc tam parlaments ieceļ NRC priekšsēdētāju. Atbrīvošanas no amata gadījumā parlamenta komisija, kas ir atbildīga par pilnvarām un vēlēšanām, nosūta komisijai priekšlikumu par atbrīvošanu no amata, un pēc tam parlaments atbrīvo no amata priekšsēdētāju. **SK:** diagrammā ir atspoguļota Publiskā iepirkuma biroja (PIB) pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas iestādes priekšsēdētāja vietnieka situācija. Publiskā iepirkuma pārbaudi veic PIB Pārskatīšanas nodaļa, ko vada priekšsēdētāja vietnieks, kuru izvirza valdības biroja vadītājs un kuru ieceļ valdība. Valdība pēc valdības biroja vadītāja priekšlikuma atlaiž PIB otro priekšsēdētāja vietnieku, stratēģiskās programmas priekšsēdētāja vietnieku. **HR:** diagrammā ir atspoguļota gan grupas locekļu, gan pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas iestādes – Valsts komisijas publiskā iepirkuma procedūru uzraudzībai – vadītāja situācija. Valdība ierosina, parlaments ieceļ amatā un atbrīvo no amata.

62. attēlā ir norādītas iestādes, kas iesaistītas valsts konkurences iestāžu locekļu iecelšanas un atbrīvošanas procedūrās.

62. attēls. Valstu konkurences iestādes: iecelšana amatā un atbrīvošana no amata (*)
(avots: Eiropas Komisija kopā ar valstu konkurences iestāžu tīklu)

(*) **BE:** Ekonomikas ministrs ierosina un ieceļ amatā. Ministrs ieceļ locekļu atlases komiteju. Ekonomikas ministrs ierosina atbrīvošanu no amata, valsts vadītājs (karalis) atbrīvo no amata. **CZ:** diagrammā atspoguļota biroja priekšsēdētāja situācija. Valdība ierosina biroja priekšsēdētāju, republikas prezidents ieceļ amatā. Valdība ierosina atbrīvošanu no amata, republikas prezidents atbrīvo no amata. Biroja priekšsēdētāju pārstāv trīs priekšsēdētāja vietnieki, kurus ieceļ amatā un atbrīvo no amata biroja priekšsēdētājs pēc sava priekšlikuma. **DK:** Rūpniecības, uzņēmējdarbības un finanšu lietu ministrija ierosina, amatā ieceļ valdību. Nav iestādes, kas ierosina atbrīvošanu no amata. Valdība atbrīvo no amata. **DE:** Bundeskartellamt lēmējietādes ir lēmumu pieņemšanas struktūras. Lēmumu pieņemšanas struktūru lēmumus pieņem nodaļas locekļi (priekšsēdētājs un divi asociētie locekļi). Viņi ir ierēdņi, kas iecelti amatā uz mūžu, un viņiem ir jābūt kvalificētiem, lai strādātu par tiesnešiem vai augstākā līmeņa ierēdņiem. Iestāde ierosina, lai lietu izskatītāji kļūst par struktūras locekļiem, un viņus ieceļ amatā Federālā ekonomikas un enerģētikas ministrija. Nav skaidri noteikts, ka lēmumu struktūras loceklis būtu jāatceļ no to amata pienākumu izpildes. Federālās ekonomikas un enerģētikas ministrijas noteiktā atbrīvošana no amata ir iespējama tikai saskaņā ar vispārējiem civildienesta noteikumiem. Iestāde var pārcelt struktūras locekļus no struktūras uz jebkuru citu iestādes struktūrvienību. **IE:** Valsts iecelšanas dienests ierosina, ka uzņēmējdarbības, tirdzniecības un nodarbinātības ministrs ieceļ priekšsēdētāju un 2–4 komisijas. Uzņēmējdarbības, tirdzniecības un nodarbinātības ministrs atbrīvo no amata priekšsēdētāju un 2–4 komisārus. **EE:** Igaunijas Konkurences iestādes ģenerāldirektoru ieceļ amatā un atbrīvo no amata tieslietu ministrs pēc Tieslietu ministrijas ģenerālsekretāra priekšlikuma. **EL:** Grieķijas Konkurences komisijas padomē, kas ir iestādes lēmējinstītūcija, ir desmit locekļi, tai skaitā priekšsēdētājs, priekšsēdētāja vietnieks, seši referenti un divi pastāvīgie locekļi, kā arī viņu aizstājēji. Komisijas priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku pēc attīstības ministra priekšlikuma izraugās ar Ministru padomes lēmumu, ko pieņem pēc parlamenta Iestāžu un pārredzamības komitejas piekrišanas saņemšanas. Referentus un divus komisijas pastāvīgos locekļus un viņu aizstājējus pēc parlamenta Iestāžu un pārredzamības komitejas piekrišanas atlasa attīstības ministrs, pamatojoties uz kandidātu sarakstu, ko pēc atklāta konkursa, kas ietver personiskās dokumentācijas iesniegšanu un interviju, sagatavojusi Atlases komiteja. Konkurences komisijas pastāvīgos locekļus un viņu aizstājējus, kā arī referentus ieceļ ar attīstības un ieguldījumu ministra lēmumu, ko publicē Valdības vēstnesī. Atlases komitejā piecu locekļu sastāvā ir: a) Valsts padomes priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja vietnieks vai valsts juridiskā padomnieka priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja vietnieks, kas rīkojas kā priekšsēdētājs, b) Augstākās civildienesta personāla atlases padomes (ASEP) priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja vietnieks, c) bijušais Konkurences komisijas priekšsēdētājs vai priekšsēdētāja vietnieks, kas iecelts lozējot, d) TSS AII loceklis, kas specializējies konkurences tiesībās un kuru izvirzījis attīstības ministrs, un e) TSS AII loceklis, kurš specializējies konkurences ekonomikas jautājumos un kuru izvirza attīstības ministrs. Disciplinārlietas Disciplinārlietu padomē pēc attīstības un ieguldījumu ministra priekšlikuma ierosina Ministru padome attiecībā uz priekšsēdētāju un struktūras locekļiem. Disciplinārlietu padomē ir divi (2) valsts padomdevēji, viens (1) Augstākās tiesas tiesnesis un divi (2) universitātes profesori (aktīvi vai goda profesori), kas specializējušies konkurences tiesībās, komercietībās, krimināltiesībās vai publiskajās tiesībās vai ekonomikā, un viņu pilnvaru termiņš ir pieci gadi. **ES:** Ekonomikas un konkurētspējas ministrija ierosina 10 CNMC valdes locekļus, arī tās priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku kandidatūras, un tos ieceļ valdība. Parlaments var uzlikt veto ierosināto kandidātu iecelšanai ar absolūtu balsu vairākumu (50 % + 1 balss). Valdība ierosina atbrīvot no amata un atbrīvo valdes locekļus. **FR:** republikas prezidents ieceļ visus

4 valdes priekšsēdētāja vietniekus (pastāvīgos locekļus), kā arī 12 nepastāvīgos locekļus un 2 speciālistus, kas iesaistās saistībā ar VKI noteikumiem par jautājumiem, kas attiecas uz reglamentētām juridiskām profesijām. VKI valde ierosina atbrīvošanu no amata, republikas prezidents atbrīvo valdes locekli no amata. **HR:** valdība ierosina, parlaments ieceļ amatā VKI locekļus. Valdība ierosina atbrīvošanu no amata, parlaments atbrīvo no amata VKI locekļus. **IT:** Palātas un Senāta priekšsēdētāji ieceļ iestādes valdes priekšsēdētāju un locekļus. Parlamenta priekšsēdētāji pieņem galīgo lēmumu par atbrīvošanu no amata pēc tam, kad tiesneša lēmums piemērot papildu sodu – atstādināšanu no publiska amata – ir kļuvis galīgs. **CY:** enerģētikas, tirdzniecības un rūpniecības ministrs ierosina, valdība (Ministru padome) ieceļ. Valdība (Ministru padome) ierosina atbrīvošanu no amata un atbrīvo no amata. **LV:** Ekonomikas ministrija izvirza Konkurences padomes priekšsēdētāju un četrus padomes locekļus, viņus ieceļ Ministru kabinets. Ekonomikas ministrija ierosina tos atbrīvot no amata, Ministru kabineta izveidota komiteja veic atbrīvošanu no amata. **LT:** premjerministrs ierosina Lietuvas Konkurences padomes lēmējstruktūras locekļus, un tos ieceļ prezidents. Premjerministrs ierosina atbrīvot Lietuvas Konkurences padomes lēmējstruktūras locekļus no amata, prezidents veic atbrīvošanu no amata. **LU:** tiek izsludināts publisks uzaicinājums iesniegt pieteikumu, un ieceļ amatā Konkurences iestādes priekšsēdētājs. Valdība ierosina atbrīvošanu no amata, valsts vadītājs (lielhercogs) atbrīvo no amata. **HU:** Ungārijas Konkurences iestādes priekšsēdētājs ierosina, Ungārijas prezidents ieceļ Konkurences padomes locekļus, kas darbojas kā atsevišķs lēmumu pieņemšanas forums Ungārijas Konkurences iestādē. Ungārijas Konkurences iestādes priekšsēdētājs ierosina atbrīvošanu no amata, Ungārijas prezidents atlaiž Konkurences padomes locekļus. **MT:** tiek izsludināts publisks uzaicinājums iesniegt pieteikumu. Maltas Konkurences un patērētāju lietu iestādes valde ieceļ Konkurences biroja (valsts administratīvās konkurences iestādes) ģenerāldirektoru, apspriežoties ar ministru, kas atbild par konkurences jautājumiem. Maltas Konkurences un patērētāju lietu iestādes valde atbrīvo no amata ģenerāldirektoru. **NL:** atlases komisija, kuras sastāvā ir VKI (ACM) valdes loceklis, par VKI atbildīgā politikas direktorāta direktors ministrijā, VKI direktors, pēc pieprasījuma “ārēja persona” un Nīderlandes augstākā līmeņa civildienesta (ABD) konsultants, izvirza ekonomikas ministram priekšsēdētāju un divus pārējos VKI locekļus, kuri pēc tam tos ierosina citas amatpersonas. Ministru padome viņus ieceļ amatā. Ekonomikas ministrija ierosina atbrīvot locekļus no amata un veic atbrīvošanu. **AT:** valdība ierosina Federālās konkurences iestādes ģenerāldirektoru, ko ieceļ prezidents. Valdība ierosina atbrīvot no amata Federālās konkurences iestādes ģenerāldirektoru, prezidents atbrīvo no amata. **PL:** premjerministrs ierosina un ieceļ VKI locekļus. Premjerministrs ierosina atbrīvot no amata VKI locekļus un atbrīvo tos no amata. **PT:** Ekonomikas ministrija izvirza VKI lēmēj institūcijas locekļus, parlaments sniedz pamatotu atzinumu, valdība viņus ieceļ amatā. Parlaments vai Ministru padome ierosina atbrīvošanu no amata, Ministru padome atbrīvo no amata. **RO:** tiek izsludināts atklāts uzaicinājums pieteikties uz deviņu Konkurences padomes kopsapulces locekļu amatu. Deputātu palātas un Senāta pastāvīgie biroji un palātu Juridiskās un ekonomikas komitejas izvirza kandidātus, Deputātu palāta un Senāts ievēl un ieceļ locekļus. Locekļu atbrīvošana notiek de iure, kad Augstākā tiesa lemj par pārkāpumu. **SI:** valdība un Ekonomikas ministrija izvirza valsts konkurences iestādes locekļus, un tos ievēl parlaments. Valdība ierosina atbrīvošanu no amata, parlaments veic atbrīvošanu no amata. **SK:** Pretmonopola biroja lēmumu pieņemšanā ir divas instances – birojs un Pretmonopola biroja padome. Pirmkārt, lēmumu pieņem attiecīgā biroja nodaļa. Otrajā instancē SR Pretmonopola biroja padome (turpmāk – Padome) lemj par apelācijām un pārskata biroja lēmumus. Diagrammā ir atspoguļota situācija Pretmonopola biroja padomē. Biroja priekšsēdētājs ierosina Pretmonopola biroja padomes locekļu kandidātus, un padomi veido pats biroja priekšsēdētājs un seši padomes locekļi. Tos ieceļ valdība. Biroja priekšsēdētājs ierosina atbrīvošanu no amata, valdība veic atbrīvošanu. Padomes priekšsēdētāju ieceļ un atbrīvo no amata republikas prezidents. **FI:** Ekonomikas lietu un nodarbinātības ministrija ierosina ģenerāldirektoru, kā arī Konkurences un patērētāju aizsardzības iestādes Konkurences nodaļas vadītāju, tos ieceļ valdība. Valdība atbrīvo direktorus no amata. **SE:** valdība ierosina un ieceļ VKI ģenerāldirektoru. Valdība ierosina viņu atbrīvot no amata, Valdības augstāko amatpersonu disciplinārlietu kolēģija atbrīvo no amata ģenerāldirektoru.

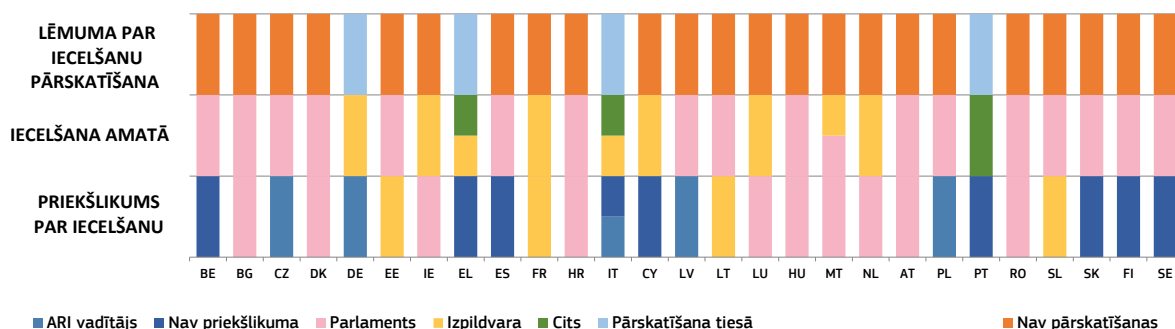
Augstākās revīzijas iestādes (ARI) ir publiskas pārraudzības iestādes, kas veic publisko līdzekļu izlietojuma revīziju. To galvenais uzdevums ir pārbaudīt, vai publiskie līdzekļi tiek izlietoti ekonomiski, efektīvi un lietderīgi saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem un noteikumiem. Efektīva revīzija palīdz veidot publisko finanšu integritāti un apkarot korupciju. Tā rezultātā tiek atklāta līdzekļu nelikumīga izmantošana un korupcija un vainīgie tiek saukti pie atbildības. ARI ir arī daļa no valstu līdzsvara un atsvara sistēmām tiesiskuma aizsardzības jomā. Sadarbība starp ES ARI un Eiropas Revīzijas palātu (ECA) galvenokārt notiek Kontaktkomitejā¹³⁸).

¹³⁸ Kontaktkomitejas struktūru veido pati kontaktkomiteja, kuras sastāvā ir ES ARI vadītāji un ECA, sadarbības koordinatori, kas nodrošina aktīvu profesionālo kontaktu tīklu visā Eiropā, kā arī darba grupas, tīkli un konkrētu revīzijas jautājumu darba grupas.

ARI organizācija visā ES atšķiras, un nav vienota modeļa visām dalībvalstīm. Augstākās revīzijas iestādes var iedalīt divu veidu iestādēs: struktūras ar tiesu varu⁽¹³⁹⁾ un struktūras bez tiesu varas. ARI vada viena persona⁽¹⁴⁰⁾ vai arī tās pārvalda koleģiāla struktūra⁽¹⁴¹⁾. ARI jābūt neatkarīgām darbības un finansiālā ziņā. Starptautiskie standarti par ARI neatkarību nosaka, ka ARI vadītājs un koleģiālo iestāžu locekļi ir jāieceļ amatā, atkārtoti jāieceļ amatā vai jāatceļ no amata, izmantojot procesu, kas nodrošina neatkarību no izpildvaras⁽¹⁴²⁾.

63. un 64. attēlā ir norādītas iestādes, kas iesaistītas ARI vadītāja vai tās locekļu iecelšanā amatā un atbrīvošanā no amata atkarībā no tā, vai ARI ir struktūra ar vienu vadītāju vai koleģiāla struktūra.

63. attēls. Augstākās revīzijas iestādes – iecelšana (*) (avots: Eiropas Komisija ar Kontaktkomiteju augstāko revīzijas iestāžu jautājumos)

(*) **BE:** koleģiāla struktūra – Revīzijas palātas locekļi ir tiesneši. Viņus Revīzijas palātā ievēl Pārstāvju palāta. **BG:** koleģiālā struktūra – Revīzijas biroja priekšsēdētāja vietniekus un locekļus ievēl parlaments pēc Revīzijas biroja priekšsēdētāja priekšlikuma. Priekšsēdētāju ievēl parlaments. **CZ:** koleģiālā struktūra – Deputātu palāta ievēl 15 locekļus, pamatojoties uz ARI priekšsēdētāja priekšlikumu. Priekšsēdētāju un vietnieku pēc Deputātu palātas priekšlikuma iecel republikas prezidents. **DK:** Ģenerālrevidentu iecel Dānijas parlamenta priekšsēdētājs pēc parlamenta Publiskā sektora grāmatvedības komitejas ieteikuma un parlamenta Pastāvīgās kārtības komitejas apstiprinājuma. **DE:** ARI locekļus iecel Vācijas Federatīvās Republikas prezidents pēc ARI priekšsēdētāja priekšlikuma. Priekšsēdētāju pēc federālās valdības priekšlikuma ievēl abas parlamenta palātas, un viņu amatā iecel Vācijas Federatīvās Republikas prezidents. **EE:** Priekšlikums – republikas prezidents (EE uzskata, ka republikas prezidents nav izpildvaras daļa), lēmums – parlaments. **IE:** kontrolieri un ģenerālrevidentu iecel Īrijas prezidents pēc tam, kad tos izvirza parlaments. **EL:** koleģiāla struktūra – Revīzijas palāta ir Augstākā finanšu tiesa. Tās locekļi ir tiesneši, kurus iecel ar prezidenta dekrētu pēc Augstākās tiesu padomes lēmuma. Tās priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietniekus iecel ar prezidenta dekrētu pēc Ministru padomes priekšlikuma, ņemot vērā Parlamenta un Tiesas plenārsēdes nesaistošus atzinumus. Lēmumi par priekšsēdētāja / priekšsēdētāja vietnieku iecelšanu netiek pārskatīti. **ES:** koleģiālā struktūra — locekļi ir tiesneši, kurus iecel Spānijas parlaments (sešus – Kongress un sešus – Senāts). To palātas locekļu vidus Revīzijas palātas priekšsēdētāji iecel amatā Spānijas karalis pēc palātas plenārsēdes priekšlikuma. **FR:** koleģiālā struktūra – priekšsēdētājs un palātu priekšsēdētāji ir miertiesneši, kurus iecel ar republikas prezidenta dekrētu, ko izdevusi Ministru padome. **HR:** ģenerālrevidentu iecel parlaments, pamatojoties uz priekšlikumu, ko iesniegusi par atlasīti un iecelšanu amatos atbildīgā komiteja, kopā ar atzinumu, ko sniegusi par finansēm un valsts budžetu atbildīgā komiteja. **IT:** koleģiāla struktūra. Revīzijas palātai ir centrālais un reģionālie biroji. Tās locekļi ir miertiesneši, kas pieņemti darbā atklātā konkursā. Valdībai ir pilnvaras pēc apspriešanās ar Revīzijas palātas priekšsēdētāju iecelt noteiktu Revīzijas palātas tiesnešu skaitu. Palātas priekšsēdētāju iecel ar republikas prezidenta dekrētu pēc Ministru padomes priekšlikuma (kurai ir jāapspriežas ar Revīzijas palātas Prezidentūras padomi). **CY:** republikas prezidents iecel ģenerālrevidentu un ģenerālrevidenta vietnieku. Neviena cita struktūra nepiedalās iecelšanā. **LV:**

¹³⁹ BE, FR, EL, IT, PT, ES.

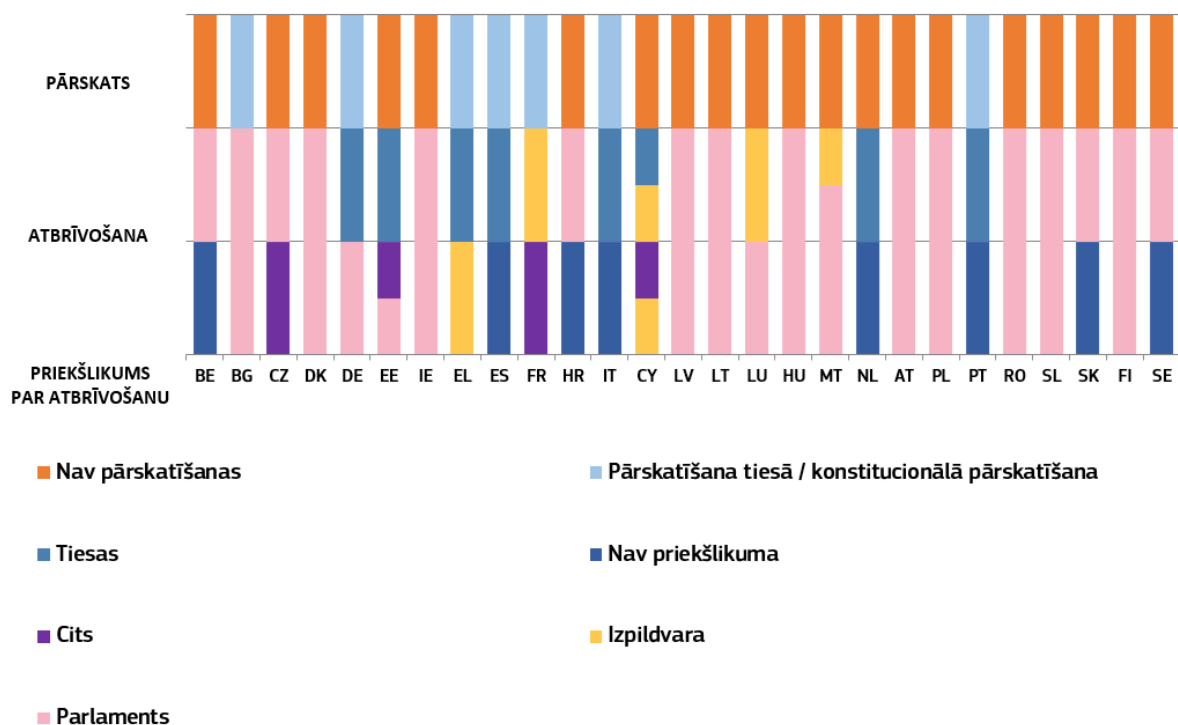
¹⁴⁰ AT, HR, CY, DK, EE, FI, HU, IRE, LT, MT, SK, SE.

¹⁴¹ BE, BG, CZ, FR, DE, EL, LV, LU, NL, PL, PT, RO, SI, ES.

¹⁴² INTOSAI (2019), Meksikas deklarācija par ARI neatkarību, 2. princips.

koleģiālā struktūra. ARI locekļus ieceļ parlaments pēc ģenerālrevidenta ieteikuma. Ģenerālrevidentu ieceļ parlaments. **LT**: Priekšlikums – republikas prezidents; iecelšana amatā – parlaments. **LU**: koleģiālo struktūru, priekšsēdētāju un ARI locekļus ieceļ lielhercogs pēc parlamenta priekšlikuma, kas sagatavo kandidātu sarakstu. **HU**: Valsts kontroles priekšsēdētāju ievēl ar Nacionālās asamblejas locekļu divu trešdaļu balsu vairākumu pēc parlamenta pastāvīgās komitejas priekšlikuma, kas nodarbojas ar jautājumiem, kuri attiecas uz valsts kontroli. **MT**: ģenerālrevidents ir Pārstāvju palātas amatpersona, un viņu ieceļ amatā ar republikas prezidenta lēmumu, īstenojot Pārstāvju palātas rezolūciju (ar divas trešdaļu balsu vairākumu). Priekšsēdētājam šajā ziņā nav nekādas rīcības brīvības. **NL**: koleģiāla struktūra. Revīzijas palātas locekļus ieceļ ar karaļa dekrētu no trīs personu saraksta, ko sastādījusi parlamenta apakšpalāta. Tās priekšsēdētāju no tās locekļu vidus ieceļ valsts vadītājs, rīkojoties pēc valdības ieteikuma. **AT**: Austrijas Revīzijas palātas priekšsēdētāju pēc parlamenta galvenās komitejas priekšlikuma ievēl ar divu trešdaļu balsu vairākumu. **PL**: koleģiāla struktūra. Locekļus pēc ARI priekšsēdētāja pieprasījuma ieceļ Sejma (Parlamenta apakšpalātas) priekšsēdētājs. Priekšsēdētāju ieceļ Sejms ar Senāta piekrišanu un pēc Sejma priekšsēdētāja vai vismaz 35 locekļu grupas priekšlikuma. **PT**: koleģiāla struktūra. Revīzijas palātas locekļi ir tiesneši, kas pieņemti darbā atklātā konkursā. Priekšsēdētāju pēc valdības priekšlikuma ieceļ republikas prezidents. **RO**: koleģiāla struktūra. Revīzijas palātas locekļus un priekšsēdētāju izvirza un ieceļ likumdevējs. **SI**: koleģiāla struktūra. Tās locekļi ir priekšsēdētājs un divi priekšsēdētāja vietnieki, kurus ieceļ parlaments (absolūts balsu vairākums) pēc republikas prezidenta priekšlikuma. **SK**: ARI vadītāju ievēl parlaments. **FI**: ģenerālrevidentu ievēl parlaments. **SE**: parlaments ievēl un ieceļ ģenerālrevidentu un ģenerālrevidenta vietnieku.

64. attēls. Augstākās revīzijas iestādes – atbrīvošana no amata (*) (avots: Eiropas Komisija ar Kontaktkomiteju augstāko revīzijas iestāžu jautājumos)

(*) **CZ**: Deputātu palāta var atlaist ARI locekļus pēc ARI Disciplinārlietu palātas lēmuma, kurā ierosināts atlaist no amata. Republikas prezidents pēc Deputātu palātas priekšlikuma var atlaist ARI priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku. **DK**: ģenerālrevidentu atceļ no amata ar parlamenta priekšsēdētāja lēmumu pēc sūdzības saņemšanas Publiskā sektora grāmatvedības komitejā un pēc apspriešanās ar priekšsēdētāja vietniekiem. **DE**: nav īpašas atlaišanas procedūras; tā kā nav iespējama atkārtota ievēlēšana, ARI vadītāju atbrīvo no amata 12 gadu pilnvaru termiņa beigās. ARI locekļiem tomēr var piemērot disciplinārās procedūras, kuru rezultātā dažos gadījumos var tikt veikta atbrīvošana no amata. Šīs procedūras tiek izskatītas Federālās Augstākās tiesas (Dienstgericht des Bundes) specializētajā senātā. Priekšlikumu par šādu procedūru iesniegtu jebkuras parlamenta palātas priekšsēdētājs. **EE**: ģenerālrevidentu var atlaist ar Augstākās tiesas lēmumu pēc tieslietu kanclera lūguma ar parlamenta vairākuma piekrišanu. **IE**: ģenerālrevidentu var atcelt no amata ar prezidenta lēmumu tikai ar abu parlamenta palātu pieņemtām rezolūcijām, kurās aicināts viņu atcelt no amata. **EL**: locekļi ir tiesneši. Priekšlikums par atbrīvošanu no amata / disciplinārlietu ierosināšanu: tieslietu ministrs;

lēmums par atbrīvošanu no amata: Augstākā disciplinārlietu padome. ES: Revīzijas palātas locekļus var atcelt tikai pēc tiesvedības, ja viņi ir nopietni pārkāpuši savus pienākumus. FR: iecelšanas iestāde lemj par atcelšanu no amata, pamatojoties uz Revīzijas palātas Augstās padomes ieteikumu tās disciplinārajā sastāvā. HR: lēmumu par atcelšanu no amata pieņem Horvātijas parlaments.

IT: miertiesnešus var atcelt tikai pēc disciplinārlietas vai kriminālprocesa Revīzijas palātas Tieslietu padomē. Palātas priekšsēdētāju nevar atcelt no amata, ko viņš atstāj, brīvprātīgu atkāpjoties vai pensionējoties vecuma ierobežojuma dēļ. CY: ģenerālrevidentu var atbrīvot no amata tikai par smagu pārkāpumu pēc Augstākās konstitucionālās tiesas sprieduma. Valsts prezidents un ģenerālprokurors var iesniegt pieteikumu par atbrīvošanu no amata. Priekšsēdētājs oficiāli pieņem lēmumu par ģenerālrevidenta atbrīvošanu no amata, bet viņam ir saistošs spriedums. LV: Valsts kontroles valsts kontrolieri un padomes locekļus parlaments var atcelt no amata, tikai pamatojoties uz tiesas spriedumu krimināllietā. LT: parlaments ir kompetents atbrīvot un atcelt no amata ģenerālrevidentu. Atlaišanas un atbrīvošanas no amata iemesli ir izsmēloši uzskaitīti tiesību aktos. LU: atcelšana no amata ar lielhercoga dekrētu pēc parlamenta priekšlikuma ar ARI iepriekšēju atzinumu. HU: Valsts kontroles priekšsēdētāju var atcelt no amata ar parlamenta lēmumu. Procedūru ierosina kompetentā parlamenta komiteja. MT: atstādināšana no amata, pamatojoties uz pierādītu nespēju pildīt sava amata funkcijas vai pierādītu neatbilstošu rīcību. Priekšlikums: Pārstāvju palāta (ar divu trešdaļu balsu vairākumu). Lēmums: republikas prezidents oficiāli pieņem lēmumu, bet viņam ir saistošs Parlamenta viedoklis. NL: Augstākā tiesa var atbrīvot no amata vai atstādināt ARI locekļus. AT: lai pieņemtu lēmumu par atbrīvošanu no amata, Valsts padomē ir vajadzīgs divu trešdaļu balsu vairākums. PL: priekšlikumu par atbrīvošanu no amata var iesniegt Sejma (parlamentā apakšpalātas) maršals vai vismaz 35 Sejma deputātu grupa; lēmumu par atbrīvošanu no amata pieņem Sejms un Senāts, kuriem ir jāpiekrīt Sejma veiktajai atbrīvošanai no amata. PT: ARI locekļi nav atceļami no amata, izņemot disciplinārlietas, kas tiek izskatītas ARI. Pastāvīgā komiteja, kuru vada priekšsēdētājs un kuras sastāvā ir priekšsēdētāja vietnieks un tiesnesis no katras palātas, ko ievēl viņa kolēģi, ir atbildīga par disciplināro pilnvaru īstenošanu, iespējams, iesniedzot pārsūdzību kopējai plenārsēdei. Valsts vadītājs pēc valdības priekšlikuma var atcelt ARI vadītāju. Praksē šī iespēja nekad nav izmantota. RO: parlaments var atbrīvot ARI locekļus no amata tikai pēc abu parlamenta palātu budžeta, finanšu un banku pastāvīgo komiteju priekšlikuma. SI: vismaz 15 parlamenta deputāti var ierosināt ARI priekšsēdētāja vai priekšsēdētāja vietnieku atbrīvošanu no amata. Galīgo lēmumu pieņem parlaments. SK: parlaments var atbrīvot priekšsēdētāju /priekšsēdētāja vietniekus no amata saskaņā ar tiesību aktos paredzētajiem nosacījumiem. FI: parlaments lemj par atcelšanu no amata, pamatojoties uz Parlamenta biroja komisijas (parlamentā priekšsēdētājs, divi priekšsēdētāja vietnieki un četri citi parlamenta deputāti) priekšlikumu. SE: parlaments var atbrīvot ģenerālrevidentu no amata tikai tad, ja ģenerālrevidents vairs neatbilst prasībām, kas piemērojamas šim amatam, vai ja ģenerālrevidents ir pieļāvis rupju nolaidību (trīs ceturtdaļas vēlētāju un vairāk nekā puse Riksdāga locekļu).

3.2. Rādītāju kopsavilkums attiecībā uz vienoto tirgu

Papildus tiesām, prokuratūras dienestiem un citām tiesu iestādēm 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā pirmo reizi ir izklāstītas vairāku citu publisko iestāžu iezīmes, kuru uzdevums ir piemērot ES tiesību aktus konkrētās jomās, piemēram, korupcijas apkarošanas, publiskā iepirkuma un konkurences jomā.

59. un 60. attēlā ir parādīts, kā uzņēmumi uztver pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas iestāžu un valstu konkurences iestāžu neatkarību.

Turklāt 2025. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir izklāstītas neatkarīgu iestāžu iezīmes, kas ir būtiskas vienotā tirgus darbībai. 61. attēlā ir parādīts, kā tiek iecelti un atbrīvoti no amata pirmās instances publiskā iepirkuma pārskatīšanas struktūru locekļi un/vai vadītāji, savukārt 62. attēlā tas pats norādīts attiecībā uz valstu konkurences iestādēm, un 63. un 64. attēlā ir norādītas iestādes, kas iesaistītas augstāko revīzijas iestāžu vadītāja vai to locekļu iecelšanā un atbrīvošanā no amata atkarībā no tā, vai tā ir iestāde ar vienu vadītāju vai koleģiāla struktūra.

4. SECINĀJUMI

2025. gada ES rezultātu apkopojumā ir sīkāk izstrādāti dziļāki ieskati dalībvalstu tiesu sistēmu efektivitātē. Rādītāji liecina par pastāvīgiem centieniem uzlabot tiesu sistēmu efektivitāti, kvalitāti un neatkarību. Turklāt tie parāda noteiktus strukturālus citu tādu valsts iestāžu aspektus, kuru uzdevums ir piemērot ES tiesību aktus. Tomēr joprojām ir sarežģīti nodrošināt sabiedrības pilnīgu uzticēšanos visu dalībvalstu tiesību sistēmām. Informācija, kas iekļauta ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā, palīdz veikt uzraudzību Eiropas tiesiskuma cikla ietvaros un tiek izmantota Komisijas gada ziņojumā par tiesiskumu.